prosvetni delavec

25 let

List delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih

Ljubljana, 1. februarja 1974 – Številka 2

Pričakovanja in dolžnosti

Izobrazba, znanje in delovna usposobljenost v samoupravni družbi so temeljni in nepogrešljivi pogoji za popolnejšo človečnost in vsestransko potrditev človekove osebnosti. Vzgoja in izobraževanje, temelječa na razrednih osnovah samoupravne socialistične družbe, postajata s svojo trajno dejavnostjo ob delu odnos, ki traja vse življenje. Vsa vzgojno-izobraževalna dejavnost je grajena kot integralni del združenega dela in je organizirana na samoupravnih načelih. .

Na teh spoznanjih je zasnovan osnutek resolucije o razvoju vzgoje in izobraževanja v SR Sloveniji, dokument, ki opredeljuje vlogo vzgoje in izobraževanja v skladu z novimi ustavnimi dopolnili, novimi zahtevami in možnostmi, hkrati pa opozarja na odgovornost vseh samoupravljavcev in družbenopolitičnih dejavnikov do tega področja.

Resolucija govori o povezanosti vzgoje in izobraževanja s proizvodnim delom, s spoznanji naglega razvoja znanosti in tehnologije, ki terja bistvene spremembe v vzgojno-izobraževalnem delu. O snovanju takega sistema, v katerem bo vsak delovni človek neposredno odločal o tej družbeni dejavnosti, jo usmerjal v skladu z drugimi dejavnostmi in s svojim delom zagotavljal materialno osnovo zanjo. Opozarja na vrsto velikih in odgovornih nalog, ki jih je treba izpeljati v skladu s spremembami, ki nastajajo v naši družbi. Navaja vzgojno-izobraževalne smotre, ki so temelj vzgojno-izobraževalnega sistema, opozarja na enakopravnost in povezanost vseh izobraževalnih oblik. Napoveduje boj kroničnim slabostim našega šolstva – osipu na vseh stopnjah šolanja, neučinkovitem pouku, dualizmu v srednješolskem izobraževanju, zahteva večjo odprtost visokih šol, usklajenost njihovih programov in organizacij združenega dela itn. Spodbuja k hitrejšemu razvoju predšolske vzgoje, k solidarnosti na samoupravni osnovi in k odpravljanju socialnih razlik. Odstraniti je treba ovire na poti permanentnega izobraževanja, znova uveljaviti vzgojno funkcijo šole, poskrbeti za njeno kulturno poslanstvo itn.

To so samo nekatere od velikih nalog, ki jih postavlja resolucija, povezane z znanim opozorilom, da sta prihodnost vsake družbe in razvoj odnosov v njej zelo odvisna od vzgoje in izobraževanja, kajti: „v svojih odločitvah pri uresničevanju vseh svojih pravic in nalog bo svoboden le tisti delovni človek, ki bo imel široko izobrazbo in kulturo.“

Osnutek resolucije je 24. januarja obravnaval odbor za prosveto in kulturo republiškega zbora in podprl misel, naj gre osnutek v javno razpravo; v njej bodo zavzeto sodelovali tudi člani tega odbora in poslanci. Poudarili so, da prevzemamo z resolucijo zelo veliko obveznosti, dokument sam pa je šele začetek velike akcije, v kateri se bodo postopoma uresničevali tisti smotri vzgojno-izobraževalnega področja, ki so nujni za razvijanje novih družbenih odnosov.

Samo besede, zapisane v še tako uglednem dokumentu doslej niso premaknile zadev na bolje. To velja prav gotovo tudi za to resolucijo. Dokument je temeljni obvezni dogovor vseh samoupravljavcev, da bodo vsak po svojih močeh – v vzgojno-izobraževalnih zavodih, tovarnah – v katerikoli delovni organizaciji in v vsakem okolju storili vse, kar je mogoče. Čim večji bo ta prispevek, tem več lahko pričakujemo od resolucije.

MARJANA KUNEJ

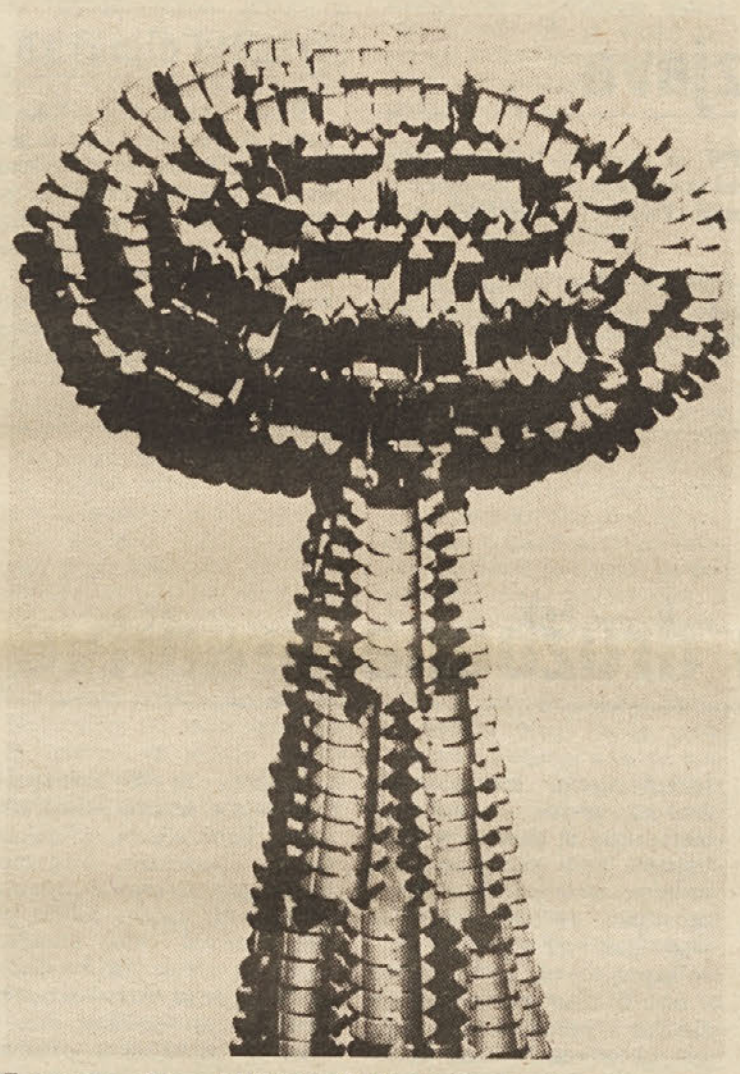

Z razstave ciklusa OMINOZEN 73–74 (slutnja slabega) mladega kiparja Vasilija Ćetkovića, ki si jo lahko ogledate do 15. februarja v Muzeju revolucije v Celju

Štipendije in kadri

Prvič po letu 1970 bo poslano v javno razpravo gradivo z naslovom „DRUŽBENI DOGOVOR O ŠTIPENDIRANJU DIJAKOV IN ŠTUDENTOV“. Prinaša marsikatero novost – predvsem pa se zavzema za enotna merila štipendiranja v vsej republiki. Navajam: „S tem se bo vsaj delno zmanjšalo odlivanje kadrov iz manj razvitih območij in manj akumulativnih panog ter preprečilo preplačevanje kadrov že v času šolanja.“

Za uresničenje te predvidene in tako potrebne enotnosti pa bo nujen tudi enoten sklad, ki bo pokrival razlike. Vanj naj bi se stekal denar iz vseh podjetij. Vsako podjetje naj bi prispevalo 0,5 % od bruto osebnih dohodkov. Zbrani denar bi se prelival v občinske sklade in tako omogočal, da bo vsa mladina – ne glede na socialni položaj – lahko nadaljevala šolanje po svojih sposobnostih in družbenih potrebah. Na seji republiškega aktiva Zveze komunistov za področje vzgoje in izobraževanja pa so v razpravi predlagali, naj bi v štipendijski sklad prispevala manj denarja tista podjetja, ki že zdaj veliko dajejo za štipendije. Če bi obveljalo načelo „za vsa podjetja enako“, bi namreč to pomenilo v resnici veliko neenakost – saj nekatera podjetja že sedaj štipendirajo precej mladine, po tem določilu pa bi še dodatno prispevala. Zbrani denar bi porabljali za tako imenovane osnovne štipendije; podeljevale bi jih občine in tako pomagale prebroditi mladini najtežje prvo leto šolanja, bodisi na prehodu iz osnovne v srednjo šolo ali iz srednje v višjo. Kasnejše letnike – naj bo v srednjih ali v višjih in visokih šolah – navadno prevzamejo podjetja ali pa izobraževalna skupnost SR Slovenije in jim podelijo tako imenovane kadrovske štipendije. Te naj bi usmerjale mladino predvsem v tiste poklice, kjer ni dovolj strokovnjakov. Ob kadrovskih štipendijah se je razvila razprava: člani Zveze študentov so omenili, da je delitev štipendij na osnovne in kadrovske pravzaprav odveč – saj je vsaka štipendija že sama po sebi hkrati socialna in kadrovska. V bistvu si torej nalagamo samo dodatno delo. Nastopili so tudi proti izrazitim privilegijem za nekatere poklice namreč. Ni prav, da se mladi ljudje odločajo za poklic zaradi materialnih ugodnosti, ki jih čakajo. Pri podeljevanju štipendij bi morali biti bolj strogi, predvsem glede umske sposobnosti prosilca in njegove zavzetosti za študij in delo. Le tako bomo dobili dobre strokovnjake.

Vsakdanja praksa kaže, da bo začasno privilegiranje nekaterih poklicev (med te sodi tudi učiteljski) pri dodeljevanju štipendij vendarle nujno. V to nas sili veliko pomanjkanje kadrov. Res pa je, da le-to ni nastalo samo zaradi dosedanje pomanjkljive štipendijske politike, pač pa bolj zaradi neenakovrednega (materialnega in družbenega) položaja posameznih poklicev. Tudi smoter študija spodbuja. In če ta ni obetaven, se odločajo za določen študij res samo tisti, katerih „notranji klic“ jim ne dovoljuje, da bi postali kaj drugega. Zavedati pa se moramo, da je izrazito poklicno determiniranih morda le 25 % dijakov in študentov. Drugi se prilagajajo ali le deloma prilagajajo družbenim razmeram, ugodnostim in potrebam.

Bojazen, da bi bila s kadrovskimi štipendijami omejena svoboda odločanja, nas navaja na drugo misel: tudi pri zaposlovanju nismo povsem svobodni, saj si lahko izbiramo delo samo v mejah možnosti. Torej – s popolno svobodo študija bi ali pripravljali ljudi za brezposelnost in neustrezno zaposlovanje ali pa za tujino. Ne eno ne drugo pa ni smoter naše republike.

V razpravi so govorili tudi o posojilih – novi družbeni dogovor jih namreč ne predvideva več. Širša razprava bo gotovo nakazala rešitev tega problema.

Na novo bo ustanovljen „Titov sklad“, ki je enoten jugoslovanski sklad, namenjen predvsem štipendiranju mladih delavcev, ki so se odločili za nadaljnji študij. (Izjemno tudi delavskih otrok, ki so tako že upoštevani v splošni štipendijski politiki). Seveda mora dobitnik te štipendije tako rekoč izpolnjevati vse pogoje: socialne, politične in kadrovske.

Razprava v delovnih organizacijah bo ta osnovna izhodišča glede prihodnjega oblikovanja štipendij gotovo prečistila. Nujno je treba tudi določiti sankcije – tako glede štipenditorja (toda ta malokdaj prekrši dogovor) kot glede štipendista. Vsi razpisi morajo biti javni; javno mora biti tudi podeljevanje štipendij: komu, koliko, zakaj, pod kakšnimi pogoji.

NEŽA MAURER

Kič, ljudska in vrhunska umetnost

„Pospravljal sem svojo sobo in hodeč naokrog sem prišel do divana in nisem se mogel spomniti, ali sem ga ali ga nisem obrisal. Ker so ti gibi odrejeni z navado in nezavedni, nisem mogel in čutil sem, kako povsem nemogoče je, spomniti se tega. Torej, če sem ga obrisal in pozabil, tj. če sem delal nezavedno, je to enako, kot da tega nikoli ni bilo. Če bi me kdo zavestno opazoval, bi se dalo rekonstruirati. Če pa tega nihče ni videl ali pa je videl, vendar nezavedno, če vse zapleteno življenje mnogih mineva nezavedno, potem je tako, kot da njihovo življenje sploh ne obstaja.“ (L. Tolstoj, Zapisek iz dnevnika 1897.) Tako, brez kakršnegakoli razloga izgine življenje, komentira Tolstoja ruski teoretik V. Šklovski. Avtomatizacija požira stvari, obleke, pohištvo, ženo in naš strah pred vojno.

„Če vse zapleteno življenje mnogih mineva nezavedno, potem je tako, kot da njihovo življenje sploh ne obstaja.“

In, glejte, zato da bi imeli občutek življenja, da bi mogli znova začutiti stvari, da bi kamen spet napravili kamen, obstaja tisto, kar imenujemo umetnost.

Najvišji cilj umetnosti je prikazovati stvari v obliki videnja in ne zgolj prepoznavanja. Najvišjo stopnjo popolnosti gotovo predstavljata ljudska in vrhunska umetnost, medtem ko o kiču, ki se je izklical za nekakšnega spovitka obeh, lahko samo rečemo, da sploh ni umetnost. Kajti, kadar govorimo o zmazku, najbrž ne govorimo o umetnosti, marveč o določenem življenjskem nazoru. Kič namreč ne more ne nastajati ne obstajati brez kičastega človeka, tj. brez tistega, ki kič ljubi, ki ga hoče kot „umetniški“ proizvajalec ustvariti in ga je kot „umetniški“ porabnik pripravljen kupiti in celo drago plačati. Če je umetnost po svojem bistvu odsev človeka in če je kič laž, za kakršno smo ga s pravico označili, potem so naši očitki naslovljeni na človeka, ki tako zlagano, olepševalno zrcalo potrebuje, da bi se v njem spoznal in se z razmeroma iskrenim užitkom postavil ob stran svoje laži. To je fenomen, s katerim bi morali obravnavati kič.

Ljudska umetnost, ki je vtkala žlahtno grenkobo življenjskih spoznanj naroda v svoje pesmi, legende in plese, v svoja oblačila, obredja, navade, stavbarstvo itn., je ustvarila tisti brezčasni in vsakdanji kulturni prostor, s katerim se lahko narod istoveti in zavoljo katerega se po svoji duhovni sestavi razlikuje od drugih. V izoblikovanem svetu se na žalost ljudska kultura in umetnost ne ustvarjata več tako intenzivno, sprotno, izvirno iz veselja ali nuje, kakor nekoč. Razna nadomestila zanjo so malokrvni ali kričeči posnetki; tako nam preostaja zdaj edinole še pedantna veščina konzervatorstva, ki ljudsko umetnost ohranja v njeni prvotni obliki ali pa jo – da ne bi docela potemnel njen pojemajoči svet – s pazljivo roko umetnika modificira za današnjo rabo.

Zakoniti naslednik ljudske umetnosti je zato prav gotovo vrhunska umetnost. Ustvarjena je z nadarjenostjo in garanjem posameznikov in če ostanemo samo na enem njenem najbolj poljudnem in najbrž tudi najbolj vsestranskem področju – pri literaturi – je ta od časov svojega nastanka doživela razvoj v obliki nekakšnega kroga, od sage prek družbeno kritične epike do današnje fantastike (Homer, Balzac, Kafka). Menjavale pa so se forme, ideje, vsebina. Kot je nekoč – shematično vzeto – fotografija odvzela slikarstvu portret, tako je film literaturi odvzel fabulistiko (zgodbo) in ni naključje, da je televizija, to novodobno domače gledališče družin izbrala prav velike romane preteklosti za svoje dramske spektakle. Kajti pokrajine, prostori in zgodovina različnih plasti družbe so do danes v literaturi že dodobra raziskani, kot so večidel najbrž že premagani vsi glavni in stranski vrhovi Alp. Tu in tam nam mlade literature (latinskoameriške, afriške idr.) predstavljajo v načinu stare epike svojo celino in svojo družbo in ta nas vsekakor zanima toliko, kolikor nam je njihov prostor še docela neznan. Toda bistvene menjave podobe sveta nam ne morejo dati. V slovenski književnosti, ki je bila nekoč krvno povezana z nami prav zavoljo svojega koncepta bede – ki smo jo živeli vsi – so nastale izrazite spremembe prav zato, ker so spone te bede – narodnostno in socialno zatiranje – odpadle.

Kateri svet – odločilen in skrit – je torej danes še preostal literaturi, da bi bila njegovo verno zrcalo? Predvsem in dokončno samo še posameznik, ta veliki osamljenec, v hodeči množici enakih osamljencev, in neraziskani vodnjak v njem samem. To je človek, ki veliko bolj kot npr. v svoji seksualni ali dednostni, živi v svoji možganski sferi. Zaposlujejo ga misli, ki žgo. Zmeraj znova ob najbolj praktični dejavnosti trči obnje. Sredi noči plane iz spanja in že so spet tu. Vprašanje je, če je bilo zmeraj tako, a danes vsekakor je. Očitek, da ljudje morfologije moderne umetnosti ne razumejo, pač drži toliko, kolikor je normalno, da nobena stvar ob svojem nastanku ni bila pri priči dostopna. A zmeraj je bilo in bo tako, da so ljudje našli sredstvo, s katerim so prijeli še tako vroč lonec, čeprav je bil brez ročaja, kajti človeku je poleg inteligence dan tudi čut, kaj je dobro; in kmalu bodo obnosili tudi sredstva in ideje sočasne hermetične umetnosti.

Umetnik gre v imenu ljudi, pravzaprav njihove primarne nuje po vedno globljih informacijah o človeku v zmeraj nove in težje avanture odkrivanja. Iz treh tem – resničnost, oblika, duh – govori naša doba. Nepošteno, šarlatansko in nazadnjaško jih je krstiti z: intelektualizmi.

LOJZE KOVAČIČ

Skupno delo – boljši uspeh

14. januarja je bil v Zagrebu prvi medrepubliški sestanek predstavnikov prosvetnih svetov posameznih republik in pokrajin naše države. Tudi na tem področju so možnosti za koristno sodelovanje.

Sestanek je vodil dr. Pero Šimleša, predsednik prosvetnega sveta Hrvatske. Poudaril je, da ima na področju prosvete in kulture vsaka republika svoje posebnosti, toda probleme, ki so skupni vsem, bomo z združenimi močmi hitreje in uspešneje rešili.

Zanimivo je, kolikšne pristojnosti imajo prometni sveti po posameznih republikah. Tako npr. v Bosni in Hercegovini vse statute visokošolskih zavodov, ki izobražujejo kadre za učiteljski poklic, potrjuje prosvetni svet. Razpravljali so tudi o trajanju visokošolskega študija. Z združenimi močmi in izkušnjami bodo skušali doseči, da bi študentje končali fakultete in se zaposlili v proizvodnji z dvaindvajsetimi leti – ne pa tako kot zdaj, ko izgubljajo mlada leta, polna elana, in diplomirajo šele pri devetindvajsetih.

Kot zanimivost, ki pa stane ogromno denarja, so navedli Vojvodino; v osnovnih šolah te pokrajine poučujejo kar v šestih različnih jezikih. Vojvodina ima približno 30 komisij, v katerih deluje okoli 300 prosvetnih delavcev.

POSEBNOSTI – A TUDI SKUPNE POTEZE

Povezovanje prosvetnih svetov je tretja poteza sodelovanja na kulturno-prosvetnem področju. Doslej so že povezani sekretariati za prosveto in kulturo posameznih republik in pokrajin ter zavodi za šolstvo. Zdaj pred X. kongresom ZK Jugoslavije je pravi čas, da se povežejo tudi prosvetni sveti – tako bodo lahko skupno sestavljali načrte za razvoj prosvete in kulture. Marca se bodo predstavniki ponovno sestali – tokrat v Beogradu. Glavna tema: „Osnova za X. kongres ZKJ ter mesto in vloga prosvetnih svetov glede na novo ustavo.“ Naslednje srečanje bo letošnjega maja. Tedaj bodo razpravljali o metodologiji priprav in izdelave učnih načrtov ter o problematiki marksistične vzgoje in izobraževanja.

Udeleženci sestanka so si ogledali gradbeni šolski center v Zagrebu ter delo založbe „Šolska knjiga“. Tu so ob primerjavi učbenikov z učnimi načrti lahko ugotovili praktične možnosti za napredek šolstva.

Đ. ĐURIĆ

Vukova pot

Tako kot vsako leto je tudi letos republiški svet Zveze sindikatov Srbije organiziral potovanje, imenovano Vukova pot – za nagrado tistim prosvetnim delavcem, ki so dosegli najboljše uspehe pri osnovnem splošnem izobraževanju odraslih v Srbiji. 25. januarja je 40 prosvetnih delavcev iz Srbije obiskalo Slovenijo. V domu sindikatov v Ljubjani jih je pozdravil predstavnik republiškega odbora Sindikata delavcev družbenih dejavnosti Slovenije.

Poslušali so informacijo o osnovnem splošnem izobraževanju zaposlenih v Sloveniji, ki jo je pripravila Zveza delavskih univerz in si ogledali narodno-univerzitetno knjižnico.

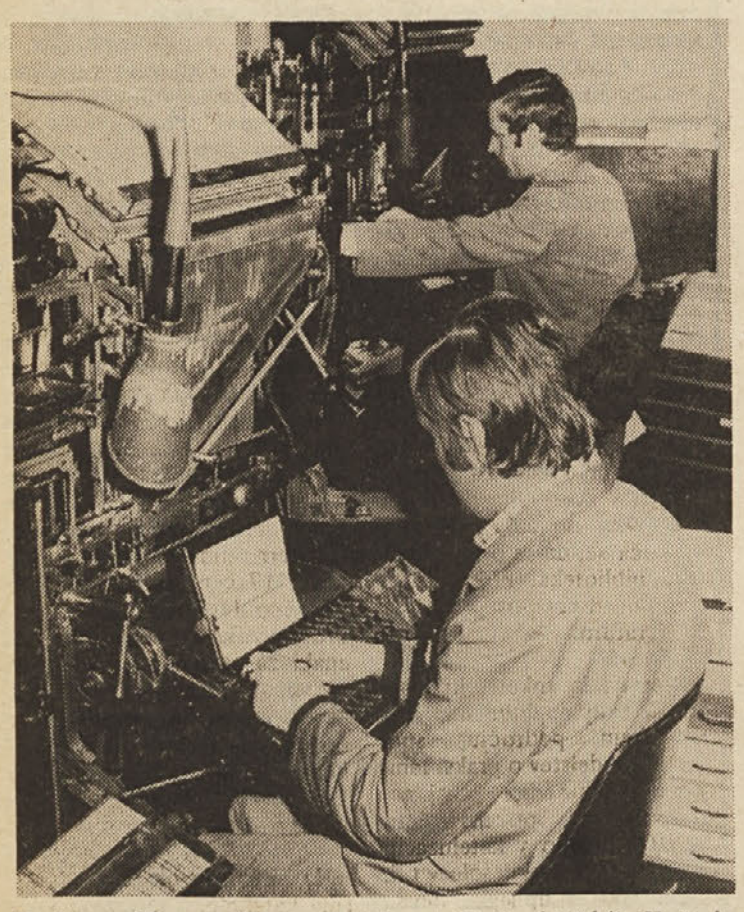

Na fotografiji so strojni stavci v tiskarni „Kočevski tisk“ v Kočevju – to je posnetek članov foto-kino krožka osnovne šole Kočevje, ki so se lanskega decembra udeležili uspešne fotografske akcije na pobudo uredništva Pionirja in fotoreporterja Edija Pelhama. Akcije se je udeležilo 16 pionirjev-članov tega krožka. Pri akciji z naslovom „Moje mesto“ je mladim fotoamaterjem nagajalo vreme, zato so se pod vodstvom svojega mentorja in učitelja Franca Brusa podali v tovarne in podjetja. Napravili so precej uspelih posnetkov delavcev in delavk na njihovem delovnem mestu pri stroju ali orodju. Denar za izvedbo te kulturne in delovne akcije je prispevala pionirska organizacija osnovne šole Kočevje

Vilko Ilc

Dobra bera

Novih 257 diplomantov ljubljanske pedagoške akademije

Velikokrat moramo pisati in govoriti o eni največjih današnjih tegob šolstva – hudem in čedalje bolj občutnem pomanjkanju učiteljev. Zato smo tembolj veseli takrat, ko vstopajo v šole novi ustrezno usposobljeni strokovnjaki. Da teh le ni tako malo, smo se lahko prepričali prejšnji teden, ko je ljubljanska pedagoška akademija slovesno podelila diplome svojim nekdanjim študentom. Bera je bila res dobra: v nekaj več kot polovici leta je na tej višji šoli uspešno končalo študij 127 rednih in 130 izrednih slušateljev. „Toliko diplomantov v tako kratkem času ta šola v vsem svojem 25-letnem delovanju še ni imela,“ je poudaril direktor akademije prof. Franc Plevnik, ko je diplomantom čestital k doseženemu uspehu in jim zaželel uspešen začetek poklicnega dela. Upajmo, da so v teh dosežkih tudi dobri obeti za vnaprej in da se nam bo posrečilo odpraviti najrazličnejše vzroke, zaradi katerih je učiteljski poklic za mladino še vedno premalo privlačen.

Na slovesnosti 26. januarja, ki jo je s svojim nastopom popestril oktet Gallus, so prejeli najboljši diplomantje tudi knjižne nagrade. Z iskrenimi čestitkami in prisrčnimi besedami jih je pozdravil direktor zavoda za šolstvo SRS Boris Lipužič. Dejal je, da smo prav posebno priznanje dolžni tistim diplomantom, ki prejemajo diplome kot izredni študentje in so ob delu v šoli, torej ob dvojni obremenjenosti, končali študij. Vsem pa so bile namenjene tele besede: „Rad bi vam svetoval, da bi iskali skladje med vzgojnimi in izobraževalnimi nalogami. Da bi vaš učenec čutil pripadnost skupnosti narodov in narodnosti Jugoslavije in jo doživljal kot edino možno. Hkrati izražam prepričanje, da bo vaše vzgojno-izobraževalno delo rodilo bogate sadove tudi pri utrjevanju drugih socialističnih moralno etičnih in kulturnih vrednot. Nenehno se moramo zavedati, da je idejna vzgoja na marksističnih temeljih neločljiva sestavina vsakega učnega procesa, tako čustvenega kot razumskega spoznanja in učiteljevega hotenja, da uresničuje vzgojno-izobraževalne smotre. Naša samoupravna socialistična šola je družbeno angažirana. To spoznanje moramo upoštevati vselej in v vsem vzgojno-izobraževalnem procesu. Takšno pojmovanje je nujna sestavina učiteljeve družbene in poklicne zavesti. Zato posveča naša družba vedno večjo pozornost višjim in visokim šolam, ki vzgajajo in izobražujejo prihodnje učitelje. Ne moremo biti brezbrižni glede pedagoških in družbeno-moralnih lastnosti učiteljev, ki jim je zaupana vzgoja mlade generacije za življenje in delo v socialistični družbi na samoupravnih temeljih.“

Boris Lipužič je izrekel tudi priznanje profesorskemu zboru pedagoške akademije, ki v težkih delovnih razmerah leto za letom dosega zgledne uspehe. Ob koncu je zaželel diplomantom, da bi ostali v svojih srcih mladi – da bi ne bili samo učitelji, temveč tudi svetovalci mladim ljudem, ki so jim zaupani.

MARJANA KUNEJ

Protestna izjava

Deželna slovenska komisija PSI za Furlanijo-Julijsko Krajino odločno in ostro obsoja prepoved pošolskega pouka slovenščine v Brdu in Teru v Beneški Sloveniji. Prepoved so izdale oblasti Videmske pokrajine.

Dijake in odrasle Beneške Slovence je poučeval slovenščino tamkajšnji rojak profesor Viljem Černo, ki je končal slovensko učiteljišče v Gorici in diplomiral na univerzi.

STANKO SKOČIR

Tržaški dijaki za slovenske šole

Dijaki v višjih srednjih šol v Trstu so imeli pred nedavnim protestno zborovanje, ki sta se ga udeležila tudi urednik tednika Matajur Izidor Predan in predsednik prosvetnega društva Ivan Trinko Dino del Merico. Dijaki so pod vodstvom Sergeja Kukanje poudarili, da se bodo organizirano prizadevali, da se upošteva zahteva po ustanovitvi slovenskih osnovnih šol v Beneški Sloveniji v tej deželi pa tudi v državi.

Zahtevali so enotnost slovenskih in italijanskih dijakov.

Prav bi bilo, da bi z zamejskimi slovenskimi dijaki izrazili solidarnost tudi dijaki srednjih šol v matični Sloveniji!

STANKO SKOČIR

O študiju družbene ureditve SFRJ

Pri strokovnih izpitih iz predmeta družbenoekonomska in politična ureditev SFRJ opažamo, da povzročajo nekateri družbenoekonomski in družbeno-politični pojmi kandidatom težave. Gre za takšne pojme, ki so temeljnega pomena za pravilno razumevanje naše družbene stvarnosti, kar je tudi eden od pogojev za ustrezno družbeno angažiranost učiteljev. Opažamo tudi, da se nekateri kandidati pri pripravah na izpit neustrezno usmerijo; učijo se posameznih členov ustave, pozorni so na razne formalnosti, manj pomembne, obrobne podatke in dogodke, izpuščajo in zanemarjajo pa bistvena vprašanja, vprašanja s pomočjo katerih bi ustrezneje razumevali in obvladovali bolj zapletene družbene probleme. Menimo namreč, da je učiteljeva naloga (ki ne velja seveda samo za izpit, marveč nasploh) predvsem ta, da naš družbeni razvoj pravilno razume, spozna njegove razvojne stopnje, zgodovinske procese, temeljne razvojne težnje, determinante, vzročnosti in posledice našega družbenega dogajanja. Na temelju tega razumevanja in spoznanja naj osvoji pozitivna znanja, pozna funkcije, pristojnosti, pravice, odgovornosti, medsebojna razmerja raznih predstavniških, političnih, družbenih, državnih, samoupravnih in drugih organov, skupnosti in posameznikov.

To naj ponazorim z nekaj primeri: kandidat, ki nadrobno pozna npr. pristojnosti izvršilnih teles (ZIS idr.), a ne razume načela nacionalne samostojnoti in samoupravnosti oziroma temeljnih načel jugoslovanskega federalizma, bo težko pravilno razumel in tolmačil odnose med zvezo in republikami oziroma razmerja med zveznimi in republiškimi izvršilnimi organi (ZIS in republiški izvršni sveti). Ali: če kandidat ne razume pojmov, kot so npr. birokratizem, tehnokratizem, anarholiberalizem idr., seveda ne more razumeti, zakaj in kako se je treba bojevati proti takim pojavom, ne more razumeti, da se samoupravljanje ne more razvijati in poglabljati brez boja proti njim. In naprej: če učitelj ne razume, v čem in zakaj je nacionalizem škodljiv in nevaren družbeni pojav, ga seveda ne more zavračati, še manj pa pravilno vzgojno vplivati na druge. Če ne razumemo npr. bistva samoupravljanja, kot novega družbenega odnosa, procesa osvoboditve dela in človeka, ne moremo doumeti pomena „delavskih ustavnih dopolnil“, ne bomo znali v svojem okolju (šoli, občini) ločevati avtokratizma od samoupravnosti, ne moremo ustrezno samoupravno delovati itd.

Smisel strokovnega izpita iz družbenoekonomske in politične ureditve SFRJ ni torej v tem, da kandidat pozna formalnopravno našo družbeno ureditev, pri tem pa ne razume temeljnih načel naše družbene ureditve. S tem seveda ne mislimo, da pozitivno znanje o naši družbeni ureditvi učitelju ni potrebno. Vsekakor je prav, da poznamo temeljne institute naše ureditve, vendar brez razumevanja njihove vloge, osnovnih načel, smeri, interesov delavskega razreda in našega razvoja ne moremo prav doumeti in razumeti raznih odločitev, ukrepov, zakonov in dogodkov. Pozitivno znanje samo po sebi torej ne more ustrezno rabiti učitelju pri njegovem pedagoškem in družbenem delovanju. Če tako presojamo, potem mora učitelj (tudi pri strokovnem izpitu) obvladati temeljne pojme iz tega področja, kot so npr. osvoboditev dela, odtujevanje dela in politične moči (alienacija), državna, skupinska in družbena lastnina, samoupravljanje kot nov družbeno-ekonomski in družbeno-politični odnos, mezdni odnos, etatizem, birokratizem, tehnokratizem, liberalizem, blagovno-tržno gospodarstvo in njegove zakonitosti, načelo delitve po delu, minulo delo, presežna vrednost; načela jugoslovanskega federalizma, razredno bistvo nacionalnega vprašanja, nacionalizem, socialistični patriotizem, delavski internacionalizem. Znati mora definirati dvojni značaj družbeno-politične skupnosti (oblastveni in samoupravni značaj), načelo enotnosti oblasti, delegatski odnos in značilnosti meščanske demokracije. Kaj je socialistična etatistična demokracija, brezstrankarska demokracija, kakšna je vloga družbeno-političnih organizacij? Dodobra naj pozna pojma komuna in komunalni sistem, ve za načela našega volilnega prava, načelo solidarnosti, načela naše zunanje politike in dr. Na temelju razumevanja teh (in drugih) pojmov je moč spoznati in razumeti konkretne pojave, dogajanja in spremembe, ki jih vsebujejo sedanje ustavne spremembe. Tako bomo laže in pravilneje razumeli npr. spremembe v odnosih med zvezo in republikami, novo vlogo republik (republika kot državna in samoupravna skupnost), pristojnosti zveze po novem, skupne jugoslovanske interese in način uresničevanja teh, organizacijske spremembe v zvezi in republiki, enotno jugoslovansko tržišče, položaj delovnega človeka in načela ter oblike nove samoupravne organiziranosti (TOZD), samoupravno integracijo, pomen samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja, vlogo samoupravnih interesnih skupnosti, delavska ustavna dopolnila, položaj delavca v zasebni lastnini idr.

Če se tako lotimo proučevanja naše družbene problematike in priprav za strokovni izpit iz predmeta družbenoekonomska in politična ureditev SFRJ, bomo dosegli (poleg sprotnega spremljanja družbenega dogajanja) ustrezne rezultate, to je pravilno razumevanje naše družbene problematike in ustrezno učiteljevo družbeno angažiranost. Strokovni izpit bo bolj dosegel svoj smoter. Posebno vprašanje pa je, ali je sedanja oblika izpita najustreznejša. Pri tem namreč ne gre le za preverjanje znanja, temveč tudi zato, da pomagamo učitelju, da bo znal spemljati družbeno problematiko in ga usposobimo za aktivno vlogo v našem družbenem življenju. Verjetno bi nepretrgano, organizirano seznanjanje učiteljev (permanentno izobraževanje tudi na tem področju) bolj ustrezalo kot pa sedanji enkratni strokovni izpit. Zavod za šolstvo in pedagoške akademije bi imeli lahko pri tem pomembnejšo vlogo, kot pa so jo imeli doslej. Za pripravo na izpit in za študij sodobne družbene problematike priporočamo nekaj virov in literature:

E. Kardelj: O ustavnih spremembah, referat na seji predsedstva zveze komunistov Jugoslavije, Delo 4. marec 1971, Ustavni amandmaji (zvezni in republiški); ČZ Uradni list SRS 1971 (Delo 15. 9. 1971).

S. Kraigher: Referat na posvetovanju v Kranju na temo Republika kot država in samoupravna skupnost; Delo, 12. novembra 1971.

E. Kardelj: Temeljni vzroki in smeri ustavnih sprememb (intervju na RTV), Delo-priloga, 4. 4., 7. 4., 12. 4., 19. 4., 21. 4., 20. in 27. 4., 28. 4. 1973.

M. Kučan: Zveza komunistov in druge subjektivne sile pri uveljavljanju ustavnih sprememb; Komunist 1973/19

ZVONKO CAJNKO

Zavore v glavah

je z velikimi črkami napisano pod mladim objetim parom na 4. strani 3. številke revije „M“, z datumom 22. januar 1974.

Pa ne gre za zavore v glavah tega mladega para, zavore so v „glavah pedagoških in zdravstvenih delavcev“, tako namreč trdi omenjeni članek. Ob branju tega dobro mišljenega članka se mi je prikradla misel na zadnje zvezno posvetovanje o vzgoji mladine za humane in zdrave odnose med spoloma, za skladne in odgovorne odnose v zakonu in družini, ki je bilo 17. in 18. decembra 1973 v Ljubljani (Ob spominu na to posvetovanje mi gre nekoliko na smeh, potekalo je namreč pod geslom „Samoupravno združevanje – naša moč!“). Če obojemu, članku v reviji „M“ in posvetovanju v Ljubljani, dodam še članek „Prvi so otroci“ v sobotni prilogi Dela, 26. januar 1974, stran 20, stojim pred tremi vprašaji, ki mi tišče pero v roke. Misli so osebno moje, nikogar ne predstavljam in nikogar ne zastopam, da se razumemo.

Zavore v glavah pedagoških delavcev (o zdravstvenih ne bom govoril, ker nisem zdravstveni delavec) so krive, da se naši „več kot kvalitetni, krasni in domišljeni načrti spolne vzgoje“ („M“, str. 5, 3 stolpec) ne uresničujejo, čeprav mladi „želijo in zahtevajo pravilno spolno vzgojo, pravilen pristop in znanje. Zahtevajo, ker imajo konec koncev pravico zahtevati vse najboljše za svojo vzgojo, in zahtevajo vsi uvidevni in trezno misleči starši, zahtevajo strokovnjaki . . .“ (prav tam).

Torej zavore v glavah pedagoških delavcev so krive! Lahko, vendar ne pozabimo, da pišemo letnico 1974, drugo leto bo Jugoslavija praznovala 30-letnico svojega obstoja. Trideset let za državo ni nikakršna starost, 30 do 35 let starih učiteljev in profesorjev je pa v naših šolah že kar precej. Za vse te velja, da so osnovno in srednjo šolo končali v novi Jugoslaviji, na višjih in visokih šolah so poslušali nove predavatelje, novo pedagogiko, novo psihologijo, novo metodiko! In četudi o spolni vzgoji med šolanjem niso slišali ničesar, pa bodo težko zanikali, da niso takrat, ko so obiskovali srednjo (da o višji in visoki niti ne govorimo) šolo, zelo natančno vedeli, kaj in kako bi bilo treba dati mladini s področja spolne vzgoje! Vprašujem: ali vse to sedaj, ko imajo priliko, dajejo svojim učencem in dijakom? Hic Rhodus, hic salta!

Pa vzemimo, da v njihovih glavah res ni zavor glede spolne vzgoje in so zavore le v glavah starih pedagoških delavcev, učiteljev in profesorjev stare šole. Če sprejmem kar povprek, da so samo ti nasprotniki spolne vzgoje, ne morem mimo misli, da je staro in skrivenčeno drevo težko uravnati in mu dati drugačno podobo. Kot drevesa jih seveda ne moremo posekati, počakajmo, da bodo sami usahnili in se umaknili mladim, mladi pa lahko že takoj sedaj poprimejo z obema rokama in glede spolne vzgoje narede vse, kar vedo, znajo in morejo. Kolikor bodo naredili, bo več kot nič, splača se začeti! Pa mladi predavatelji na pedagoških akademijah in fakultetah, povsem svobodni ustvarjalci so, vso svobodo imajo predavati o spolni vzgoji in pripravljati svoje študente za učiteljski poklic. Nihče jih pri tem ne ovira, še več, vso oporo imajo v zveznem svetu za načrtovanje družine, konferenci zveze mladine Jugoslavije, stalni konferenci ustanov za proučevanje in razvoj vzgoje in izobraževanja, konferenci zveze študentov Jugoslavije, republiškem zavodu za šolstvo SR Slovenije in koordinacijskem odboru za načrtovanje družine RK SZDL Slovenije, da o družbeno-političnih organizacijah in organih sploh ne govorim.

Ne prosim usmiljenja za stare, svoje pedagoško in občečloveško poslanstvo so dodobra opravili, vsakemu od njih bi rad v zahvalo stisnil roko, tako zelo sem prepričan v njihovo dobro in iskreno opravljeno delo. Niso sami krivi, da so se rodili pred 50 in več leti, kot ni nobena zasluga mladih, če so se rodili pred 30 ali 25 leti. Zato potrpimo, vsako leto je starih manj, na njihova mesta pa stopate mladi, ki imate vse možnosti, še več, dolžnost imate uveljaviti svoj prav, svoja gledanja, svoja stališča, in tako odpraviti „sterilne tendence vzgoje in izobraževanja mladih („M“ str. 4) in doseči, „da bo mlad človek pravočasno in pravilno seznanjen s spolnostjo, ter tako sposoben za humane in zdrave odnose med spoloma, za življenje v družbi in družini.“ (prav tam).

NA NOVO ODKRITA AMERIKA

25. aprila 1969 je zvezna skupščina SFRJ sprejela resolucijo o načrtovanju družine, v kateri je med drugim zapisano: „V okviru vzgoje in izobraževanja bi bilo potrebno posebno pozornost posvetiti pripravi mladine za razumevanje in humanizacijo odnosov med spoloma, za skladne in odgovorne odnose v zakonu in starševske dolžnosti v družini. Spolno vzgojo in izobraževanje je treba vključiti v izobraževalno delo vseh vzgojno-izobraževalnih ustanov, upoštevajoč vselej starostno stopnjo in psihofizični razvoj otrok in mladine.“ Tako resolucija leta 1969! Zvezno posvetovanje pa po štirih letih znova odkrije Ameriko in v svojih stališčih zapiše: „Vzgoja mladine za humane in zdrave odnose med spoloma, za skladne in odgovorne odnose v zakonu in družini mora postati integralni del sodobnega vzgojno-izobraževalnega procesa v vseh šolah in drugih oblikah vzgoje in izobraževanja srednješolske mladine.“

Ob tej ugotovitvi sem se počutil kot riba na suhem. Pričakoval sem, da bodo štiri leta po resoluciji poročali, kako se sprejeta resolucija uresničuje v praksi, do kod smo prišli, kaj se je posrečilo narediti in kaj je treba dopolniti, popraviti, dodati. Toda vsega tega nič, pač pa z anketami po šolah in med mladino znanstveno ugotavljajo, kaj je spolna vzgoja, kaj si mladina predstavlja pod spolno vzgojo, kakšne informacije in znanja želi s področja spolne vzgoje, kdo jih je doslej seznanjal z vsem tem, in še kopica podobnih vprašanj je na teh in takih vprašalnikih.

PROBLEM STARIH ALI MLADIH?

Vprašujem se, kje so tisti ljudje, ki vedo, kaj hočejo in ki vedo, kako to tudi doseči? Kje so tisti mladi, ki se že vrsto let oglašajo in z jasnimi ter nedvoumnimi besedami izražajo svoje potrebe? Na ljubljanskem posvetovanju so namreč prevladovali udeleženci in referenti, stari 50 pa tudi krepko prek 50 let. Mladina, o kateri so na posvetovanju govorili, je poslala na posvetovanje svoje predstavnike, ti pa so govorili le v duhu resolucije, ne pa tudi v duhu mladine.

Dr. Marjan Košiček je na posvetovanju dejal, da je predzakonsko življenje mladine problem staršev, ne pa problem mladine, mladina preprosto to življenje živi in iz tega ne dela problema. Pa se mi je ob pogledu na avditorij starih, solidnih, umirjenih in vase zaverovanih zborovalcev vsilila heretična misel: kaj če je spolna vzgoja na sploh le problem starih, ne pa tudi mladine oziroma če ne bi svojih problemov okrog spolne vzgoje morala prezentirati predvsem mladina, stari naj bi pa s svojimi izkušnjami sodelovali pri reševanju. No, na posvetovanju tega vprašanja nisem rešil. In še članek „Prvi so otroci“, ki obravnava novosti slovenske družinske zakonodaje. Skozi ves sestavek se kot rdeča nit vleče misel, da je „večina dolčil v novem zakonu naravnana na koristi otrok in da zato ni naključje, če je v zakonu velik poudarek prav na zakonski zvezi“. Pa poglejmo, kako so zavarovane koristi otrok. Novi zakon predpisuje, „da lahko stopi v zakon samo polnoletna oseba, ne morejo pa skleniti zakonske zveze tisti, ki so huje prizadeti in nerazsodni, ali če bolehajo za drugo hudo boleznijo“. Koristi otrok so torej po zakonu zagotovljene s polnoletnostjo staršev, z določili o premoženjskih razmerjih med zakoncema, z urejenim vprašanjem o razvezi, s pravico do ugotavljanja očetovstva, z ukinitvijo vsakršnih razlik med otroki, rojenimi v zakonu ali zunaj njega, s popolno posvojitvijo pa s posvojitvijo naših otrok – če to store tujci, pa z rejništvom kot poklicem, da se omejim samo na tisto, kar je navedeno v članku. Vse to res izraža skrb za otroke, toda tistega, do česar ima vsak otrok apriomo pravico, pravico do najboljših staršev, do ljubezni matere in očeta, do toplega in varnega doma – zakon ne zagotavlja z nobenim členom. Do vsega tega ima otrok pravico, ker so ga brez njegovega privoljenja poklicali v življenje, ker si ni sam izbral ne staršev in ne kraja in časa, v katerem naj bi začel živeti. In pri vsem tem naj bi otrok svoje starše še ljubil, jih spoštoval in jim bil hvaležen, ker so ga poklicali v življenje. Menim, da je treba to zadevo postaviti na noge, ker je doslej stala na glavi! Gre za to, da morajo biti starši do otrok takšni, da jih bodo otroci lahko imeli radi, jih cenili in spoštovali in da jim bodo resnično hvaležni, da so jih poklicali v življenje!

LJUBEZEN SI JE TREBA ZASLUŽITI

Žal, danes ni tako, mnogo staršev si z ničemer ne zasluži otrokove ljubezni in hvaležnosti, mnogi otroci bi z vso pravico lahko očitali očetu ali materi, češ, kakšno mater oziroma očeta sta mi dala. Nezakonski otroci bodo tudi ob „ukinitvi vsakršnih razlik med otroki, rojenimi v zakonu ali zunaj njega“ ostajali brez očeta, nikoli ne bodo doživeli ljubezni med materjo in očetom, ki je za njihovo življenje pozneje bistvenega pomena, nikoli ne bodo doživeli občutka varnosti, ki ga otroku daje krepka in možna očetova roka, kar je za njihov poznejši odnos do svojih otrok zelo pomembno, predvsem pa nikoli ne bodo poznali svojega očeta, ker je v zvezi z ugotavljanjem očetovstva pri vsej dobri zakonodajalčevi volji prevladovalo stališče, da bi z ugotavljanjem očetovstva prehudo posegli v človekovo svobodo! Zares čudovito! Moškemu puščamo vso svobodo, da lahko neodgovorno spočenja otroke, tako spočetemu otroku pa odrekamo pravico imeti očeta! Hipokrizija non plus ultra!

Vsa čast zakonodajalcem, toda zakon ščiti otroka samo s pravnega in družbenega stališča, zaželenost otrok in njihovo rast v „vsestransko ugodnih družinskih in družbenih razmerah“ (Delo) pa otroku lahko zagotovi samo vzgoja, tista vzgoja za življenje v dvoje in nekega dne življenje v troje itd., ko se bosta zakonca žavedla svojih obveznosti do otroka, do tiste dobrega pol metra dolge rožnate, v plenice zavite štruce, ki ju je dvignila za stopnico više, ki je iz moža in žene naredilo očeta in mater. Samo otrok je tisti, ki iz zakoncev naredi starše, to pa je najvišja kategorija v človeko vem osebnem življenju. In ker se bosta tega zavedela v vsem svojem bistvu, bosta do tega svojega otroka neizmerno poštena, dobra, iskrena, topla in razumevajoča, skratka, taka, da ju bo otrok lahko imel rad, ju cenil, in spoštoval in jima bo zares lahko hvaležen, da sta ga poklicala v življenje in mu izbrala takšne starše in dom, da si tudi sam ne bi mogel izbrati boljšega, če bi kaj takega mogel. Vse to otroku lahko zagotovi samo pravilna spolna vzgoja njegovih staršev, zato spolna vzgoja ne samo zaradi današnje mladine in njenih potreb po „pogojih za polnovredno spolno življenje adolescentov“ (revija „M“, str. 5. srednji stolpec), pač pa radi otrok, ki jim bodo današnji mladi ljudje nekoč starši.

efde

PORTRETI

Mit sodobnega časa

MARKSIZEM V NAŠEM ŽIVLJENJU*

Iz knjige »Šola in religija«

Slovensko cerkveno vodstvo se odreka klerikalizmu, vendar želi hkrati na določen način zagotoviti cerkveno navzočnost tudi na političnem področju. Če sklepamo po izjavah najvidnejših cerkvenih predstavnikov, se cerkev izrecno odreka boju in delovanju za politično oblast ali neposredno udeležbo v oblasti na vseh področjih javnega in družbenega življenja. Odklanja tudi tisto obliko klerikalizma, s katero kler neposredno prevzema funkcije v javnem političnem in družbenem življenju. Vztraja pa pri tem, da ima cerkev pravico do svoje verske in cerkvene vloge tudi na političnem področju, kolikor ima pravico in dolžnost (po lastnem razumevanju poslanstva v svetu), da razglaša moralo, ki mora veljati tako za politike kakor tudi za ekonomiste.

Cerkev priznava, da ne želi nadomeščati javne socialno-karitativne službe, a vendar sodi, da ob njej še obstaja široko delovno področje, na katerem utegne cerkvev „organizirano blažiti trpljenje posameznikov in družin ob elementarnih in drugih nesrečah“. Pri aplikaciji te želje se kler razhaja. Nekateri vztrajajo pri tem, da naj cerkev v ta namen ustanavlja svoje lastne institucije, drugi pa to odklanjajo. Večja svoboda naj bi po stališčih škofov veljala tudi za področje vzgoje in šolstva. Tu ne gre samo za svobodo katehizacije, marveč tudi za svobodno in neovirano religiozno prakso prosvetnih delavcev in pa, vsaj v neki obliki, tudi za idejno nevtralnost šole kot družbene intitucije.

Resnice vsekakor so. To je prvi pogoj obstoja vsakega svetovnega nazora oziroma ideologije, saj si sicer sploh ne bi mogel jemati pravice, da razsoja o tem, kaj je prav in kaj ni prav. Obstoj in samoupravičevanje svetovnega nazora temelji namreč na tem, da zatrjuje: če že nisem absolutni posestnik objektivne resnice, pa sem zagotovo tej resnici najbližje.

Socializacija je proces, ki prenaša na mladi rod socialne norme in kulturne vrednote ter v njem razvija produktivne, ustvarjalne in upravljalne sile, da bi nekoč prevzel dolžnosti starejših rodov. Zato ima pri socializaciji vzgoja eno od temeljnih funkcij.

Lahko si mislimo, da je za katehete največji problem obdržati srednješolsko mladino. Zato raziskujejo psihične tendence današnje mladine in jo obravnavajo na način, ki ustreza mnogim zahtevam pedagogika, psihologije in sociologije. Katehet se mora z otroki igrati, jih voditi na izlete, vsakega otroka poznati po imenu in priimku, opravljati ankete, da bi iz njih zvedel za želje in predloge v zvezi s katehizacijo, jih od časa do časa nagraditi. Priporoča se, da se osnuje župnijska biblioteka, ki naj otrokom in mladini izposoja krščansko literaturo.

Sicer pa iz ankete, ki jo je opravila skupina duhovnikov na zagrebškem področju, spoznamo niz dejstev o praksi tamkajšnje katehizacije. Nekaj podatkov: V šolskem letu 1968/69 je bilo v katehizaciji opisanih 1969 srednješolcev t. j. 4,82 % od skupnega števila učencev vseh zagrebških šol (brez okolice). Katehizirajo v 25 župnijah in na 16 drugih krajih (skupaj 41 krajev), kakor so župnijske izpostave in redovniške hiše. Srednješolci imajo tedensko po eno veroučno predavanje (1 uro), le v 3 centrih sta tedensko po dve predavanji. Katehizacijo opravljajo župniki, kaplani, duhovniki, laiki, največ pa redovnice. Na razpolago za predavanje je 43 dvoran, 10 župnih uradov ali sob in 15 cerkev ali kapel. Pri pouku uporabljajo različne tehnične pripomočke: filmski aparat (živi film), projekcijske aparate, epidiaskop, flanelogram. Vsi centri nisi enako opremljeni, nekateri nimajo niti šolske table, 17 centrov pa ima celo priročno biblioteko. Učni načrti, po katerih delajo, niso enaki za vse centre, torej tudi ne tematika. Anketa ugotavlja, da je „premalo razgovorov, organizacije in elastičnosti“, konstatira pa tudi potrebo po katehetskih učnih načrtih. (Katehist 6/1969).

Iz pisem, ki jih mladina pošilja katehetom, je videti, da je ne mika toliko vera kot nerešena življenjska vprašanja, med temi vprašanji pa dominira problem življenjskega smisla in problem svetovnega nazora, torej tipična filozofska vprašanja. To usmerja tudi katehezo: obravnava največ življenjska, manj pa religozna vprašanja. To je prvi korak do religioznosti, do navajanja k pričevanju in do oblikovanja religiozne skupnosti.

čim bolje se bomo poznali...

Na rob

Plat zvona

Čeprav je bilo po končani vojni na območju treh obalnih občin – piranske, izolske in koprske zgrajenih kar dvanajst novih šol, je v njih iz leta v leto manj prostora. Skoraj težko pa je verjeti, da imajo na obalnem območju kar 24 šol, ki so stare od 70 do 100 let. Če dodamo k temu še ugotovitev, da postajajo tudi šole, zgrajene po vojni, premajhne in zaradi pomanjkljivega rednega vzdrževanja celo neustrezne za sodoben pouk, potem lahko rečemo, da bije zgradbam osnovnih šol na obali plat zvona.

Čeprav so se na obali prizadevali, da bi izboljšali mrežo osnovnih šol in so zanje skoraj vsako leto namenili veliko denarja, so ta vlaganja komajda kaj zalegla. Občinske skupščine Piran, Izola in Koper so v zadnjih šestih letih prispevale za gradnjo novih šol in za vzdrževanje obstoječih osnovnih šol več kot 25 milijonov dinarjev. Kljub temu pa je stanje osnovnega šolstva v vseh treh občinah zaskrbljujoče. V koprski občini šole (predvsem podeželske) nimajo ustreznih šolskih prostorov, kuhinj, učilnic in telovadnic. Tudi šolska oprema je v marsikateri šoli neustrezna.

Za preureditev osnovnih šol bi na obali že letos potrebovali okol125 milijonov dinarjev. Toliko denarja pa zagotovo ne bo mogoče preskrbeti iz sredstev, ki se zbirajo za redno dejavnost pri temeljni izobraževalni skupnosti obalnih občin. Zatorej ostajata samo dve poti: ali nadaljevati z vlaganji v osnovno šolstvo – po možnostih, ali pa se pospešeno lotiti zbiranja denarja s samoprispevkom.

Po kateri poti bodo krenili?

TONE URBAS

Kranj:

Nova posebna osnovna šola

Sredi letošnjega decembra so na Zlatem polju v Kranju odprli posebno osnovno šolo, ki je že sedma po programu gradenj osnovnih šol in vzgojno-varstvenih zavodov v kranjski občini. V 17 učilnicah nove posebne osnovne šole bo prostora za približno dvesto učencev iz kranjske in tržiške občine. Šola je stala skupaj s telovadnico in opremo okoli 12 milijonov dinarjev; je predzadnja šola iz druge faze programa gradenj šol in vzgojno-varstvenih zavodov v občini, zgrajenih s prispevkom delovnih organizacij in samoprispevka občanov.

Trbovlje:

Letos več denarja

Finančni izračun, ki so ga napravili pri temeljni izobraževalni skupnosti v Trbovljah, je pokazal, da bodo za letošnjo dejavnost potrebovali le nekaj manj kot 12 milijonov dinarjev, ali za okoli 30-odstotkov več kot lani. Da bi pri trboveljski temeljni izobraževalni skupnosti lahko kar najbolje uresničili oba programa, bi potrebovali za A-program nekaj več kot deset milijonov din, za B-program pa nekaj manj kot 1.900.000 din.

Postojna:

Končno!

Končno bo tudi Postojna dobila vzgojno-varstveni zavod, ki ga zaposleni starši že več let nadvse pogrešajo. Do letošnjega novembra bodo v Postojni zgradili nov vrtec in otroške jasli, v vrtcu bo prostora za okoli 250 otrok, starih od dveh do sedem let, v jaslih pa za približno 60 otrok, starih do dve leti.

Sklad za otroško varstvo pri postojnski temeljni izobraževalni skupnosti je v ta namen že odštel okoli sedem milijonov dinarjev; od teh so okoli dva milijona posodile gospodarske organizacije iz Postojne. Marles iz Maribora bo postavil doslej največji montažni vzgojno-varstveni zavod v Sloveniji, ki ga bo to podjetje deloma tudi kreditiralo. Vrtec bodo začeli graditi letošnjega marca.

Srečanje

Dolga, dolga pot

Čeprav si temeljna izobraževalna skupnost v Slovenj Gradcu pa tudi posamezne šole na tem območju zelo prizadevajo, da bi učencem čimbolj skrajšali pot od doma do šole, jim zagotovili ustrezne in brezplačne prevoze, tega ne morejo narediti za vse. To je sicer razumljivo, saj je med 382 učenci-vozači tudi nekaj takih, ki prebivajo v zelo oddaljenih vaseh, zaselkih in na samotnih kmetijah, do katerih ne vodi prevozna pot.

S Smrčunovim Jožkom, piše se Penšek, sva se srečala pred dnevi na njegovem domu, ki stoji daleč iz vasi Raduše in do katere prideš samo peš. Edina pot, ki vodi iz Raduše k Smrčunovim, se pozimi spremeni v hudourni potok.

Tretješolec JOŽKO PENŠEK – Foto: T. Urbas

Jožko obiskuje tretji razred osnovne šole v Podgorju, njegov brat Viktor pa šestega. Eden dopoldan, drugi popoldan. Uro in pol hoda v eno smer niti Jožka niti Viktorja ne utrudi. Le strah ju je še, kajti pot od doma do šole vodi tudi skozi gozd; ta pa je v jutranjem in večernem mraku še bolj teman in za šolarja celo strašen. Mama je torej tista, ki ju pospremi vsak dan, posebno v zimskih mesecih na poti skozi gozd. Zgodaj zjutraj Viktorja, pozno zvečer pa pričaka pri zadnjih hišah v Raduši Jožka. Tako dan za dnem.

„Toplo malico dobim v šoli," pravi Jožko, „vendar do šole in nazaj proti domu pojem še kakšno jabolko, da pot hitreje mine. Čeprav imam do šele daleč, se poti ne ustrašim. Tudi pozimi v globokem snegu ne! Rad hodim v šolo. Kako lepo bi bilo, če bi bila naša hiša, čeprav je že stara in vsa majava, bliže šoli!

Takih pešcev, kot je Jožko Penšek, pa je na območju temeljne izobraževalne skupnosti v Slovenj Gradcu še veliko.

TONE URBAS

Ne samo računovodska, temveč tudi številna druga opravila, ki sodijo k temeljni izobraževalni skupnosti v Slovenj Gradcu že nekaj let uspešno opravlja SLAVICA GORJUPOVA – Foto: T. Urbas

Temeljna izobraževalna skupnost Slovenj Gradec

V šolah tesno, telovadnic ni

Ustrezna opremljenost šol je prav gotovo eden izmed temeljnih dejavnikov za uspešno vzgojno-izobraževalno delo. Žal pa večina slovenskih šol za sodoben pouk ni najbolje opremljena. Tudi v Slovenj Gradcu je tako. Zato ni naključje, da smo s tajnikom temeljne izobraževalne skupnosti v Slovenj Gradcu Mirkom Krevhom in računovodkinjo Slavico Gorjupovo začeli pogovor prav pri tovrstnih težavah. Takole sta menila:

„Na območju naše temeljne izobraževalne skupnosti je razmerje med denarjem, namenjenim za osebni dohodek, in tistim, ki gre za materialne izdatke, v zadnjih nekaj letih nazadovalo v škodo sredstev za materialne stroške; ti predstavljajo komaj še 12 odstotkov od sredstev za bruto osebne dohodke. To nas opozarja, da bomo morali v prihodnje, če bomo hoteli zboljšati materialno opremljenost šol na našem območju, načrtno zagotoviti več denarja za uspešnejše materialno poslovanje osnovnih šol.

Kljub rednemu vlaganju denarja v gradnjo novih in preureditev starih šol so šolski prostori še vedno pretesni. V večini naših osnovnih šol je pouk (v poprečju) 1,6 izmenski, v nekaterih šolah pa imajo dvoizmenskega. Primanjkuje učilnic, kabinetov in drugih prostorov. V nobeni šoli na vsem našem območju nimajo telovadnice in urejenih igrišč.

Dograjena osnovna šola v Šmartnem bo dala učencem kar najbolj primerne prostore in možnosti za sodoben pouk, prav kritične pa so razmere v osnovni šoli v Slovenj Gradcu. V to šolo hodi kar 40 odstotkov vseh šoloobveznih otrok slovenjegraške občine; v njej je le 21 učilnic, v vsakem od 35 oddelkov se stiska povprečno 31 učencev."

– Kako je poskrbljeno za predšolsko varstvo otrok na območju vaše temeljne izobraževalne skupnosti?

„Trenutno je v 11 oddelkih predšolskega varstva 257 otrok. Letos bomo v Podgorju in na Legnu zgradili dva nova Marlesova montažna vzgojno-varstvena zavoda, v katerih bo našlo prostor približno sto predšolskih otrok. V vzgojno-varstvenih oddelkih je 12,5-odstotka vseh predšolskih otrok naše občine, starih od 3 do 7 let. Prav zato nas v prihodnje čaka tudi na tem področju še veliko dela: treba bo zagotoviti denar za nove vzgojno-varstvene zavode v krajih v naši občini, kjer so potrebe največje."

– Na tako razvejanem območju, kakršno je območje vaše temeljne izobraževalne skupnosti, morate najbrž poskrbeti tudi za prešolanje učencev, za prevoze idr.

„Res je! S prešolanjem učencev se veča število učencev na centralnih šolah, na podružničnih pa se zmanjšuje. Letos obiskuje centralne šole kar 2.166 učencev ali 80,2 odstotka od vseh vpisanih na podružničnih šolah pa jih je le še 536 ali 19,8 odstotka. Nekaj več kot 380 učencem smo zagotovili brezplačen prevoz, tistim, ki se zaradi neugodnih vremenskih razmer v zimskem času preselijo k znancem ali sorodnikom v bližino šole, pa prispevamo nekaj denarja, za kritje življenjskih stroškov."

Temeljna izobraževalna skupnost Slovenj Gradec si z vodstvi šol nenehno prizadeva, da bi bili prevozi otrok kar najbolj usklajeni z organizacijo šolskega dela, hkrati pa opozarja občinsko skupščino na nevarnost, ki nastaja pri prevozih zaradi neurejenih postajališč in izogibališč na preozkih cestah. Tudi vzdrževanje cest ni vedno zadovoljivo; zato se često dogaja, da šolarji na svojih postajališčih pod „milim nebom" zaman čakajo na prevoz!

TONE URBAS

Loški potok:

Premalo učiteljev

V osnovni šoli v Loškem potoku imajo le devet učiteljev ali tri premalo, da bi pouk lahko nemoteno potekal. Kadar sta po eden ali dva v bolniškem staležu, morajo drugi učitelji še bolj poprijeti za delo; pri tem pa jim pomagajo tudi učitelji iz sosednjih osnovnih šol.

Morda še niste vedeli...

– da ima v šolah na območju slovenjgraške temeljne izobraževalne skupnosti še vedno 245 učencev v 13 oddelkih kombiniran pouk (v občini sta 2702 učenca);

– da si načrtno prizadevajo organizirati na vseh popolnih osnovnih šolah šolsko svetovalno službo;

– da naj bi to službo opravljali psiholog, pedagog in socialni delavec;

– da so lani dobili v osnovni šoli v Slovenj Gradcu šolskega psihologa;

– da je psiholog poleg svojih rednih opravil – preizkušnja zrelosti šolskih novincev pred vstopom v šolo, poklicnega usmerjanja učencev, svetovalnega dela z učenci, ki teže napredujejo, tudi strokovno pomagal učiteljem pri njihovem vzgojnem delu;

– da opravlja psiholog nekatere od navedenih nalog za vse osnovne šole v občini;

– da nameravajo postopoma organizirati šolsko svetovalno službo tudi v osnovni šoli v Mislinji;

– da bo letos v 17 oddelkih male šole okoli 370 predšolskih otrok;

– da jih bodo „poučevali" učitelji in vzgojitelji večinoma zunaj rednega delovnega časa;

– da bo 13 oddelkov male šole delalo v popoldanskem času, štirje oddelki pa v rednih oddelkih vzgojno-varstvenih zavodov;

– da bodo šolski novinci obiskovali malo šolo sto ur;

– da bodo tudi starši otrok v malih šolah prispevali nekaj denarja za materialne stroške;

– da skrbi temeljna izobraževalna skupnost tudi za strokovno izpopolnjevanje učiteljev;

– da bodo tudi letos podpirali strokovno izobraževanje in nadomestili izrednim slušateljem pedagoške akademije del stroškov pri opravljanju študijskih obveznosti;

– da bodo vsem izrednim slušateljem pedagoške akademije, ki si morajo po zakonu pridobiti višjo izobrazbo, dali krajši študijski dopust;

– da bodo tudi letos namenili 1 odstotek denarja od neto osebnih dohodkov za obvezno strokovno izpopolnjevanje delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih in

– da si bodo tudi v prihodnje prizadevali uresničevati začrtano štipendijsko politiko v skladu s srednjeročnimi potrebami po strokovnih kadrih.

Tajnik temeljne izobraževalne skupnosti v Slovenj Gradcu MIRKO KREVH – Foto: T. Urbas

Idrija:

Primanjkuje prostorov

Prihodnje leto bo posebna osnovna šola v Idriji praznovala dvajsetletnico obstoja. V 20 letih svojega dela je dosegla lepe uspehe: v tem času je končalo to šolo nekaj več kot sto učencev, ki so postali kasneje na delovnih mestih dobri delavci.

Letos obiskuje idrijsko posebno šolo okoli 60 učencev v devetih oddelkih. Prihodnje šolsko leto bodo odprli še oddelek za usposabljanje srednje prizadetih otrok, čeprav imajo že sedaj premalo prostora. Tudi selitev v trakt dijaškega doma jih ne bo kdo ve kako rešila prostorske stiske.

Na idrijski posebni osnovni šoli učitelji nimajo niti zbornice niti prostorov, v katerih bi lahko shranjevali učne pripomočke. Sestajajo se kar na hodniku, ki je hkrati tudi telovadnica. Skrajni čas je, da dobi tudi ta šola ustrezne prostore – vsaj tiste najnujnejše, v katerih bo mogoče nemoteno delati.

Brusnice pri Novem mestu:

Stanovanja za učitelje

Ob letošnjem novem letu so se v učiteljski blok v Brusnicah vselili prvi stanovalci. Učitelji so dobili štiri trisobna in dve enosobni stanovanji s centralno kurjavo. Dodatne prostore v šoli, v katerih je bilo do sedaj ravnateljevo stanovanje, bodo preuredili za šolarje. Kljub temu da je šola obdržala še nekaj prostorov zunaj sedanje zgradbe, bo pouk v brusniški osnovni šoli še vedno v dveh izmenah.

Novi stanovanjski blok, ki ga je dala zgraditi novomeška temeljna izobraževalna skupnost, je velika pridobitev za učitelje tega kraja; mnogi od njih so namreč do sedaj živeli v nemogočih razmerah.

Puconci:

Podporniki v učilnici

Potem ko so se na sestanku, ki ga je sklicalo ravnateljstvo osnovne šole v Puconcih, temeljito pogovorili s predstavniki družbeno-političnih organizacij o novostih v samoupravnem organiziranju osnovne šole kot ustanove, o delegatskem sistemu in formiranju delegacij v svet šole, so veliko razpravljali tudi o 110 let stari šolski zgradbi, ki v zadnjem času že postaja življenjsko nevarna za številne učence. Gradbena komisija skupščine občine v Murski Soboti je zahtevala, da eno izmed učilnic podprejo z podporniki. To so sicer že storili – vendar pa je jasno, da je tak ukrep lahko le zasilen in začasen.

tem bolje bomo delali...

Specializacija v učiteljskem poklicu

Otroku je igra naravni proces učenja; v njej je včasih veliko več resnosti in pomembnosti kot v početju odraslih. Otrok se v igri uči kompleksno, z vsemi čutili, z vso intelektualno in emocionalno zavzetostjo. Je v nenehnem procesu učenja: ta hip bo opažoval, prešteval krompirčke, naslednji hip bo spoznaval, kako jih režemo, videl skozi okno sneg, splezal spretno s stola, morda rekel kaj o muci, kaj zapel . . . V nizu doživljanj prehaja njegova dejavnost neopazno od neke vrste računanja do tehnične spretnosti, spoznavanja narave, telovadbe, petja in morda še česa. Ti prehodi so naravni, spontani, učenje je torej kompleksno.

Predvsem pa opažamo, da otrok o vsaki stvari govori, vse spremlja s „komentarjem", z nenehno jezikovno aktivnostjo, z vprašanji odraslim hoče odzivnost tudi od njih. Nikakor ni vseeno, kaj in kako mu odgovorimo. Jezik ima nadvse pomembno vlogo pri oblikovanju otrokove duševnosti, njegovega doživljanja sveta.

Ali je prehod od takega učenja k šolsko organiziranem pouku tudi naraven, dovolj neopazen, za otrokovo duševnost neboleč? Večina otrok pride prenaglo iz igre v šolski sklop predmetov. Pri vsakem predmetu se kaj kmalu mora učiti določeno snov, že od prvega razreda dalje je premalo sproščenih, globljih in učinkovitih povezav med predmeti. Ob tem pa mnogi učitelji pozabijo na nenehno jezikovno vzgojo, ki je hkrati tudi pogoj za vse drugo znanje.

V višjih razredih je ta ločitev še popolnejša. Predmetni učitelji se čutijo v svoji snovi suvereni, včasih se ostro odrežejo drug od drugega. Tako ostane vse pri predmetih. Slovenščina ni materin jezik, ki ga učenec dnevno uporablja, od katerega živi, z njim tako ali drugače komunicira, projicira zunanji svet v svojo duševnost in se iz nje prek istega medija ustvarjalno odziva, ampak je navsezadnje tudi predmet, ki ima znotraj še dodatne „predmete", pusto slovnico in literaturo in stroge vaje ter šolske naloge. Znani so pojavi, da se učenec skoncentrira na jezik pri slovenski domači ali šolski nalogi, napiše jo jezikovno dobro, v zapiskih iz drugih predmetov pa včasih pri istem učencu kar mrgoli napak. Enako si porazdeli in razmeji sile pri ostalih predmetih, predvsem pa jih prevečkrat loči od življenja.

To je zgodnja instinktivna „specializacija" (spodbujena hote ali nehote od zunaj), drobitev in neke vrste krnjenje osebnosti. Tako se rodi tudi vrsta špekulacij. Učenec ve, kdaj je najbolj potrebno in koristno to ali ono narediti, navadi se na tog in ločen sistem preverjanja in ocenjevanja, na kopičenje spominskega znanja, ki ga uporabi v določenem trenutku. Razvije neke vrste duševne tipalke, s pomočjo katerih se znajde, prilagodi. Učenje mu ni tudi v veselje, ampak le boj za obstanek.

Kako doseči neko interdisciplinarnost ob današnji vedno večji zahtevi po specializaciji? Ali naj bo učitelj encikloped? Dobro vemo, da to danes ni mogoče, tak poizkus bi vodil do šušmarjev, ki vedo vse in obenem nič. Ne moremo se vrniti na učitelja, ki je bil hkrati pevovodja, režiser, vrtnar, lovec, čebelar, gasilec, ranocelnik, kuhar, telovadec in dušebrižnik posebne sorte.

Najvažnejše je seveda vešče obvladanje neke stroke, z njo so tesno povezane pedagogika, psihologija, metodika in družboslovne vede. Učiteljeva usoda je pač taka, da mora povrhu tega še veliko brati, opazovati, se učiti, tudi s potovanji, skratka, biti mora nenehno duhovno aktiven, da bo znal o tem in onem kaj povedati. Pri tem niti ne gre za specialna znanja z drugih področij. Za ta tudi otrok čuti in ve, da jih ne more imeti drug kot strokovnjak. Tudi ne gre za globlje poznavanje vseh strok. Otroci (in tudi odrasli) že dobro vedo, da so nekje meje takega znanja in nikakor več ne pričakujejo od učitelja, da bo znal in delal vse. Prav tako pa tudi vedo, kje so meje neznanja ali silno ozko pojmovanega strokovnega znanja. Človek se mora na življenje odzivati celostno, a iz te celostnosti se šele lahko zdravo in intenzivno razvija v neki stroki.

Predvsem pa bi moral biti vsak učitelj jezikovno dovolj izobražen (dobro bi bilo, da bi obvladal vsaj en tuj jezik), da bi uporabljal pester, kultiviran, vsebinsko bogat jezik, s katerim bi kar najbolje služil svoji stroki in splošni kulturi.

ŠTUDENTJE IN UČITELJI BI MORALI V TUJINO

Učitelj materinega ali tujega jezika ima še posebno težaven položaj. Dobi namreč zelo raznorodna besedila, kjer je veliko podatkov, ki sicer ne sodijo v njegovo stroko, a razlaga in obravnava besed nujno vodita do njih. Mnogokrat besedilo ne doseže svojega namena, ker učitelj ne pozna dovolj pojava, predmeta ali pojma, ki je izražen z besedo. Zato živi jezikovni učitelj še pod posebno pezo široke priprave. Kolikokrat se mora zateči po nasvet k drugemu strokovnjaku ali brskati po raznih učbenikih, enciklopedijah, slovarjih, da se temeljito pripravi. Če tega ne stori, lahko pride v zagato, predvsem pa ne zadosti strokovnosti pouka, ki je pač jezik, a z vsem, kar označuje.

Učitelj tujega jezika bi moral vsaj za silo poznati deželo, katere jezik poučuje. (Idealno bi bilo seveda temeljito poznavanje ob daljšem bivanju v tujini.) Besedila v učbenikih so povečini vezana na deželo tega ali onega jezika. Seveda se lahko tudi geografi ali še kdo sklicujejo na tako povezanost. Toda učitelj tujega jezika ima pri tem vsekakor največjo korist in lahko tako bivanje najbolj vestransko poveže s svojim predmetom: dobi geografske predstave o njej, spoznava kulturne institucije, šolski sistem (predvsem stanje jezikovnega pouka), praktično se lahko pogovarja z mnogimi ljudmi, ki delajo na kulturnem, političnem, gospodarskem področju. Vse to pa doživlja in spoznava v jeziku, ki ga poučuje doma. Tako ima pri tem jezik dvojno funkcijo: je medij za spoznavanje stvari in obenem s svojo pojavnostjo daje možnosti spoznavanja jezikovnih značilnosti semantične, morfološko-sintaktične, fonetične in stilistične narave v avtentičnem jezikovnem okolju, kar je pri današnjih deskriptivnih slovnicah nadvse pomembno. Razen tega so v življenjski situaciji vaje za aktivno rabo jezika najpopolnejše.

V mnogih deželah so odhodi študentov v tujino dobro organizirani, celo obvezni. Niso redke visoke šole, ki pošiljajo študente za ves semester ali več na tujo visoko šolo. Razen tega si na Zahodu premožnejši študentje lahko sami privoščijo daljše bivanje v tujini. Pri nas je zlasti na pedagoških akademijah teh možnosti zelo malo. Ker je premalo denarja, so omejene celo ekskurzije v dežele, katerih jezike poučujemo in ki so nam dosegljive (Avstrija, Nemčija, Velika Britanija, Sovjetska zveza). Na pedagoške akademije se vpisujejo študentje socialno šibkejših slojev, študij traja le dve leti, zato sami le redko pridejo v tujino. Tu in tam gre kdo k sorodnikom ali odide v tujo deželo za krajši čas s trebuhom za kruhom. Razen tega se po končanem študiju znajdejo v okolju (večinoma na vasi), kjer ni takih intelektualnih pobud, zato se kaj rado zgodi, da nekateri stagnirajo ali celo propadajo. To opažamo pri mnogih študentih, ki so se zaposlili in še prihajajo na izpite. Če bi med študijem dobili več pobud, navezali več stikov, se seznanili z raznimi zanimivostmi, bi verjetno ostali aktivnejši. S tem seveda nočem reči, da so razne ekskurzije, bivanja v drugih krajih doma in v tujini edina in najvažnejša oblika izobraževanja. Toda pomembna oblika so vsekakor.

Danes si mnogi delovni kolektivi hodijo ogledovat druga podjetja, celo v tujino, da ne govorimo o specializacijah raznih strokovnjakov. Veliko potovanj si lahko privoščijo tudi sami. Učitelj je s svojo skromno plačo tudi tu prikrajšan. Tako lahko ostane nerazgledan, čas in razmere ga prehitijo, a če prehitijo njega, kmalu zaostane vsa družba.

Obe učiteljski kadrovski šoli na Slovenskem delata povrhu tega v neustreznih stavbah, notranja opremljenost je zelo pomanjkljiva, ni niti dovolj prostorov, tako da ne moreta intenzivno delati. (Ali smo lahko prepričani, da se tu, kot zdaj kaže, obetajo boljši časi?).

Kakšne so ponekod stavbe in kako so opremljene mnoge osnovne šole, dobro vemo. Vse premalo šol ima možnosti za pravo modernizacijo in intenzifikacijo pouka. Dopolnilne dejavnosti so ponekod okrnjene, podaljšano bivanje otrok v šoli ter prava organizacija življenja in dela so na nizki ravni.

In kako je navsezadnje s splošnim kulturni nivojem pri nas, z ozračjem, ki bi spodbujalo tako pomembno panogo, kot je učno-vzgojno delo? Odnos do šole, do učitelja pri mnogih ljudeh še vedno ni prerasel ozke zavesti, da je to sicer nujno, vendar so druge stvari veliko nujnejše. Prava resnica pa je v tem, da se pri šoli začne in neha vse, kar je za neki narod, za neko družbo nujno.

Ko govorimo o učiteljevi specializaciji in pri tem zahtevamo dovolj široko in bogato osebnost, se moramo zavedati, da je to napor, ki bo lahko premagan ne le z zavestjo (idealizmom) samega učitelja, ampak tudi z večjo družbeno moralno in materialno podporo.

MIRKO KRIŽMAN

NOVE STROKOVNE KNJIGE

1. Vera Smiljanić – Čolanović: Sociometrija i ispitivanje socialne percepcije. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Srbije 1973.
2. Nuša Kolar: Male šole v SRS v letu 1971/72. Ljubljana, Pedagoški inštitut 1973.
3. Janez Sagadin: Vzgojna in izobrazbena vrednost „prakse" gimnazijcev v delovnih organizacijah. V Ljubljani, Pedagoški inštitut 1973.
4. Ivan Toličič – Vera Smiljanić – Čolanović: Otroška psihologija. 2., dop. izd. Ljubljana, Mladinska knjiga 1973.

6. številka revije

Vzgoja in izobraževanje

Uvodnik prinaša prispevek Leopolda Suhodolčana o kulturni vzgoji v šoli.

Zelo zanimiv in aktualen je sestavek Renate Mejakove, ki seznanja bralce z novo zasnovo marksistične vzgoje in izobraževanja. Avtorica govori o prednostih nove zasnove, vsebini novih učnih načrtov in o postopnem uvajanju le-teh v srednje šole. Ob koncu poudarja, da bosta končno sodbo o učnih načrtih in o načinu uvajanja novih zasnov marksistične vzgoje in izobraževanja v naše srednje šole dala še marksistični center pri centralnem komiteju ZKS in strokovni svet zavoda za šolstvo SRS.

O sociološkem pomenu filma in televizije razpravlja Mirjana Borčićeva.

Dokaj zanimiv je prispevek Milana Divjaka, ki govori o pomenu andragoške izobrazbe za učitelje osnovnih šol. Avtor se zavzema, da bi morali dobiti učitelji razen klasične izobrazbe tudi nekaj spoznanj iz andragogike. Treba bi bilo izdelati program izobraževanja andragoških kadrov za vso Jugoslavijo in pripraviti ustrezne učbenike in priročnike.

Skupščina SR Slovenije je 28. marca 1973 sprejela dokument o idejni usmerjenosti vzgoje in izobraževanja. O tem, kako se uresničuje dokument v praksi, piše Metod Resman.

„Delavske univerze in strokovno izobraževanje zaposlenih" je naslov prispevka Milana Pavlihe. Avtor razpravlja o strokovnem usposabljanju in izpopolnjevanju v delovnih organizacijah, izobraževanju kmetijskih proizvajalcev in turističnem izobraževanju ter govori o andragoškem izpopolnjevanju predavateljev.

O prvih korakih šolske televizije piše Jurij Gartner. V prispevku ugotavlja, da bo sodelovanje med gledalci in uredništvom šolske televizije veliko prispevalo k nadaljnjemu oblikovanju programa in popolnejšemu delu slovenske šolske televizije.

„Prosti čas učencev osnovne šole" obravnava v svojem prispevku Robert Trunkel.

Pod naslovom „Poskus je uspel" nas Maks Šavc seznanja, kako je mogoče doseči koristno sodelovanje med šolo in okoljem. Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec je organiziralo gozdarske krožke na nekaterih šolah koroškega območja; tako delo je že obrodilo bogate sadove.

Silvo Kristan je napisal sestavek „Prepoved udejstvovanja v šolskem športnem društvu kot (ne) pedagoški ukrep za učence s slabimi ocenami". V njem opozarja, da je treba take prepovedi preprečiti in učencem omogočiti vsestranski razvoj.

Bralci bodo našli v reviji tudi precej gradiva, ki jim bo pomagalo pri pouku. Naj omenimo prispevke: Almire Manušičeve, ki govori o delu v skupinah v prvem razredu, Milana Adamiča, ki tokrat razpravlja o pripomočkih za avtomatizacijo učenja in Rajka Slokarja, ki piše o programiranih gradivih pri pouku tujih jezikov.

Janez Sreš razpravlja o problemih, ki nastajajo pri sprejemu otroka v vzgojno-izobraževalni zavod v Veržeju. Ob koncu daje nekaj koristnih predlogov in sklepov.

Revija prinaša tudi tokrat zelo bogate in zanimive informacije.

V rubriki „Izobraževanje v svetu" nas Peter Ivanetič seznanja s sistemom izobraževanja v DDR. Na koncu so informacije o potrjenih učbenikih in učilih, recenzije nekaterih knjig ter novosti iz knjižnice zavoda.

DRAGO NOVAK

vedno Bolje

Nekatere pestrejše oblike bralnega pouka

(Gradivo je bilo pripravljeno za aktiv učiteljev 3. in 4. raz.)

Priredila: ZORA ČUDEN

V naši osnovni šoli gojimo glasno, uvajamo pa tudi tiho branje. Pri tem branju opazimo dva zanimiva pojava: REGRESIJO IN SUBVOKALIZACIJO.

To so pravzaprav pomanjkljivosti, ki zmanjšujejo hitrost branja. Regresija je pojav, ko se gibanje oči vrača na že prebrano. Po raziskavah Buswella ima začetnik 5 regresij v vrsti, a študent 1–2. Subvokalizacija je šepetanje ali polglasno izgovarjanje teksta, kar pomeni, da učenec giblje z ustnicami in jezikom, kot da bi glasno bral. Subvokalizacija je posledica prepoznega uvajanja tihega branja. Pojavi se tudi tedaj, ko je tehnika glasnega branja visoko avtomatizirana.

Pri glasnem branju uhajajo oči pred glasom, tako da obstaja med njima določen razmik. Pri dobrem bralcu je ta razmik razmeroma velik, medtem ko pri slabem bralcu in začetniku sploh ne obstaja. Hitrost glasnega branja torej ni določena samo z dojemanjem smisla in s hitrostjo govora, temveč tudi z vizualno percepcijo. (Razmik variira od 0 do 8 besed.)

Psihologija branja je odkrila vrsto pomembnih zakonitosti, po katerih poteka bralni proces. Poznavanje in upoštevanje teh zakonitosti pri pouku omogoča učencem, da bo branje vse hitrejše in na višjem nivoju razumevanja.

Sodobni psihologi ugotavljajo štiri procese pri branju:

1. zaznavanje besed;
2. razumevanje pomena zaznanih in prepoznanih besed, ki dobijo pomen, šele ko razumemo tudi stavčno celoto;
3. intelektualna in pogostoma tudi emocionalna reakcija, ki je popolnoma osebna in odvisna od posameznikovega znanja in njegovih izkušenj;
4. integracija nanovo sprejetih misli v bralčevo ter integracija delov teksta v skladno celoto.

Vsi ti procesi komaj omogočijo bralcu, da dojame bistvene misli pisca.

Te psihološke ugotovitve, pri katerih tako močno izstopa element umskega dela in razumevanja v bralnem procesu, vplivajo na visoko ceno tihega branja. Pri tihem branju bralec hitreje pride do konca stavka, se po potrebi vrača na njegove nerazumljive dele ali na neznane besede in si jih tokrat, ko pozna pomen stavka, lahko razloži.

Kdaj pa je otrok sposoben za tiho branje? Nastop te sposobnosti je zelo odvisen od tega, ali jo vadimo, pa tudi od individualnih dispozicij posameznih učencev. Vse bolj postavljajo psihologi možnost tihega branja že v drugo polovico prvega razreda, posebno v razredih, kjer uvajajo globalni način bralnega pouka. Po začetnem glasnem branju pridemo s postopnimi vajami na šepetanje pri branju, ki ga stopnjujemo na vedno bolj tiho branje. V tem času napreduje sposobnost vizualnega prepoznavanja celih besed. To pospeši branje, tako da postane tiho branje hitrejše od govora. Takrat lahko izgine premikanje ustnic ob branju. Nekateri metodiki svetujejo polaganje prsta na ustnice, kar pa je le zunanja pomoč proti temu, da otrok giblje pri tihem branju ustnice samo iz navade in tako brez potrebe zadržuje tempo branja tudi takrat, ko že hitro prepoznava besede.

Tiho branje gojimo v osnovni šoli tudi zaradi njegovega praktičnega pomena za učenje v šoli in za poznejše samoizobraževanje. Že dolgo tožimo, da se učenci, pa naj si bo to v osnovnih šolah ali na drugostopenjskih šolah, ne znajo učiti iz knjig. Kdor pa hitro tiho bere, lahko pri tem izloča bistvo. Seveda ni ves proces samostojnega učenja samo v sposobnosti hitrega tihega branja, temveč je tu še mnogo komponent, ki naj bi jih mlad človek načrtno in zavestno pridobival, vendar je branje v sebi ena od najvažnejših. Razvoja te sposobnosti ne moremo prepustiti le individualni izkušnji, temveč jo moramo načrtno gojiti.

Uvajanje tihega branja v pouk in izboljševanje njegove tehnike prispevata tudi k temu, da je pouk BOLJŠI IN SODOBNEJŠI. Tiho branje omogoča učencem, da so aktivni, V okviru frontalnega in skupinskega pouka je za to veliko priložnosti. Predvsem pa z njim preprečimo pasivnost učencev pri obravnavi beril, ko mnogi le pasivno spremljajo sošolca, ki glasno bere. Pri tihem branju postavimo naloge, ki zelo motivirajo vsakega učenca. Omogoča nam tudi, da postavimo učencem različne naloge, primerne njihovi intelektualni zmogljivosti, pri čemer še prav posebno prideta do izraza intenzifijacija in individualizacija dela.

POMANJKANJE UČITELJEV V ZAHODNI NEMČIJI

V ZDA in na Svedskem je učiteljev preveč. Precej drugačna kot v teh deželah pa je podoba v Zahodni Nemčiji: v vaških območjih manjka učiteljev v strokovnih šolah, v posebnih šolah, posebno za naravoslovne predmete in matematiko. Danes imajo v Nemčiji 10.000 učiteljev premalo. Kljub velikim naporom pa resno dvomijo, da se bo položaj izboljšal.

Za sedaj si pomagajo tako, da zaposlujejo učitelje iz tujine. Tako so lani v Hamburgu zaposlili 47 ameriških učiteljev matematike in naravoslovnih ved.

Prav tako so si pomagali tudi v severni Westfaliji: prihodnje leto bodo zaposlili okrog 9.500 honorarnih učiteljev, od katerih jih bo 8.500 začetnikov.

Še slabše je na tistih območjih, kjer nimajo denarja, da bi plačali učitelje iz tujine.

Pričakujejo, da bo tako vse do leta 1975. In kako bo potem? Bolje, saj se vedno več sedanjih študentov vpisuje na pedagoške vede.

Sedanje pomanjkanje učiteljev pa še vedno pomeni veliko zapreko: vlada namreč ne more izpeljati reforme, ki naj bi zajela predšolsko vzgojo, osnovno in srednješolsko izobraževanje in reorganizacijo strokovnih šol. Za vse to bi namreč potrebovali ustrezno število strokovno izobraženih učiteljev.

poštni predal 355-VII

Nikdar ni prepozno

Kljub starosti še vedno spremljam vsa reformna gibanja naše šole – čeprav priznam, da me kot dolgoletnega podeželskega učitelja zanimajo predvsem razmere podeželske šole. Spremljal sem tudi prizadevanja društev in dopise v časnikih in revijah ob tednu otroka 1973, ki je bil pod geslom, naj bo vsak otrok res zaželen. Marsikateri od sestavkov se je pomudil ob otroku na vasi. VSEM OTROKOM ENAKE PRAVICE – ENAKE MOŽNOSTI. To se tako lepo sliši. In vendar je kmečki otrok nekako že pred rojstvom (četudi je to lahko zaželeno) postavljen na drug tir: njegova mati ima le kmečko zavarovanje, ki ji ne daje istih možnosti kot delavsko. Le kako moremo vztrajati pri tem v času, ko toliko govorimo o enakopravnosti? Vprašanje tega „posebnega socialnega zavarovanja“ ni samo vprašanje človekoljubnimi načrti kot naša ustava, mednarodne deklaracije in podobno pisanje. Pa vendar si bomo še naprej prizadevali za pravičnejšo uresničitev napisanih načel.

MIRKO VAUDA

ostarelih kmetov – prav tako globoko zadeva tudi kmečko mladino, četudi je v času osnovnega šolanja polno zavarovana. Čim več zdravih moči s podeželja veže nase industrija večjih krajev – tem več kmečkega dela preide na otroke, ki so tako rekoč edini možni hlapčiči v sedanjem splošnem pomanjkanju delavcev na podeželju. Starši ne dobijo za otroka otroškega dodatka – torej naj dela, da si zasluži za življenje!

Ob tej resnični neenakopravnosti kmečkih otrok smo vsi brez moči: tako naše organizacije s svojimi naprednimi in

Prinaša vam „Prosvetnega delavca“ – Foto: M. Strašek

Pouk in ekskurzija

Tudi lani je Prirodoslovno društvo Slovenije pripravilo nagradno ekskurzijo za mlade biologe osnovnih šol. Pot nas je tokrat vodila na Štajersko – na zeleno Pohorje.

V Mariboru se nam je pridružil tovariš Mirko Šoštarič, dober poznavalec Pohorja. Mnogi smo med potjo prvič videli, kako lomijo pohorski tonalit. Posebna zanimivost Pohorja je združba smreke, jelke in bukve. Človek je to združbo na več mestih Pohorja uničil in zasadil le iglavce, ker je pričakoval večji dohodek. In človek je bil – kot že tolikokrat – kratkoviden. Tam, kjer je sadil le iglavce, se je zemlja počasi „zakisala“ in tudi iglavci ne uspevajo več . . .

Čudovit pogled na planine se nam je odprl, ko smo stopili na planjave borovnic in brusnic. Mnogi mladi biologi so prvič okušali rdeče plodove brusnic.

Nepozaben je bil tudi pogled v dolino po pobočjih Pohorja, kjer so se v soncu kopali rdeči plodovi jerebike. Naš cilj so bila jezera na Planjavi. Tu ni več visokih košatih smrek, je le plazeči bor in rjasti sleč. Stopili smo na vlažna pohorska „šotišča“. Hoditi smo morali previdno, ker je marsikdo zagazil globoko v vlažni šotni mah. Na goličavah med plazečim borom smo iskali rožmarinko, mahunico in rosiko. To so redke rastline, ki jih drugod po Sloveniji težko najdemo. Razšli smo se z besedami: „Na Pohorju se bomo še srečali.“

JOŽE PERŠE

Šola in jeseniška železarna

V železarni na Jesenicah si prizadevajo, da bi se čimveč mladih Jeseničanov in okoličanov odločilo za železarske poklice. Da bi jim zbudili veselje do poklicev v tem velikem kolektivu, so v sodelovanju s prosvetnimi delavci osnovnih šol jeseniške in radovljiške občine pripravili različna tekmovanja v pisanju spisov, slikanju in izdelovanju tehničnih izdelkov na tematiko „o jeseniški železarni“.

Polge kviza „Železarna včeraj, danes, jutri“, v katerem so se pomerili v znanju učenci osmih razredov osnovnih šol, so vsi učenci teh šol tekmovali v izdelavi likovnih in tehničnih del.

Najboljše so nagradili, 19 likovnih in 21 tehničnih del pa so razstavili na posebni razstavi v Delavskem domu na Jesenicah. Na njej se je direktor kadrovskega sektorja Železarne Tomaž Ertel vsem toplo zahvalil za sodelovanje, posebno pa mentorjem.

BRANKO BLENKUŠ

Šola in njeno kulturno poslanstvo

„Učiteljski zbori ali učitelji – posamezniki so pomembni, v mnogih okoljih pa skoraj edini nosilci kulturne akcije. To je odgovorna naloga, posebno za šole zunaj mestnih središč. Pritegniti zanimanje predvsem preprostega delavskega in kmečkega človeka; ga prosvetljevati in mu dati tudi kulturno razvedrilo je del poslanstva šole, ki se mu ta ne more odpovedati. Šola mora načrtno delovati kot kulturno žarišče kraja.

To je uvodna misel iz poglavja Javna in kulturna dejavnost šole, v publikaciji Osnovna šola. Vsi, ki delamo v prosvetni službi na podeželju, bomo pritrdili, da kljub živahnemu kulturnemu življenju, ki ga najdemo v tej ali oni vasi, ostaja šola v večini primerov res kulturno žarišče kraja. Tega se ponekod bolj, drugod pa manj zavedajo.

Lani smo v Šmartnem pri Litiji začutili potrebo, da bi še več prispevali h kulturnemu napredku kraja. Ustanovili smo šolsko kulturno društvo „Zvonček“, v katerega smo vključili: mladinski in otroški pevski zbor, lutkovni, literarni in likovni krožek ter tekmovanje za bralno značko, na novo pa smo ustanovili folklorno skupino ter dopisniški in dramatski krožek; skupaj devet skupin. Društvo je organiziralo tudi gostovanja znanih slovenskih umetnikov. Dvanajst prireditev je obiskalo 2358 šolarjev, mladine in odraslih. (Omenim naj sovjetsko pianistko Oksano Jablonsko, igralca Staneta Raztresna iz Trsta, trio Lorenz, Slovenski oktet, operna večera, folklorna nastopa in koncert operetnih napevov.) K uspehom je pripomogla anketa, s katero smo ugotovili, kaj ljudje najraje poslušajo, kateri dan v tednu bi bil obisk najboljši in kako naj jih obveščamo. K navedenim podatkom naj dodam še številko 735; toliko učencev je v lanskem šolskem letu obiskalo devet predstav v Drami, Operi in Mladinskem gledališču.

Za to sezono smo program „Zvončka“ nekoliko spremenili in dopolnili. Še nadalje bodo delale na šoli vse omenjene skupine in tudi šolarjem bomo omogočili vsaj po en obisk v Drami, Operi, Mladinskem in Lutkovnem gledališču.

Doma bomo imeli manj prireditev kot lani, ker so le-te vse dražje (z vstopnino pa stroškov ne moremo pokriti). Med njimi naj imenujem koncert harmonikarskega orkestra PDP Svoboda Šentvid z basistom Ladkom Koroščem, koncert pianistke Dubravke Tomšič-Srebotnjakove ter gostovanje Mladinskega, Lutkovnega in Šentjakobskega gledališča. Na novo pa uvajamo za mladino in odrasle obiske kulturnih prireditev v Ljubljani. Poseben odbor je že izbral šest predstav v Operi, Filharmoniji ter Šentjakobskem in Mestnem gledališču, ki naj bi si jih ogledali. Za tovrstno dejavnost je precej zanimanja.

Želja „Zvončka“ je, da bi v Šmartnem lahko prešli na redne abonmajske prireditve za odrasle in mladino. To bi pomenilo nov uspeh šole pri izvajanju njenega kulturnega poslanstva.

BORIS ŽUŽEK

Spremembe šolskih okolišev

Hkrati z dograditvijo nove osnovne šole Slavko Šlander ob Ljubljanski cesti – gradnja poteka po predvidenih načrtih – pripravljajo pri izobraževalni skupnosti v Celju novo porazdelitev učencev po šolskih okoliših. V sedanjem predlogu, ki ga je že obravnaval tudi svet za šolstvo v Celju, je zapisano, naj bi se okoliš 1. osnovne šole razširil vse do črpalke Petrol na Mariborski cesti. Otroci iz središča mesta, Aljaževega hriba, gradu in Lisc bi obiskovali šolo 1. celjske čete, tisti, ki stanujejo zahodno od Čopove, Babnega in Ložnice pa novo šolo ob Ljubljanski cesti. Tako bodo imele štiri osnovne šole v Celju okrog 800 učencev, polulska okrog 400, na šoli na Hudinji pa bo še vedno premalo prostora. Zato bo treba med Hudinjo in Škofjo vasjo v prihodnje zgraditi novo šolo.

J. Z.

Vrednotenje vzgojiteljskega poklica

Več let sem poučevala v osnovni šoli, zdaj pa delam že nekaj let v vzgojno-varstvenem zavodu. Zato me je članek v januarski številki revije „Otrok in družina“ spodbudil k razmišljanju.

Ob pojasnilu tov. Dolančeve si postavljam nekatera vprašanja glede vrednotenja pedagoškega dela v predšolskih ustanovah. Vsi vemo, da v praksi obstajajo razlike med vrednotenjem dela vzgojiteljice v vzgojno-varstvenem zavodu in učiteljice v obvezni šoli, vendar ne bi smele biti tako. Saj vemo, da vse vzgajajo in izobražujejo. Prek zaposlitev oziroma pouka želimo z najrazličnejšo vsebino uresničiti isti smoter – to je vsestransko oblikovanje otroka. Hitrost in pravilnost oblikovanja sta v glavnem odvisni od vzgojno-izobraževalnega procesa, nanj pa se mora vzgojiteljica temeljito pripraviti. Pripravlja se tako kot učitelj za pouk. Toda učila, ki jih uporablja učitelj pri pouku, so v glavnem že izdelana, vzgojiteljica pa jih izdeluje sama; to pa zahteva dosti časa.

Priznati je treba, da je ocenjevanje in popravljanje zvezkov zelo odgovorna naloga, ki zahteva več dela doma. Toda zaradi tega vzgojna oziroma učna obveznost še ne bi smela biti tako različna, saj vemo, da imajo vzgojiteljice v predšolskih ustanovah 30-urno tedensko obveznost po 60 minut v oddelku, učitelji nižje stopnje v oddelku podaljšanega bivanja 25-urno obveznost in razredni učitelji 22-urno obveznost po 45 minut.

Morda nastajajo te razlike zato, ker poteka vzgajanje in izobraževanje v predšolskih ustanovah povezano, ena dejavnost se prepleta z drugo, v šoli pa so ta področja časovno ločena? O tem bi bilo vsekakor treba razmisliti.

Očitajo nam tudi, da predšolsko izobraževanje ni obvezno, zato se delo vzgojiteljice ne more enačiti z učiteljevim delom. Raziskave so pokazale, da se tako umski kot telesni razvoj pred vstopom v šolo razvije hitreje kot kdaj koli v kasnejših letih; zato nam ne bi smelo biti vseeno, kako izrabimo te razvojne značilnosti. Če bi vsem predšolskim otrokom dali enake možnosti za vzgajanje in izobraževanje, to pa bi dosegli le z obveznim predšolskim vzgajanjem in izobraževanjem, bi s tem olajšali delo učiteljem in učencem, saj bi lahko na znanju, pridobljenem v predšolski dobi, gradili naprej, ga širili in poglabljali.

O teh problemih smo že velikokrat razpravljali, tudi v razpravi o osnutku zakona za predšolske zavode. Ob tem smo dali mnogo pripomb in konkretnih predlogov, vendar le-ti niso bili zapisani v zakon.

Želja vseh vzgojiteljic je, da se začne njihovo delo pravilno vrednotiti.

ANICA LJUBOJEVIČ

Nova ravnatelja

Pred dnevi sta občinski skupščini v Novi Gorici in Šentjurju pri Celju imenovali nova ravnatelja osnovnih šol na Dobrovem in v Šentjurju. Ravnateljske dolžnosti v osnovni šoli na Dobrovem v Goriških Brdih opravlja sedaj Danilo Štekar, ki je bil doslej pomočnik ravnatelja na osnovni šoli Milojka Štrukelj v Novi Gorici. Za novega ravnatelja šentjurske osnovne šole je bil imenovan dosedanji pomočnik ravnatelja in znani družbeno-politični delavec Mirko Vrečko. Čestitamo!

Učenci iz Kranja pri pouku smučanja na spodnji postaji vlečnice v Gozdu – Foto: Branko Blenkuš

Veliko korakov za mlade

Pogovor s tovarišico Dragico Kresnikovo, predsednico Društva za pomoč duševno nezadostno razvitih oseb občine Velenje

So ljudje, ki radi delajo za mlade ljudi. Med temi je tudi tovarišica Dragica Kresnikova. Veliko korakov je naredila za mlade, izrekla zanje mnogo lepih besed; zato sem se odločila, da se z njo pogovorim.

– Kakšna je bila vaša dosedanja življenjska pot?

„Rojena sem bila leta 1933 v Šentjurju pri Celju. Prvi razred osnovne šole sem končala v Šentjurju, nato sem bila leta 1941 skupno s starši internirana na Hrvatsko, kjer sem končala osnovno šolo.

Po vojni sem nadaljevala študij na celjskem učiteljišču, po končanem študiju pa sem službovala 10 let na osnovni šoli v Ravnah na Koroškem. V tem času sem delala v različnih društvih in končala izredni študij pedagoške akademije – smer defektologijo.

Leta 1964 sem se preselila v Velenje in se zaposlila na POSEBNI OSNOVNI ŠOLI, kjer delam še sedaj. Sem članica upravnega odbora DPM, izvršnega odbora sindikata in predsednica društva za pomoč duševno nezadostno razvitim osebam v občini Velenje.“

– Kaj vas je spodbudilo k delu z duševno nezadostno razvitimi osebami?

K temu me je spodbudila želja, da bi čim več ali vse učence, ki končujejo POŠ, zaposlili na takšnem delovnem mestu, kjer bi si zagotovili osnovne materialne dobrine za življenje in kjer bi se počutili srečne in enakovredne člani naše družbe.

– Ali ste radi predsednica DMP centrov?

Sem rada predsednica tega društva, saj me spremlja prijeten občutek, če pomagamo tudi na terenu osebam, ki jih je narava tako zelo prizadela, da ne morejo obiskovati POŠ, niti niso vključene v ustrezne zavode.

– Kako ste se odločili za prevzem te odgovorne naloge?

Za prevzem te odgovorne naloge sem se odločila s upanjem, da bom s svojim delom pripomogle duševno prizadetim osebam k lepšemu in srečnejšemu jutrišnjemu dnevu. Upala pa sem, da pri delu ne bom osamljena. Več sodelavcev pomaga reševati probleme duševno nerazvitih oseb v naši občini.

– Kaj vas pri delu najbolj razveseljuje?

Najbolj me razveseljuje razumevanje ljudi na vodilnih mestih v podjetjih, saj z razumevanjem rešujejo probleme zaposlovanja duševno manj razvitih oseb.

Še bolj pa sem srečna ob nasmejanih obrazih otrok, ki kar zažarijo, ko dobe nova oblačila, ob novem letu pa še zavoj slaščic.

– Kakšne so naloge vašega dela?

Spremljam življenje prizadetih, zbiram denar za materialno pomoč za duševno prizadete, ki so obenem socialno ogroženi. Skupno s socialnim skrbstvom denarno pomagamo ogroženim družinam, in sicer priložnostno, posebno v zimskih mesecih. O svojem delu poročam v lokalnem časopisu; s tem obvestim občane, kako je bil porabljen denar in vse, kar so prispevali. Društvo tudi delno krije stroške pri oddaji nekaterih otrok v ustrezne zavode.

– Kakšne bodo prihodnje naloge društva?

Ne bodo se bistveno spremenile. Glavna naloga bo še vedno zaposlovanje.

MILENA ŠTAJNER

Spomenik sedeminštiridesetim

27. januarja je minilo 30 let, odkar so Nemci napadli udeležence VI. partijskega tečaja v Cerknem. Spominu na ta dogodek je posvečena cerkljanska šola

Zato si šel na tisto pot sredi mrzlega januarja, da bi dognal skrivnost tega sveta, zaprtega v ozko dolino ob Idrijci, tišino sivo zelenih grap, srce človeka, ki si ga slutil. Hotel si obuditi spomin na tisti dan pred tridesetimi leti, ki tod še živi in napolnjuje duše z grozo in veličino. Zato da zaživi zgodovina tudi v tvojem srcu. Idrijca na levi pa je šumela, šumela; in ko te je dolina objela, si začutil, da si postal del nje.

Na desni in levi so visoko v bregovih samotne domačije. Toda to niso več nekdanje siromašne bajte. Življenje je zaživelo tod s takim utripom kot drugod, prineslo je tisto, za kar so se bojevali: svobodo. V Cerknem, kamor si usmeril korak, se je začela razvijati industrija, otroci odhajajo v šole, razvija se turizem. Ljudje ponosno govore o novi šoli, ki je pred dobrim letom sprejela v svoje svetle prostore prve učence. To ni navadna šola: „To je šola – spomenik NOB," ti povedo učenci in v njihovih očeh se zasveti ponos.

Da, šola v Cerknem je svojevrsten spomenik sedeminštiridesetim žrtvam VI. partijskega tečaja; tistim, ki so padli 27. januarja 1944. Tedaj je stoštirinajst mladih Gorenjcev in Primorcev obiskovalo ta tečaj, vodil ga je Ivan Bratko. Po vaških hišah so se pripravljali na izpite, ko so jih s pomočjo domačih izdajalcev napadli Nemci. Nekateri so se skušali rešiti po pobočjih Brdca v zatišje gozdov, vendar so večino teh – sedeminštirideset pobili. Nemci so se hoteli maščevati tudi nad vaškimi prebivalci, pa so jih pregnali borci XXXI. divizije in jih potisnili proti Želinu in naprej proti Idriji.

Ta dogodek je ostal globoko v zavesti ljudi. Ko so se zbrali leta 1969 na proslavi 25-letnice priključitve Primorske k Sloveniji, je zaživela ideja, da bi postavili spomenik tem žrtvam, spomenik – šolo.

In ko stopiš v to zgradbo, se zareže vate oster dih zgodovine, tako živ in močan, da dogodki niso oddaljeni kot legende; tu so, začutiš jih v sebi. Nič ni prisiljenega. Slike, otroški izrezki iz časopisov in risbe na steni – iz vsega tega vejeta iskrenost in toplina ljudi ob Idrijci. In ko se pogovarjaš s temi otroki, ki prihajajo v novo šolo tudi iz tri ure oddaljenih krajev, občutiš to še bolj. Ugotavljaš, da so prav taki kot vsi drugi otroci, hkrati pa veš, da so bolj stisnjeni vase – kot bi jih sivo zelene grape prisilile k temu. Upornost je v njih, veliko življenjskega boja in moči. Potem zaslišiš smeh in sproščenost, ko se pogovarjajo o izletih, o krožkih, ki jih imajo na šoli, in o telovadnici. Ponosni so na to svojo šolo, da je kaj!

Šestero se nas je zbralo v sobi socialne delavke, da mi povedo o tem, kakšni so njihovi dnevi. Beseda ni in ni hotela steči – kar nekako zgrbili so se vase in samo gledali. Šele ko je Ivana Oblakova pokazala zadnjo številko šolskega glasila „Mlada rast" in si ga pohvalil, zakaj prispevki so iskreni in topli, so se odprli. In potem so vsi vprek pripovedovali, kako ponosni so na šolo in na spomenike v bližnji okolici. Zaživel je kraj, ki je že sam pravzaprav spomenik.

Učenci sami skrbe za spomenike, tja vodijo tudi goste, ki obiskujejo Cerkno. Ni jih malo! Od blizu in daleč prihajajo, tudi iz zamejstva. Po spomine, po utrip današnjega dne? Kdo ve . . . Ogledujejo si šolo, tiste svetle učilnice, opremljene s sodobnimi pripomočki, kabinete, knjižnico. Ravnatelj Jože Štucin je dejal: „Šola je postala popularna."

Pogledaš v tla – oranžni tapison; pogledaš v svetle stene, v jedilnico – in si misliš: kaj je pravzaprav tu takega, da ljudje še in še prihajajo? Saj šola je taka kot marsikje; tla so še marsikje pokrita z oranžnim tapisonom; tudi telovadnice so drugje moderno opremljene in tudi knjižnice imajo . . . Kaj je potem tisto, kar privablja popotnika v dolino Idrijce, stisnjeno med bregove? To spoznaš šele potem, ko se opoldne srečaš na cesti s sedemdesetletno mamico in pokramljaš z njo; šele potem, ko zaviješ med oddaljene domove, kjer te zdrami nekaj lepega in vabljivega. Velika in topla ljubezen do domovine se je naselila tod, navezanost na majhen košček zemlje, v katerega so se zažrli z vso upornostjo in trmo. Le tod je tudi zgodovina lahko pristna in nepopačena, taka se prenaša na otroke in živi dalje. Šele ko veš to, spoznaš, zakaj usmeri človek iz oddaljenega kraja svoj korak prav sem.

Vse to se je pokazalo tudi ob graditvi cerkljanske šole. Ljudje so se čutili povezane med seboj, vsak je prispeval po svojih močeh. Izoblikoval se je poseben vsebinski koncept šole: to je „hospitacijska šola," ki seznanja otroke in mladino z bistvom zgodovinsko-kulturne dediščine in sodobnega razvoja vseh jugoslovanskih narodov, intenzivno posredujejo tradicije in vrednote NOB. Odprta je za vso Slovenijo učencem in učiteljem . . ." Tako so zapisali v bilten, ki so ga izdali ob odprtju šole.

In zdaj, ob proslavi 30-letnice žrtev partijskega tečaja je na šoli spet zaživela zgodovina. Pa jih povprašaš o tem in onem iz preteklosti in ostrmiš, kako dobro poznajo dogodke. „Stara mati mi je pravila o tem," je dejal rdečeličnik z bistrimi očmi. Povprašaš jih še o današnjem dnevu, tistem, o katerem berejo v časopisih. Sedeli smo v krogu in ne da bi se dogovorili, so se strinjali: „Zakaj je vse to potrebno? Te vojne, žrtve in spet vojne . . . Življenje je tako lepo. Le zakaj ne more biti lepo za vse? "

Umolknili so. Čez čas, ko je otroška vedrina spet prodrla na dan, so bili odločni. „Če bi prišlo do vojne tudi pri nas, bi šli v partizane."

Potem so se razšli: nekateri v razrede, drugi v knjižnico, tretji domov. Ravnatelj Štucin te povabi še v knjižnico. Zveš, kako radi berejo, kako prizadevno skrbe za knjige; potem si ogledaš še telovadnico – fantič je pravkar zadel koš . . .

Posloviš se od otrok, od šole in po cementnih stopnicah odideš na makadamsko pot. „Ceste bi bilo treba narediti," si misliš; in odideš spet med sivo zelenimi grapami ob šumenju Idrijce v zimski dan.

MARJANA VONČINA

Preteklost, ki ne more biti pozabljena . . .

Jubilejno in delovno srečanje

Vinko Hafner, sekretar komiteja Mestne konference ZKS med zgodovinarji

Učitelji zgodovine srednjih šol so se zbrali na enodnevnem seminarju na temo Zbor odposlancev slovenskega naroda v Kočevju. Seminar je organiziral zavod za šolstvo SR Slovenije skupaj s komisijo za negovanje tradicij NOB pri republiški konferenci SZDL.

Šeškov dom v Kočevju je bil tistega januarskega dne hladen, prav tako tudi ni bila dovolj ogreta dvorana, v kateri je Vinko Hafner govoril udeležencem seminarja. Kot delegat na zasedanju zbora odposlancev v Kočevju v taisti dvorani je predavatelj popestril zasedanje z dragocenimi informacijami in še posebno z mnogimi svojimi doživetji, tudi to je zbudilo zanimanje udeležencev.

V drugem delu, ko je predavatelj začel razpravo, so navzoči pripravili več vprašanj. Naj povzamemo osrednja: delež gorenjskih partizanov v NOB v luči zgodovinskih in literarnih virov, ideološka usmerjenost delegatov zasedanja, njihova socialna sestava, definicija delavskega razreda tedaj in danes, zakaj na zboru ni bila postavljena zahteva o priključitvi slovenske Koroške itd. Vinko Hafner je izčrpno in zavzeto odgovarjal na zastavljena vprašanja. Učitelji zgodovine so dobili bogato dodatno gradivo za to temo.

Skupaj s predavateljem so si zgodovinarji ogledali razstavo ob 30-letnici kočevskega zbora. Po razstavi jih je vodil Anton Avsec, ravnatelj muzeja ljudske revolucije SRS.

Navzlic mrazu je Šeškov dom dal seminarju svečano obeležje.

Popoldanski del seminarja je bil namenjen metodično-didaktični pripravi učnih enot: Kočevski zbor in II. zasedanje AVNOJ. V prostorih kočevske gimnazije so učitelji zgodovine pripravili štiri učne ure za obe temi, in sicer v frontalni, skupinski in seminarski obliki. Ure bodo s hospitacijskimi nastopi vključili v pouk na šolah, ko bosta omenjeni temi na programu.

Uspešen seminar je spodbuda, da bomo podobna srečanja pripravili tudi ob drugih pomembnih obletnicah.

M. Z.

Že večkrat povedano?

Zapis z obiska v domu srednješolk Anice Černejeve v Ljubljani

Včasih lahko čisto majhna stvar, morda predmet, pogled ali beseda, postane oziroma deluje kot detonator. Spremeni tok življenja, spremeni človeka.

Da je tudi beseda lahko „konj", vedo tisti, ki jim lepa beseda pomeni več kot denar. In takih ni malo. Tudi od besed živimo. Beseda priznanja nas ogreje in ohrabri; neprijazna nas prizadene, potare.

„Nimam časa, pridite drugič!" Take in podobne napol srenče izgovorjene besede nedvomno prizadenejo vsakogar, toliko bolj vzgojitelja, ki se je prišel k učitelju pogovarjat o svojih učencih.

Odnosi, ki se pojavljajo med ljudmi na vseh ravneh, so večkrat krivi, da se v človeku nekaj zlomi – zamaje se njegova vera v ljudi pa tudi zaupanje vase.

Govorimo in pišemo o socialističnem humanizmu in poslušamo čudovita predavanja. Zakaj ga je v nas samih tako malo? Zakaj tako malo cenimo delo drugega?

Spomnimo se: veliko je vzgojiteljev, ki preživijo dolge dneve s svojimi učenci v mračnih, vlažnih prostorih nekdanjih samostanov in gradov . . . Ni jim žal ne zdravja ne časa, ki jim odteka pri delu z mladino.

Enega takih domov smo obiskali.

DO KDAJ?

Kot star, raztrgan čevelj je – pošvedran in razmočen od dolge hoje. Pozabljen na Poljanski cesti se je stisnil k drugim hišam, da ne bi razpadel. To je 200 let stara pročelna stavba doma srednješolk Anice Černejeve. Kot v zasmeh drvijo mimo nje najmodernejši avtomobili . . . To je hkrati edini in največji dom za srednješolke na Slovenskem. Sestavljajo ga štiri zgradbe: pročelna, „bolniška", dvoriščna in nova stavba.

Da bi dijakinjam zagotovili nočni mir, se zaklepajo s „stoterimi" ključi pred nočnimi „plezalci", ki pa vseeno še nadalje vneto skrbijo za nenehno razbijanje šip. Ustrezna je le nova stavba, če izvzamemo pomanjkanje centralne kurjave. Ni treba posebej omenjati, da imajo vse stare stavbe zunanjo električno napeljavo, ki je za požar prav idealna in prestare zidove, ki še misli na preureditev ne bi prenesli. Nekatere spalnice so prenatrpane (v njih je tudi do 10 učenk), prostori so temačni in vlažni, nekateri imajo celodnevno umetno razsvetljavo, ladijski pod itd. V štirih stavbah je 44 peči, ki jih ogrevajo s premogom in drvmi. Količina goriva je neomejena. Jasno je da povzročajo način ogrevanja, nefunkcionalnost in pomanjkanje prostorov precej glavobola. Vzgojil ni veliko, pa če bi jih tudi bilo – zanje ni prostora. Vzgojne zahteve so čedalje večje, delovne razmere pa žal, nespremenjene. Razen klubske sobe in kletne mladinske sobe sploh ni prostorov za interesne dejavnosti. Pohištvo je sicer precej obnovljeno, imajo tudi tri televizorje. Še najbolj tolažilno delujeta red in snaga, ki vladata povsod. Prejšnji ustanovitelj doma je bila skupščina občine Ljubljana-Center, leta 1970 pa je ustanoviteljske pravice in dolžnosti prevzela skupščina občine mesta Ljubljane.

Že precej časa govore o gradnji novega doma. Pred leti je bila predvidena gradnja pritličja in treh etaž, za kar bi potrebovali vsaj 1.400 kv. metrov zazidane tlorisne površine zemljišča in najmanj 10.000 kv. metrov prostega zemljišča. (V neposredni bližini sta srednja vzgojiteljska šola in višja medicinska šola.)

V domu so dijakinje srednjih šol iz vse Slovenije, ki imajo stalno bivališče zunaj Ljubljane. Prostora je za 320 učenk. To so dijakinje gimnazije, gimnazije pedagoške smeri, zdravstvenega šolskega centra, šole za medicinske sestre-babice in šole splošne smeri, upravno-administrativne in administrativne šole in srednje šole. Učenke so združene po šolah, letnikih in turnusih pouka v približno enakem številu) v 7 oddelkov. Vsak oddelek vodi vzgojiteljica. Vzgojno osebje: 7 vzgojiteljic in ravnateljica, tehničnega in pomožnega osebja je precej več: računovodja, blagajnik, ekonom, 7 jih je v kuhinji, 3 snažilke in 5 vratarjev.

ŽIVLJENJE IN DELO

Pogovarjali smo se s prijazno ravnateljico doma Marto Kuretovo. Delo in življenje v domu ji je že krepko načelo zdravje . . . Kljub vsemu je vedra in nasmejana. Pogovor bi lahko povzeli na kratko takole:

Večina učenk v domu je iz socialno šibkih družin; stare so približno od 14 do 18 let – so torej v najbolj kritični dobi dozorevanja. Ob koncu tedna odidejo domov, kar je zelo koristno, saj ima v tej dobi domače okolje najmočnejši vpliv. Roditeljski sestanki so v povezavi s šolo, le če se pojavijo kakšne težave v šoli, se starši zglasijo v domu. Dom najbolje sodeluje s pedagoško gimnazijo in šolskim zdravstvenim centrom.

V zboru delovne skupnosti širšega obsega se predstavniki doma sestajajo s predstavniki šol in s predstavniki ustanovitelja – mestne skupščine. Vzgojiteljice oddelkov se udeležijo vsake redovalne konference na šoli. Redno obiskujejo šole, predvsem kadar nastanejo vzgojni problemi. Učni uspeh učenk ob koncu leta doseže 78 %. Med letom se število učenk spreminja; nekatere zapuste šolo ali pa se začno voziti iz bližnjih krajev.

Osnovno vodilo pri delu jim je republiški vzgojni načrt zavoda za šolstvo, seveda prilagojen njihovim potrebam. Delajo po načelih permisivne vzgoje. Vsakih štirinajst dni se vrstijo: posvet vzgojiteljskega zbora, ki mu sledi seja vzgojnega zbora. Ta obravnava tematiko posveta, zraven pa so tudi predstavniki domske skupnosti. Domska skupnost je organizirana oblika samouprave, kjer sodelujejo, soustvarjajo in tudi soodločajo učenke. Izhodišče za uveljavljanje samouprave je oddelčna skupnost. Po delegatskem sistemu volijo plenum, ki voli predsedstvo, to pa predsednika, namestnika in tajnika. Pri predsedstvu domske skupnosti so: gospodarska, učno-vzgojna, kulturna in športna komisija. Voljeni učenci sodelujejo na sestankih vzgojiteljskega sveta in delovne skupnosti.

Če učenka huje prekrši domski red, jo izročijo za nekaj časa staršem. Menijo, da je to najboljša oblika prevzgoje.

Za red in življenje v domu poskrbijo urnik od 7. do 22. ure, domske izkaznice in, seveda, vratar. Vzgojiteljice pregledajo svoje oddelke ob 22. uri.

Med zimskimi in letnimi počitnicami obiskuje vzgojno osebje seminarje za dopolnilno in strokovno izobraževanje. Vzgojiteljice imajo višjo izobrazbo pedagoške smeri.

Vsak vzgojitelj je hkrati mentor pri interesni dejavnosti. Sestavili so letni načrt po oddelkih, posebej pa vsak vzgojitelj zase.

Poleg živahnega delovanja mladinskega aktiva, ki skrbi za družbeno-politično aktivnost učenk, se domska mladina uveljavlja tudi na vseh drugih področjih. Ker nimajo svojih prostorov, jih pri kulturnem uveljavljanju sprejemata v goste Pionirski dom in dom Ivan Cankar. Učenke so vključene v taborniško organizacijo, planinsko skupino itd. Sodelujejo na meddomskih tekmovanjih v športu in šahu, v kulturnem centru dijaških domov in v folklorni skupini Tine Rožanc.

Poskrbljeno je tudi za zabavo in razvedrilo: dekleta so vsakih štirinajst dni vabljena na ples v Dom Ivan Cankar in v kadetnico v Vikrčah.

Pri domskem delu je treba omeniti usklajene učne in vzgojne ukrepe pri sodelovanju s šolami in poudariti njegovo odprtost. Dom sodeluje s starši, s krajevno skupnostjo Poljane in z družbeno-političnimi organizacijami.

PREDLOGI IN ŽELJE

Ko smo povprašali ravnateljico doma po predlogih za delo v prihodnje, nam je takoj naštela:

„Čutimo potrebo po pedagogizaciji tehničnega kadra, predvsem kuhinjskega osebja in vratarjev, se pravi, po seminarjih in drugih oblikah dodatnega pedagoškega izobraževanja. Prav v teh poklicih dela največ priučenih delavcev in bi jim dodatno izobraževanje prav koristilo. Menim, da bi v domovih morala biti poudarjena kultura strežbe in odnosov. Prav bi bilo, da bi imelo vzgojno osebje več besede, več vpliva pri odločanju; moralo bi dobiti tudi več priznanja."

Pri željah se je nasmehnila: „Največja želja in hkrati največja potreba je gradnja novega doma. In še nekaj. Zvedeli smo, da bodo tudi naš dom priključili na toplovodno omrežje. Tako bomo imeli tudi mi centralno ogrevanje." Optimistično je končala: „Verjamemo in zaupamo v mestno skupščino, da se bo zavzela za nas . . ."

TEA DOMINKO

Morda pa so izbrali boljšo pot? – Foto: M. Kambič

pod reflektorjem

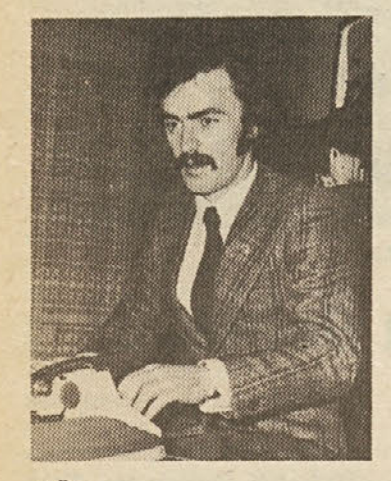

PIŠE:
SILVO TERŠEK

Brez zvončkljanja z besedami

Po neki nezapisani oporoki mu je oče zapustil karbidovko, da bi postal rudar v mežiškem rudniku. Janez pa je hotel kopati za znanjem, ki bi ga pridobil v šolah. Vsa leta je živel v Črni in v Ravnah na Koroškem. Leta 1941 so ga Nemci izselili v Srbijo.

Potruditi se bom moral, da v odstavkih ne bo zvončkljanja z besedami. Do materinega jezika ima JANEZ MRDAVŠIČ pošten, odrasel odnos. V njem tiči kleni, domači način izražanja; v njem je tudi veliko spoštovanje do Prežihovega Voranca. Pripoved naj bo zgoščena in samo s pomembnim zasoljena. Lepo in prav, toda kaj je pomembno od najpomembnejšega? Šestnajst let poučuje v gimnaziji, katere pobudnik je bil tudi Voranc. Vsako leto je obiskala delegacija ravenskih gimnazijcev Prežihov vrh in pisatelja, ki je ustvaril monumentalne podobe iz življenja slovenskega ljudstva na Koroškem. Mladi so ga seznanili z učnimi uspehi in z uspehi pri gradnji nove gimnazije. Zanimiva leta so bila to. V pestrem šolskem urniku je bilo tudi zapisano: tretja in četrta učna ura – betoniranje temeljev gimnazije.

Janez Mrdavšič poučuje slovenski jezik, delno tudi psihologijo. Mežiška dolina je obmejna pokrajina in Mrdavšičeva družina je bila narodnostno zelo zavedna. Vsi v družini so z navdušenjem prebirali knjige. Tudi Janez se je zaljubil v pisano besedo in v misli, izražene v besedi. Zaradi tega se je odločil za študij slavistike.

„Res je, da imamo Korošci značilni – temni način govorjenja. Glasove izgovarjamo zelo zadaj. Zaradi tega je naš govor nekoliko monoton, včasih celo nerazumljiv. Toda omenjene pomanjkljivosti znamo popraviti; posebno doživeto poudarjamo besede. Menda pridobimo s tem tudi neko čustveno nianso razumevanja besed in misli.

Po naših krajih živi še vedno precej ljudi, ki so poznali Prežiha. Kaj nam Koroščem pomeni Prežih? V slovensko literaturo je pripeljal koroškega človeka in pri tem ni dovolil, da bi se ta človek ‚preoblekel.' Opisoval ga je sredi vsakdanjega življenja – mogočnega, na videz trdega, v resnici pa otožno mehkega.

S Prežihovim Vorancem sem se posredno srečal prvič, ko smo doma prebirali „Požganico". Dolgočasne zimske večere smo zapolnili z glasnim branjem. Potem sem ga srečal na trgu. Stopal je počasi, z rokami v žepih; trda in težka hoja. Nikoli nisem znal opisati njegovih oči, izrazito izklesanega obraza."

Prežihov Voranc in ravenska gimnazija? Morda bi s tem v zvezi veljalo opozoriti na posebno poslanstvo, ki ga opravlja gimnazija v Ravnah na Koroškem. Že več let zbirajo dijaki pri praktičnih znanjih še dosegljivo gradivo o Vorancu. Brez dvoma tudi mnogo bolj prebirajo Vorančeva dela in ga podrobneje obravnavajo kakor dijaki drugih podobnih slovenskih šol. Literarna dela Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca dajejo velike možnosti za razvijanje estetskega, jezikovnega in literarnega okusa. V svoji revolucionarnosti in pripravljenosti, da žrtvuje osebno srečo za to, da bi izbojeval lepše življenje (pravico!) zatiranih ljudi, daje neslutene in nikoli izčrpane možnosti za vzgojno oblikovanje mladega človeka.

„Ljudje se razlikujemo glede na to, kje živimo, bolj kot si nekateri mislijo. Na naši šoli ugotavljamo: nekaj dijakov še vedno govori v pravem koroškem narečju, druga skupina pa tega narečja ne pozna več. Pravzaprav govori o nekem „modernem" narečju, ki se oblikuje s preseljevanjem ljudi.

Morda bi bilo zanimivo raziskati, kako vpliva koroška redkobesednost na naše ljudi. Naši dijaki zelo sproščeno govorijo, dokler smejo uporabljati svojo narečno govorico. V izražanju pa postanejo nespretni, ko bi morali spregovoriti v zborni izreki. Do te čutijo nekateri celo fizični odpor. Seveda je manj omenjenih problemov, kadar dijaki pišejo . . ."

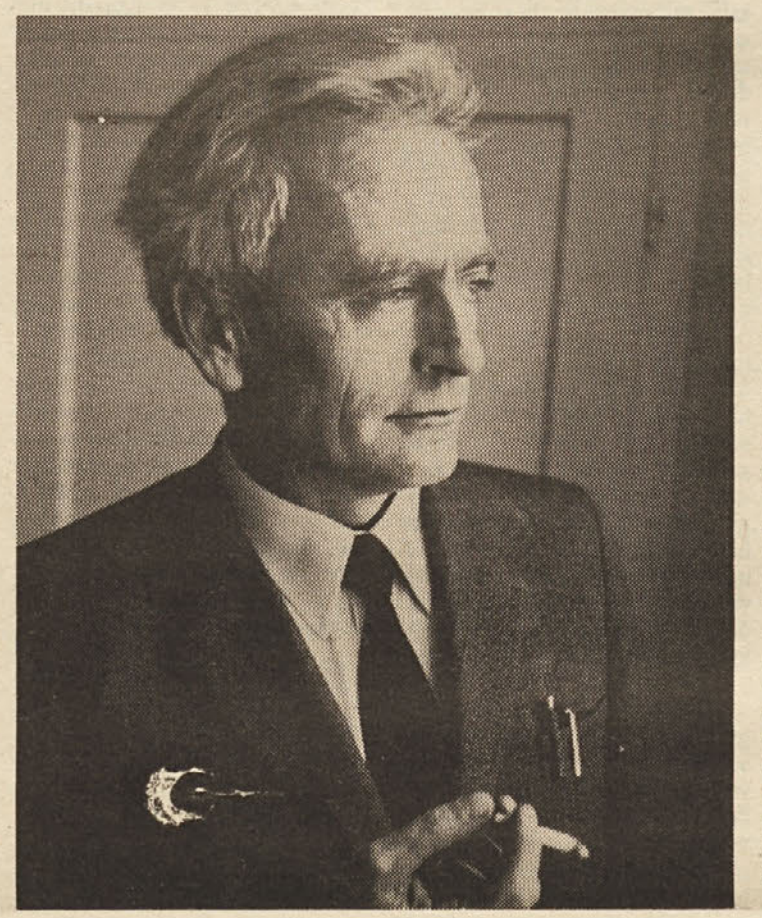

Slavist Janez Mrdavšič – Foto: Silvo Teršek

Doživljamo poplavo domače in tuje literature. Slavist pa mora poskrbeti, da se njegova vednost o literaturi ne konča pri njegovem osebnem navdušenju – morda pri Prežihu!

„Ne sme biti krivičen do literatov, ki so mu morda manj pri srcu. Za slavista, interpreta literarnih del bi moralo biti značilno, da bi vedno „gorel" za pisatelja ali pesnika, ki ga trenutno obravnava. S tem bo tudi odvrnil možnost tovrstne enostranosti pri dijakih. Seveda je pomembno, kako obravnava določeno besedilo. Pomembno je, da ni noben element obravnave izrazito ločen; da ne bi zaradi idejne, slogovne in drugih analiz prezrli literarnega dela kot celote. Torej je vedno treba (če je to le mogoče) izhajati iz celotnega besedila."

Zdi se, da najinega pogovora ne moreva usmeriti na eno samo področje. Brž ko podrezam z nekoliko bolj osebnimi vprašanji, zastane profesorju Janezu Mrdavšiču beseda. Kot da nima česa povedati o sebi. In vendar bi lahko o dolgoletnih pedagoških izkušnjah napisal debele beležke spoznanj. Človek se pač ves čas uči, spoznava in ugotavlja. V hrepenenju po boljšem ostaja nezadovoljen in prav zaradi tega tudi ustvarjalen. Seveda tudi ni nepomembno, če v poklicu, ki ga opravlja, ne vidi samo nujnost zaslužka. Ni vseeno, če si uslužbenec kreditne banke ali učitelj. Slavist brez jezikovnega in literarnega občutka je kakor glasbenik brez posluha.

Oba z ženo sta slavista. Pred leti, ko sta bila študenta, sta vpeljala v svoje delo preprosto novost. Omislila sta si nekakšen kartotečni sistem za literarna dela, ki sta jih prebrala. Vsebino in svoje opombe sta zabeležila v kartoteke. Trud, lahko bi rekli vestnost, ni bila zaman. Kadar je bilo treba osvežiti spomin, sta se lahko izognila Janeževim „literarnim vsebinam". Vsega ni mogoče obdržati v spominu.

„Prosvetni delavci imamo premalo časa, da bi se lahko strokovno izpopolnjevali. V našem kraju mora biti vsak prosvetni delavec tudi družbeni delavec. Naše območje ni zasičeno s kulturnimi ustanovami in tovrstnimi strokovnjaki. Sicer pa družbeno-aktivno delo ni in ne bi smelo biti nekakšna „prisila". To je potreba civiliziranega človeka, kakršnega želimo imeti v naši samoupravni družbi. Seveda pa lahko zaradi takšnih družbenih obveznosti zmanjka časa za dobro pripravljeno učno uro. Takrat začnemo govoriti o preobremenjenosti pedagoških delavcev.

Naši učitelji niso brezbrižni do kulturnih dogajanj v okolju, v katerem živijo. Razumljivo, da te brezbrižnosti tudi naši dijaki ne kažejo. Sodelovanje v zunajšolskih dejavnostih je zgledno, čeprav se več kot polovica dijakov vozi iz drugih krajev (na šoli je približno 800 dijakov!). Na gimnaziji imamo lepo število seminarskih nalog o Prežihovemu Vorancu. To so raziskovanja o literarnozgodovinskih problemih, raziskovanja o Prežihovem jeziku in načinu pisanja . . ."

Literarne ekskurzije, literarna tekmovanja . . . Pravzaprav sem mislil govoriti o učnovzgojnem delu slavista z ravenske gimnazije. To se mi ni posrečilo; posrečilo se mi je šele tedaj, ko sem izključil magnetofon in Janezu Mrdavšiču obljubil, da o njem ne bom zvončkljal z besedami.

SODOBNA POTA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

PIŠE: DR. ANA KRANJC

Ustvarjalnost in aktivno učenje sta neločljiva

ENAKOVREDEN POLOŽAJ UČITELJA IN UČENCA V UČNEM PROCESU

Družbeni odnosi med ljudmi se vedno bolj demokratizirajo. To je splošna težnja vseh naprednih družbenih silnic razvoja. Vedno bolj demokratični odnosi se pojavljajo med ljudmi v delovni organizaciji, v državni strukturi in na področju drugega družbenega življenja. Za tem stremimo tudi v šolstvu in zagovarjamo čimbolj demokratične odnose med učiteljem in učencem. V učnem procesu naj bi se srečala v enakovrednem položaju.

Demokratizacija odnosov v šolstvu se zrcali na več načinov. Ne čuti se je samo v razredu, temveč tudi v povezovanju šole s starši, zunajšolskimi ustanovami itd. V tem večstranskem procesu demokratizacije se spreminja tudi družbeni status učitelja, šole in učenja. Učitelj zapušča svoj nekdaj vzvišeni družbeni položaj in postaja „eden izmed mnogih". To pomeni, da mora svojo avtoriteto graditi na nekih drugih temeljih kot prej. Včasih je zlahka ohranil svoj vpliv in ugled, ker so mu ga zagotavljali že formalni položaj in družbene razmere. Danes pa si ugled prav težko pridobi, tako kot vsak drug človek. Mladina je namreč v zadnjih desetletjih spremenila svojo miselnost. Ena njenih značilnosti je, da ne priznava več formalne avtoritete po položaju, ampak avtoriteto zaradi človekovih vrednosti, ki jih ima ta kot osebnost.

Učenje ni več skrivnosten in izjemen proces, shranjen v učiteljevih rokah. Izobraževanje vedno bolj dopolnjuje samoizobraževanje, učenje postaja vsakdanja človekova potreba.

Demokratizirati odnos med učencem in učiteljem torej ne pomeni, naj bi bil v tem odnosu učitelj brez avtoritete. V medsebojnem spoštljivem odnosu bo učenec priznaval resnično avtoriteto na temelju svojih spoznanj in doživetij o učitelju. Taka avtoriteta bo trajnejša in globlja. Tudi učitelj bo spoštoval učenčevo osebnost, njegova prizadevanja, razumel bo njegove težave, ne bo jih samo ocenjeval in morda obsojal.

Načelno pristanemo na to, naj bi bil odnos med učitelji in učenci demokratiziran, kakšne pa so stvarne možnosti za uresničevanje takih odnosov? Odnos med učiteljem in učencem in družbeni položaj posameznika v tem odnosu temelji predvsem na znanju posameznika. V fevdalni ureditvi je bilo za posameznikov družbeni položaj odločujoče predvsem to, koliko zemlje je imel (prav malo pomembno je bilo, koliko je znal, saj je bila večina fevdalcev celo nepismenih). Na mikrosocialnem šolskem področju je postala odločujoča determinanta družbenega položaja prav znanje.

Učenec in učitelj nimata nikoli enakega znanja. Učenčevo znanje je ponavadi precej manjše od učiteljevega. Kako si moreta biti torej učenec in učitelj enakovredna? Učitelju daje superiorno vlogo večje znanje. Učenec naj bi svojo podobno „superiornost" uveljavil kako drugače. Demokratičen odnos med učencem in učiteljem bo nastal šele kot odsev resničnega stanja, reakcij med enim in drugim. Zaman bi bilo samo učiteljevo spodbujanje, naj bi se učenci bolj sprostili in bili bolj komunikativni pri učenju in medsebojnem sodelovanju. Od želje po demokratičnih odnosih pa do uresničitve je dolga pot. Dober namen in želja še nista dovolj, da se neko stanje tudi v resnici spremeni.

Demokratičen odnos med učencem in učiteljem nastane šele takrat, ko ga doživi in občuti učenec. Torej takrat, ko se učenec počuti sproščenega in svobodnega, da sme povedati svoje misli in sklepe, ko pogumno razloži svoja stališča in se ne počuti ogroženega, če mu učitelj dokaže pravilnost nasprotnih stališč; ko pove svoje dvome in ve, da mu priznano neznanje ne bo prineslo ponižanja, slabe ocene ali podcenjevanja, temveč učiteljevo pomoč. Šele v takih razmerah se lahko oblikujejo demokratični odnosi.

Svoj enakovredni položaj v učnem procesu bo otrok poskušal utrditi in upravičiti s trudom in prizadevanji. Brez znanja bo s sposobnostjo dobival zelo originalne rešitve in odgovore. Ustvarjalen bo.

UČENČEVA USTVARJALNOST IN UČITELJEVO ZNANJE ZA DEMOKRATIČEN ODNOS PRI UČENJU

Učni proces, v katerem je učenec v pasivni vlogi, onemogoča njegovo ustvarjalnost in s tem tudi demokratičen odnos. V razredu, kjer vsi poslušajo, učitelj pa uči (včasih se skoraj že tudi nauči namesto učencev), lahko govorimo o večji ali manjši zavzetosti učencev pri sprejemanju, o ustvarjanju novega pa v takih razmerah ni mogoče govoriti. Pri aktivnih oblikah učenja, ko mora tudi učenec dati čim več od sebe, pa ne zna, je nenehno pod pritiskom. Ponavljajoče se situacije aktivnega učenja pa ga silijo, da išče nove rešitve. Tako utrdi svoj enakovredni položaj v demokratičnem odnosu med udeleženci učnega procesa, hkrati pa je to tudi pogoj za aktivno učenje.

Lahko je biti aktiven pri učenju, če učno snov dobro poznamo. Če pa smo šele subjekt, ki sprejema znanje, in nimamo na voljo dovolj informacij, bomo morali postati ustvarjalni. Ali smo že pomislili, zakaj je majhen otrok tako originalen? Saj mora biti, ko mu pa na vsakem koraku primanjkuje znanja in že izdelanih odgovorov.

Ustvarjalnost je eden najbolj občutljivih psiholoških procesov učenja. Že pri najmanjših zunanjih (socialnih) ali notranjih (psihičnih) motnjah otrpne in usahne. Če je učenec v zadregi ali pa doživlja strah, se čuti ponižanega pred svojim učiteljem, boji se, da bi se osmešil in podobno; njegova misel in domišljija ne bosta mogli doživeti pravega poleta. Še tisto, kar bo razum ustvaril, bodo „usta zamolčala" zaradi strogega notranjega nadzora – strahu in psihične napetosti. Aktivne oblike učenja že same spodbujajo učenčevo samozavest in pogum, več si upa tvegati in ob učiteljevi pomoči je vedno bolj ustvarjalen.

Ko govorimo o ustvarjalnosti pri učencih, imamo v mislih splošno težnjo po originalnem reševanju najrazličnejših problemov, nikakor pa ne vrhunskega znanstvenega ustvarjanja in enkratnih umetniških stvaritev. V zgodovinskem razvoju so si pravico do ustvarjalnosti lastili samo genialni posamezniki, veliki znanstveniki in enkratni umetniki. Toda, tudi pri njih se niso porajali izumi in nove zamisli v kakršnih koli razmerah. Zgodovina znanosti poroča o velikih izumih, ki so se porodili v glavah znanstvenikov v najbolj sproščeni situaciji, brez prisile in nenapovedano, najmanj pa „po urniku" ali takrat, ko bi bilo to naročeno. Tako so nekateri znanstveniki prišli do več let iskane rešitve ali zamisli na sprehodu, v kopalnici in podobno. Ustvarjali so takrat, ko jih niso motile in bremenile druge psihične napetosti in tudi prevelika pomoč od zunaj jim ne bi kaj prida pomagala.

Zdi se, da pri učenju včasih pričakujemo, naj bi bil učenec „ustvarjalen po naročilu", takrat, ko to želimo, potem ko se je že privadil na svojo podrejeno vlogo in pasivno učenje. Ali ne pričakujemo nekaj nemogočega?

Z organiziranjem in načrtnim uvajanjem aktivnega učenja bomo dali učencu možnost, da izravna pomanjkljivo znanje s svojo ustvarjalnostjo in tako še naprej ohranja svojo aktivno vlogo pri učenju; hkrati bo prisiljen razvijati ustvarjalnost in utrditi svoj enakovredni položaj z učiteljem.

V demokratičnih enakovrednih odnosih med učiteljem in učencem se bo med njima razvijal dialog, v katerem bo tudi učitelj včasih prisluhnil učencu in se od njega kaj naučil. Vlogi učitelja in učenca se bosta zamenjevali in prehajali druga v drugo. Čeprav se bo morda nekdo še vedno uradno imenoval učitelj, bodo učenci prav radi prisluhnili svojemu tovarišu, ki „zna tako lepo kaj povedati". Učitelj pa bo rekel: „Zamisel tega otroka me je presenetila, nikoli ne bi sam pomislil na kaj takega. Sam ne vem, kako bi včasih reagiral pred razredom. Navdušuje me, hkrati pa mi zbuja občutek negotovosti in razvrednotenja samega sebe . . ."

Če drugim ne bomo priznali njihovih sposobnosti, tudi drugi ne bodo priznavali naših. Podobno velja tudi v učnem procesu in odnosih med učitelji in učenci.

RADIO IN ŠOLA

Prišlo je pisemce

Danes objavljamo nekaj pisem vaših vrstnikov, slovenskih otrok, ki živijo s svojimi starši na Švedskem in v Nemčiji. Tako pišejo:

ZVONKA BREZNIK iz Koepinga (izg. Čoeping) na Švedskem nam piše:

„Naš razred je majhen. Na desni strani so okna z zavesami. Na levi strani je knjižna polica. Spredaj je tabla. Po sredini razreda so razvrščeni stoli in šolske klopi. Na stenah visijo različne slike. Med njimi sta tudi slovenski grb in slovenska zastava. V tem razredu imamo pouk slovenskega jezika. Učimo se slovensko pisati, brati, pojemo slovenske pesmi, poslušamo zgodbe s plošč in spoznavamo svojo domovino. Pouk imamo enkrat na teden in se ga veselimo.“

Gotovo ste ugotovili, da so razredi na Švedskem prav takšni ali pa skoraj takšni kot pri nas na Slovenskem: spredaj tabla, po sredini klopi in stoli, po stenah slike. Toda tudi na Švedskem imajo med slikami slovenski grb in slovensko zastavo. To pa imajo samo v tistih razredih, kjer se naši otroci učijo slovenščine. Sicer pa hodijo ti otroci v švedsko šolo. Tam seveda vsega tega v razredih ni. Tovarišici Tereziji Hlepovi, ki uči slovenske otroke v tem švedskem mestu, ki se imenuje Koping, smo pred nedavnim poslali nekaj turističnih prospektov, ki kažejo lepote naše Slovenije. Prepričani smo, da imajo zdaj v svojem razredu tudi te prospekte in da jih pri pouku slovenščine gledajo. Zanje se nam je tovarišica Hlepova takole zahvalila:

„Hvala lepa za prijetno presenečenje. Prospekti mi pridejo zelo prav pri pouku. Pokažejo nam marsikatere lepote naše domovine.“

Pa preberimo še eno pisemce s Švedske. Napisal ga je učenec tovarišice Hlepove. Slavko Arih:

„Moj prijatelj Gregec živi v Mariboru. Star je komaj sedem let. V njegovi sobi so stene polne njegovih risb. Tem je dal take naslove: „Med Indijanci“, „Ovce na paši“, „Pika Nogavička“. Moj prijatelj Gregec zna dobro pisati, saj mi je že sam pisal na Švedsko pa še svojo sliko mi je poslal. Zdaj hodi že v šolo, v prvi razred. Verjetno bo med najboljšimi učenci, ker zna tako dobro pisati in brati. Gregec je tudi v klubu šahistov. Tu je najboljši šahist – seveda med šahisti svoje starosti. Vsako leto se veselim počitnic, ko se odpeljemo na dopust v domovino in se snidem s svojim prijateljem Gregcem v Mariboru.

Naši mladi prijatelji z Nizozemske so nas prijetno presenetili. O njih smo vam že povedali, da so se na Nizozemsko preselili že njihovi stari očetje in da ti naši mladi prijatelji bolj malo govorijo slovenko. Slovenske šole pa tudi nimajo. Zato bolj malo pišejo. Za novo leto so nam poslali ljubeznivo kartico. Prikazuje gorečo svečko med smrekovimi vejicami in cvetočim telohom. Na kartico so napisali: Srečno novo leto vsem sodelavcem Veselega tobogana želijo iz Holandije . . . in potem so se podpisali vsi, ki so sodelovali na Veselem toboganu. Tega smo pred slabim letom posneli v Eisdenu v Belgiji, kjer so nastopali tudi otroci in mladi iz Nizozemske: Helena Povh, Zvonko in Niko Robek, Žaklin Hanen, Anton Robek, Milan Domevšek, Sonja in Franci Drenovec, Stanko Maurič, Franc Rojnik, Toni in Franc Koprivšek, Karin Žagar in drugi, ki so bili na takratni prireditvi med poslušalci in gledalci.

Posvetimo še nekaj minut šolarjev iz Stuttgarta in njihovi tovarišici Dragici Nunčičevi.

ERIKA PLANKO iz slovenske šole v Sindelfingenu piše:

„Stanujem na Eicholcu, to je 3 kilometre iz mesta Sindelfingen. Rada obiskujem slovensko šolo. Moram se voziti z avtobusom ali pa hodim kar peš. Vedno pa malo zamudim slovenski pouk, ker imam pred tem nemško šolo. V slovenski šoli se učimo zemljepis, zgodovino ter brati in pisati v materinščini. Kako srečna sem, kadar gremo v Jugoslavijo, ker se doma lahko pogovarjam po slovensko.

K temu pisemcu je tovarišica Nunčičeva dopisala:

„Erika je precej velika deklica. Vedno je sama, kajti mamica in očka delata. Očka in mama sta skrbna. Eriki dajeta vse, samo družina je malokdaj zbrana; ob vstopu v slovensko šolo Erika ni znala pisati slovensko. Tudi slovensko je govorila slabo. Danes v šolo priteče in se smeje, vstopi v razred in mi stisne roko. Danes se z Eriko že lahko prav lepo pogovorim v materinem jeziku.“

Pred nami je še več pisemc šolarjev tovarišice Dragice Nunčičeve. Toda na radiu nas vedno preganja čas. Kje nas pa ne! Saj ga imate tudi vi vedno premalo. Posebno za igro in za prijazne prijatelje vam ga vedno zmanjka. In tako je tudi z nami. Moramo pač končati.

Otroci med seboj in nami

Danes bi vas radi opozorili na oddajo Otroci med seboj in med nami. (Na sporedu je vsakih 14 dni ob 14.20 na II. programu, med počitnicami pa vsak teden.) To so 10-minutni pogovori z otroki, ki jih srečamo bodisi pri igri, na izletu, v šoli in drugod. V naše uredništvo pa pogosto prihajajo glasila, ki jih izdajajo učenci na mnogih naših osemletkah; zato smo sklenili, da bomo ciklus oddaj posvetili prav prizadevnim učencem, mentorjem in vsem tistim, ki skrbe, da so šolska glasila polna pestrih prispevkov in seveda, tudi zanimivo opremljena.

Da bi podprli prizadevanja mladih novinarjev, literatov in likovnikov, na uredništvu Pionirskega lista že vrsto let zbirajo vsa ta glasila, jih skrbno prebirajo in ocenjujejo, nekaj najboljših pa tudi nagrade. V naši prvi oddaji o šolskih glasilih nam je urednica Pionirskega lista tov. Marta Lešnjak pripovedovala o prizadevanjih tega časopisa, da bi bilo glasil po naših šolah čim več in da bi bila čim bolj kakovostna. Spregovorila je tudi o poteku in rezultatih lanskoletnega razpisa. Pred tednom dni so nam tako predstavili svoje glasilo ISKRICE učenci osnovne šole Ivan Cankar iz Maribora, ki so prejeli prvo nagrado. V četrtek, 7. 2. 1974 boste lahko prisluhnili pogovoru s sodelovalci glasila, ki ga izdajajo gojenci zavoda za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku in nosi naslov V NOVO ŽIVLJENJE. To glasilo je na natečaju, ki ga je razpisalo uredništvo Pionirskega lista za lansko šolsko leto, prejelo drugo nagrado. Komisija, ki je ocenjevala glasila, je svojo odločitev utemeljila takole:

„List izdajajo gojenci zavoda za usposabljanje invalidne mladine že 15. leto. Odlikujejo ga tematska raznovrstnost ter vsebinska in kompozicijska dovršenost. Poglavitna značilnost glasila so osebne izpovedi telesno prizadetih otrok. V njih je izraženo iskreno in pretresljivo spoznanje fizične nemoči, hkrati pa zaupanje v sočloveka ter v lastno voljo do življenja. V tem se glasilo občutno razlikuje od drugih šolskih listov. Nagrado zasluži zaradi navedene specifičnosti kakor tudi zaradi tematske raznovrstnosti ter leposlovno in novinarsko oblikovanih prispevkov.“

Obiskali smo torej mlade literate v Kamniku in se z njimi pogovorili o marsičem. Pripovedovali so nam, kako nastaja njihovo glasilo, kakšne težave imajo, zakaj pišejo, kako pišejo in še to in ono so nam zaupali. Nekaj od tega boste lahko slišali v četrtkovi oddaji.

Tako vam bomo torej vsakih 14 dni predstavili po eno izmed najboljših ali pa najbolj zanimivih glasil v lanskem šolskem letu. Če menite, da bi lahko povedali kaj zanimivega tudi o glasilu, ki ga izdajate na vaši šoli, nam pišite! Radi vas bomo obiskali.

Pisan svet pravljic in zgodb

Lani decembra je bil v Mariboru že IX. Kurirčkov festival. Kakor prejšnja leta je bil ob festivalu tudi tokrat razpisan natečaj za najboljše mladinske zgodbe na temo iz NOB. S svojimi deli so sodelovali pisatelji iz vse Jugoslavije. Letos je prejel prvo nagrado naš znani pisatelj Smiljan Rozman, drugo pa srbski avtor Djordje Radišić. Sklenili smo, da bomo obe besedili predstavili tudi v oddaji Pisan svet pravljic in zgodb. Zgodba Smiljana Rozmana z naslovom Partizan Jakob bo na sporedu dne 11. 2. 1974 ob 9.05. Pripoveduje o starem partizanu, ki ga imajo otroci zelo radi, ker jim ve pripovedovati toliko zanimivega iz vojnih dni. Tudi Janezek, Slavc, Štef in Berti bi bili radi partizani ali pa vsaj kurirji, neskončno žal jim je, da niso živeli v času Jakobove mladosti. Toda partizan Jakob ne misli tako: „Takrat so bili drugačni časi. Borili smo se in zato nam gre zdaj vsem bolje. Kljub temu pa lahko postanete kurirji novega časa. Stecite po stezah, po cestah in nosite s sabo veselje in dobroto. Poklanjajte ju povsod tam, kjer ju je premalo. Tudi danes je dovolj osamljenih ljudi, ki potrebujejo pomoč. Pomagajte jim in razvedrite jih. Tako boste kurirji današnjega, novega časa . . .“

Kako so pionirji sledili njegovemu nasvetu, boste zvedeli, če boste prisluhnili naši oddaji.

Zgodba Djordja Radišića pa je lirična pripoved o mladem gozdarju, ki je neizmerno ljubil svoj gozd, za katerega je moral skrbeti. Vitka trepetlika, stari hrast, brest in druga drevesa so to vedeli in so vedno komaj čakali, da je prišel. Odlomil jim je suhe veje in jih očistil lišajev. Ko pa se je začela vojna, so drevesa začutila, da je njihov prijatelj v stiski. Pomagala so mu. Ko so v gozd prilomastili sovražni vojaki, so ga zakrila s svojimi debli, grmovje se je razširilo prek steza, gozdne živali so zmedle sled psom – zasledovalcem. „Kakor hitro so vojaki odšli, je pohitel gozdar od debla do debla, od ranjenca do ranjenca. S smolo je pokrival rane in jih obvezoval s suhim listjem. Toda za trepetliko, ki ga je vedno prva pozdravljala, ni bilo zdravila. Njeno vitko telo je bilo zlomljeno. Solznih oči je stal gozdar na stezi poleg njega. Potem pa je kar v njeni neposredni bližini zasadil novo drevesce.“

Takole teče pripoved o Gozdarjevem gozdu. Vabimo vas, da ji prisluhnete v ponedeljek 18. 2. 1974 ob 9.05!

ARMADA SMO VSI

Mladi in splošni ljudski odpor v občini Žalec

Dobro obveščeni in dobro pripravljeni

Na odpor proti napadalcu se pripravlja vsa jugoslovanska mladina. Kako je s temi pripravami na Slovenskem, smo opisali doslej že v šestih sestavkih. Današnji – sedmi pripoveduje o mladinkah in mladincih občine Žalec v Savinjski dolini. Tako kot pri drugih konferencah Zveze mladine Slovenije je tudi v Žalcu ustanovljena komisija za splošni ljudski odpor. Sestavljajo jo: dva člana in ena članica, sekretar in predsednik. Komisija povezuje ustanove splošnega ljudskega odpora v občini in mladino. Mladino povezuje v enotno, civilno armado, ki vzgaja mlade državljane v ljubezni do domovine, ki jo bodo, če bo treba, branili. Dekleta in fantje se zbirajo v skupine, ki se usposabljajo za obrambo domovine. Pri tem ne gre za neposredno usposabljanje, niti za fetišiziranje vojaških idealov. Z metodičnim prijemom „od bližnjega k daljnjemu“ se mladi seznanjajo z načinom, kako braniti domovino na območju, kjer živijo. Komisija ima pregled nad vso mladino občine; v trenutku jo lahko organizira v obrambno skupnost, saj ima vojni načrt razdeljen v tri temeljne prvine: mobilizacijski del, pregled nalog v vojni in načrt zaščite. Načrt upošteva obstoječo ter posebno, obrambno organiziranost mladih. Mladino združujejo aktivi v delovnih organizacijah, šolah in v krajih, kjer prebiva; da bi lahko ukrepali takoj – če bi bilo potrebno – so aktivi združeni v štiri krajevne vojne komiteje; na čelu teh je vojni komite Zveze mladine Žalec. Med nalogami, ki si jih je zadala komisija za splošni ljudski odpor, je tudi preizkus delovanja po zamisli, zapisane v vojnem načrtu.

Mladina z območja žalske občine je že preizkusila svoje sposobnosti. Ko je izbruhnila zadnja kriza na Bližnjem vzhodu in smo morali pomisliti tudi na varnost naše domovine, so bili mladi ljudje v dveh urah po zasedanju občinskega obrambnega štaba obveščeni o dogajanjih in pripravljeni za akcijo. Predsednik občinske konference Zveze mladine je sklical predsednike mladinskih aktivov in komisijo za splošni ljudski odpor, ki je takoj ukrepala. Kurirji – ti so znani, saj so vnaprej določeni, so prejeli potrebna navodila, mladina v aktivih je bila o dogajanjih na Bližnjem vzhodu obveščena in seznanjena s pripravami na odpor. Vsak je vedel, kaj je njegova dolžnost. V prostorih občinske skupščine so uvedli stalno dežurstvo in, kakor navaja vojni načrt, že razmišljali, kam z arhivom. Ob morebitnem napadu bi bilo pač treba del arhiva uničiti, drugi del spraviti na varno nekje v bližini, tretjega pa prenesti drugam.

Za domoljubno vzgojo so zelo pomembni pohodi po poteh borcev za osvoboditev oziroma na prostore, kjer so potekali dogodki med NOB. Zato tudi v občini Žalec združujejo mlade ljudi na pohodih. Takšen je bil na primer pohod ob partizanskih spomenikih. Cilj pohoda je bil tokrat hrib Šmohor nad Laškim. Začetna točka poti je bila v Grižah pri spomeniku padlih borcev. Pred ta in vsak naslednji spomenik je mladina položila venec in se s kratkim programom spomnila žrtev za svobodo. V zaselku Igriše je preživeli borec pripovedoval, kaj je v tem kraju med vojno doživel. Izdajalec je Nemcem povedal, da prebivalci Igriš podpirajo partizanski boj. Nacisti so prišli, zaselek požgali, domačine pobili. Samo dva sta ostala živa. Pretresljiva pripoved na kraju dogodka pomeni prav gotovo več kot ure govorjenja v zaprtem prostoru. Tudi ob drugih spomenikih so preživeli pripovedovali, kaj se je nekoč na tistih koščkih slovenske zemlje, kjer zdaj stoje spomeniki, dogajalo. Ves pohod je trajal en dan, na cilju so se zbrali tudi mladinci in mladinke iz Laškega. Žalčani so prehodili približno 20 kilometrov, akcijo pa so sklenili s kulturnim programom.

Zanimivo je bilo tudi srečanje borcev in mladine na Šprajčevem hribu nad Grižami. Zanimivo zato, ker se hrib imenuje po preživelem borcu, ki je tod doma. Tudi tovariš Peter Šprajc je mladim pripovedoval o velikih dneh osvobodilne vojne. Omenimo naj še pohod po poteh Šlandrove brigade. Slovesnost – vrhunec akcije je bila v Grižah, kjer so vojaki iz Celja prikazali napad na osnovno šolo in obrambo pred „napadalci“. To je bila demonstracija, iz katere so se predvsem šolarji veliko naučili. Mladina iz občine Žalec zelo dobro sodeluje z vojaki celjske vojašnice „Slavko Šlander“. Vabi jih na pohode, srečuje se z njimi pri športnih prireditvah in razmišlja o posebnih oblikah sodelovanja. Tako so povabili vojake v tovarno nogavic v Polzeli, da so si ogledali proizvodnjo, mladinski aktiv pa je poskrbel za pogostitev. Tudi mladi civilisti so bili gostje vojakov; pripravili so jim kulturni program. Sodelovali sta osnovna in glasbena šola iz Žalca ter mladinski pevski zbor z Vinske gore. Mladinski aktiv Galicija se je izkazal s prireditvijo „Malo za šalo, malo zares“, ki jo je pripravil za vojake ob drugi priliki.

Mladi ljudje radi tekmujejo. Zato so z veseljem sodelovali tudi v kvizu „Obujanje tradicij NOB“, organiziranem po osnovnih šolah. V teh so najprej opravili interna tekmovanja, nato pa so se najboljši tekmovalci pomerili med seboj. Po končani akciji so lani pripravili tekmovalcem izlet na Bazo 20. Ko smo že pri osnovnih šolah, povejmo, da bo občinska konferenca Zveze mladine kmalu začela pripravljati predavanja in pogovore o vključevanju mladih v vojaški poklic. Na predavanjih v šolah bodo učenci spoznali, kakšne so možnosti uvajanja v ta poklic, potreben za obrambo domovine, kakšno bo njihovo poklicno življenje, če se bodo zanj odločili, kakšne so možnosti napredovanja in podobno.

V občini Žalec načrtujejo za letos še marsikaj. Med drugim bodo ustanovili komisije za splošni ljudski odpor v mladinskih aktivih delovnih organizacij. Tako bo smisel za obrambo domovine prodrl še globlje v zavest mladih ljudi, s tem pa bo večja tudi učinkovitost obrambe.

J. H.

S pohoda na Šprajčev hrib

Takole je bilo tekmovanje „Obujanje tradicij NOB“ v Šempetru v Savinjski dolini

KOLEGOM V SLOVO

Nadi Černetovi – Marinceljevi!

Prinesel mrtvim, živih sem pozdrave,
da bi za kratek hip spet oživeli!

Ta pesnikova misel me spremlja, ko stopim v mrliško vežico v Polju. Četrt stoletja je že minilo, kar sva se razšli. Tako rada si recitirala Gradnika. Stopam v žalnem sprevodu in govorim s teboj. Vidim te v črnini. Žaluješ za očetom. Vojna je. Skupaj hodiva peš iz Hrastja v Ljubljano. Ti si že v drugem letniku učiteljišča, jaz šele v prvem. Ko greva v meglenem jesenskem jutru mimo Žal, vzdihneš: „Spet so v gramozni jami streljali talce!" V tvojih rjavih očeh odsevata žalost in srd.

Nada, še veš, kako grozljivo je bilo tisto jutro, ko smo izvedeli, da so zaprli profesorje Anico Černejevo, Savnika, Čemažarja in druge?

Kazala si mi najlepše odlomke iz Cankarja, me navduševala ob Prešernovem Uvodu h krstu pri Savici. In ko sva na cesti proti Žalam zagledali raztresene letake in slovenske zastavice s peterokrako zvezdo, si zašepetala borbeno partizansko pesem. O bratu, ki je bil partizan, si veliko razmišljala. Se spomniš najine poti proti Orlam? „Tam so naši!" si dejala.

Mislim na tvoj zapor in prisilno delo v Žlebiču. Malokdaj si smela pisati. Tvoje misli so bile vedre, spodbudne. Po vojni sva poučevali ločeni druga od druge. Dnevi so brzeli.

Šele smrt me je pripeljala k tebi. Kaj vse bi ti rada povedala! Množica ljudi obkroža tvoj prerani grob. Morda so vmes znanci, prijatelji, sošolke, profesorji. Ne poznamo se! Četrt stoletja je za nami. Tam ob Zaloški cesti je kulturni dom. V njem si recitirala Župančičevo

Veš poet svoj dolg?
Vrzi pesem v svet,
pesem za današnjo rabo:
vsi jo bomo povzeli za tabo.

So jo povzeli? Pogled se mi ustavi na tvojih učencih. Belo cvetje so ti poklonili v zadnji pozdrav.

Nada, izgorevala si in izgorela v ljubezni do učiteljskega poklica. Ta žar je prehajal na druge. Naj ta skromen spomin nate vsaj malo oživi tvoja mlada leta, ko si še hodila na učiteljišče.

MIMI KOSOVA

Umrl je Jože Malenšek

borec za severno mejo in štabni oficir generala Rudolfa Maistra

25. decembra 1973 je bil pokopan na mariborskem pokopališču ob številnem spremstvu svojih vojnih in poklicnih tovarišev in borcev za našo severno mejo tovariš Jože Malenšek.

52 let je poučeval v Poljčanah, v Juršincih, Križu pri Rogaški Slatini, na mariborski III. deški, Cafovi in Cankarjevi osnovni šoli, na vadnici učiteljišča, kot vzgojitelj pa je delal v Dečjem domu. Trije rodovi mladine so uživali vzgojo in izobrazbo tega izvrstnega pedagoga, psihologa in blestečega metodika. Našo zgodovino je znal podajati tako prizadeto, toplo in živo, da so mu učenci večkrat sredi pripovedovanja zaploskali. Govoril jim je o naših bojih za svobodo v preteklosti in nedavni NOB, o Koroški, Primorski in Porabju; o I. in II. svetovni vojni, o naših velmožeh, kmečkih upornikih in herojih. Bil je rojen učitelj. Rodil se je 18. marca leta 1891 v Čadramljah pri Konjicah. Ministrska pohvala, red za delo III. stopnje ter priznanje republiške skupščine SR Slovenije za njegovo odlično poklicno delo dokazujejo popularnost tega navdušenega in priznanega šolnika.

Kot oficir nekdanjega mariborskega 26. pešpolka se je Jože Malenšek udeležil med I. svetovno vojno bitke pri Premislu, 12. ofenzive na soški fronti, kjer je bil ranjen, in hudih bojev na Tirolskem. Ko je še kar srečno preživel zadnjo fazo našega suženjstva, se je takoj po vojni priglasil pri generalu Rudolfu Maistru v Mariboru, ki ga je takoj vključil v svoj štab. V noči 1. novembra 1918 je vdrl z 89 najzanesljivejšimi možmi v meljsko mariborsko kasarno, kjer je bil zbrani nemški oficirski zbor pripravljen, da zasede najsevernejšo slovensko in jugoslovansko narodnostno postojanko – Maribor. 23. novembra 1918 je razorožil belo-zeleno nemško gardo, šel v boj za naše mejnike v Špilju, Cvenu pri Ljutomeru, ob Muri, na Radeljski prelaz na Kozjaku in do leta 1920 na slovensko Koroško. Kot oficir za zvezo in materialni oficir je imel v teh letih izredno pomembno vlogo. Red hrabrosti, red zasluge za narod II. stopnje s srebrno zvezdo, posebne pohvale štaba, to so bila priznanja domovine za njegovo hrabro in požrtvovalno delo.

Od leta 1909, ko je končal mariborsko učiteljišče, pa do letošnjih predzadnjih mesecev je bil Jože Malenšek na vidnih ljudskoprosvetnih mestih: kot soustanovitelj Glasbene Matice in po osvoboditvi KUD Jožeta Hermanka, Zveze Maistrovih borcev, kjer je bil 1933 tudi njen predsednik, Učiteljskega društva – UJU – v Mariboru leta 1921, Nabavljalne zadruge od 1921 do 1941, kjer je bil tudi predsednik nadzornega odbora, Sokola v mariborski Magdalenski četrti, do konca pa je bil podpredsednik Društva upokojencev in referent socialnega oddelka.

Z Jožetom Malenškom tone v preteklost težka, a slavna doba, ki naj bi jo današnja mladina in prihodnje generacije bolje spoznale, tako kot jo je znal mlademu rodu ponazoriti Jože Malenšek v svojih nepozabnih urah zgodovine. Brez ljudi, kakršen je bil Jože Malenšek, Maistrovih borcev, generala-poeta Rudolfa Maistra in njegovega oficirskega zbora bi bil padel tudi zadnji branik – Maribor v roke tujcu. Za temeljni zidak, ki ga je prispeval s svojim polstoletnim delom k stavbi naše socialistične domovine, smo Jožetu Malenšku nadvse hvaležni.

Tovariši

Jože Jankovič

Ob smrti zaslužnega slovenskega učitelja in kulturnega delavca

Poslednji dan v letu 1973 se je globoko zarezal v zavest vseh, ki spoštujejo požrtvovalno in nesebično delo – v Kostanjevici je v 73. letu starosti in 45. letu rednega službovanja umrl Jože Jankovič.

Bil je učitelj, kulturni delavec in izjemen človek.

Služboval je v raznih krajih svoje ožje domovine – Dolenjske, tam od Bušeče vasi do Žužemberka in gorjanske Črneče vasi in Podbočja ter se slednjič umiril v rodni Kostanjevici, kjer je deloval vsa svoja najzrelejša leta in v njej pravzaprav prerastel meje podeželskega učenika, saj je po svojem delu znan vsej Sloveniji in tudi daleč prek njenih meja.

Izredno razgledan, neprestano učeč se, v zavesti, da je polovično znanje bolj nevarno od neznanja, delaven, požrtvovalen, osebno do zadnjih meja skromen in pošten je sprejemal v Formi vivi vse od preprostih delavcev iz rudnikov in tovarn, do šejkov, predsednikov in državnih poglavarjev, jim potrpežljivo razlagal, jih vodil po galerijah in se ob tem sam navduševal za vse, kar je prišlo novega, boljšega, pametnega. Bil je izreden gledališki igralec in njegovi liki, priorja iz Kloštrskega žolnirja, patra iz Celjskih grofov, kmeta iz Divjega Lovca, posebno pa Tresoglava iz Miklove Zale nam bodo za vselej ostali na našem odru neprekosljivi.

Kot turistični delavec in človek, ki mu je še posebej pri srcu hortikultura, je skozi štiri desetletja potrpežljivo sadil drevje in lepotično grmičevje; svoje izkušnje je posredoval na kar najpoljudnejši način mladini, ki je do konca življenja ostala njegova največja ljubezen.

Vedel je, kaj je trpljenje, zato je bil prežet s humanizmom in z odpustljivostjo. Bičal je napake, toda zmeraj s popolno zavestjo odgovornosti, da bi bil svet boljši, odnosi med ljudmi bolj počlovečeni manj pridobitniški in manj surovo in enostransko stehnizirani.

Ljubil je kmečko prebivalstvo in sam je bil kmet, zato se je prenekaterikrat zavzel zanj, četudi je bilo treba tvegati. Pri tem ni imel nikoli kakih svojih računov, ki bi spominjali na „volivne golaže", marveč zmeraj tisto enkratno in elementarno ljubezen, ki ga je poviševala v osebnost – humanista.

Bil je človek z velikim znanjem: bral in govoril je več jezikov. Njegova knjižnica razodeva osebnost, ki ji je knjiga nepogrešljiva prijateljica. Neznansko je bil zaverovan v Kostanjevico in na vsakem koraku je kaj naredil zanjo. V tem pogledu je bil tak zanesenjak, da se je njegova ljubezen spreminjala v dobesedno žrtev.

Slednjič je omagal. Strašno vrzel nam je zapustil in bridko razredčil že tako redke vrste tvornih in za kulturo vnetih, predanih, predvsem pa požrtvovalnih delavcev.

Pokopali smo ga na novoletni dan v neposredni bližini Jožeta Gorjupa.

To bosta nemara na kostanjeviškem pokopališču še dolgo dve gomili, ki jima Kostanjevica in njene kulturne institucije največ dolgujejo.

LADO SMREKAR

Ob smrti dr. Antona Kržišnika

Zadnji dan lanskega leta smo v Ljubljani pokopali znanega javnega delavca in mecena slepih dr. Antona Kržišnika.

Rojen je bil 8. junija 1890 v Podobenem pri Poljanah nad Škofjo Loko in doraščal v kmečkem okolju. Že od mladih let so ga vzgajali v naprednem duhu, vzgoja pa se je kalila še v vsakodnevnem spoznavanju krivic, ki jih je doživljal v razmerah stare družbe.

Kot sodnik upravnega sodišča v Celju se je bojeval proti krivicam protiljudskega režima v stari jugoslovanski državi tako, da je razveljavljal odločbe, ki bi utegnile škodovati naprednjakom in v živo zadeval vladajoči sistem. Propad stare Jugoslavije ga zato ni presenetil, saj je bil logična posledica narodnostnih in socialnih krivic, ki so jih prizadejali protiljudski režimi.

Njegova premočrtna napredna usmerjenost ga je že v prvih dneh okupacije združila z organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja v Ljubljani. Postal je predsednik matičnega odbora OF beguncev iz Štajerske, delegat ljubljanskega poverjeništva CK KPS, opravljal pa je še druge odgovorne ilegalne naloge. Ob koncu leta 1942 je bil aretiran, po kapitulaciji Italije pa je takoj odšel v partizane.

V NOB je opravljal visoke funkcije. Bil je predsednik višjega vojaškega sodišča pri glavnem štabu NOV in POS, član Vrhovnega plenuma OF oziroma SNOS, član AVNOJ in član NKOJ, kot poverjenik za socialno politiko. Že med vojno v letu 1944 je bil pobudnik in oblikovalec zakona o Rdečem križu Jugoslavije, ki je urejal in dajal pravno-teoretične napotke za delo pri zaščiti socialno ogroženih. Po osvoboditvi je bil najprej zvezni, nato republiški minister za socialno politiko in nazadnje podpredsednik Ljudske skupščine Slovenije. Ko je bil leta 1953 upokojen, se s tem njegov delovni dan ni spremenil. Ostal je še nadalje aktiven politični in družbeni delavec. Ostal je član glavnega in nato nadzornega odbora SZDL. Intenzivno se je lotil znanstveno-pedagoškega dela na področju javne uprave in socialne politike v inštitutu za javno upravo in na višji šoli za socialne delavce, za katero je izdelal in dopolnjeval skripta o razvoju socialnih služb. Bil je med pobudniki za ustanovitev te višje šole in njen predavatelj od ustanovitve v letu 1955 pa do leta 1969. Vse do zadnjega je intenzivno pripravljal monografijo socialne politike, ki pomeni več kot učbenik, ker široko, znanstveno in celostno obravnava snov na načelih socialističnega humanizma. Po zaslugi dr. Kržišnika dobiva socialno skrbstvo nove osnove in prerašča v širšo zaščito socialno šibkih oseb po načelu socialne varnosti. Vsa leta po osvoboditvi je dr. Kržišnik pomagal slepim. Že kot zvezni in republiški minister za socialno politiko je našel čas za sodelovanje in pomoč. Zelo pomemben je njegov delež pri oblikovanju programa Zveze slepih Jugoslavije in še posebej pri izdelavi programa Zveze slepih Slovenije. Ena izmed zadnjih njegovih velikih akcij je bila Uredba žrtev fašističnega terorja, ki jo je na pobudo slepih pripravil in oblikoval.

Zaradi svojih zaslug na področju zaščite slepih je bil dr. Kržišnik imenovan za prvega častnega člana Zveze slepih Jugoslavije in častnega člana Zveze slepih Slovenije.

Dr. Kržišnik je bil prvi predsednik upravnega odbora in nato še predsednik sveta zavoda za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani ter več kot dvajset let aktiven sodelavec in svetovalec. S svojimi širokimi posegi in vestnim opravljanjem družbene funkcije je zavodu veliko koristil. Zelo je pomagal pri oblikovanju samoupravnih aktov, kjer je njegova strokovnost vselej prišla do izraza. Kdo bi preštel vse seje in ure, v katerih je dr. Kržišnik prizadevno sodelloval! Aktivno je spremljal vse faze rasti zavoda za slepe od osvoboditve do svoje smrti. Prizadeval se je tudi za izobraževanje slepe mladine; za to mu gre veliko priznanje. Dr. Kržišnik je prejel za medvojno in povojno delo številna visoka odlikovanja in priznanja in je bil tudi nosilec „spomenice 1941". Z njegovo smrtjo je izgubila naša družba prizadevnega javnega delavca, najvidnejšega pobudnika in oblikovalca teorije socialnih služb in socialne zakonodaje, aktivnega sodelavca v socialno-humanitarnih in znanstveno-pedagoških ustanovah, predvsem pa človeka z dobrimi nagnjenji in plemenitim značajem.

ANTON KEBE

Ivana Goloba ni več

Sredi letošnjega januarja je prezgodnja smrt iztrgala iz naših vrst dolgoletnega učitelja Ivana Goloba. Vsi, ki smo ga poznali, smo znali ceniti njegovo iskreno tovarištvo in predanost učiteljskemu poklicu. Največ let je učiteljeval v Kamniku, kjer je bil nekaj časa upravitelj šole Tomo Brejc. Poučeval je tudi na raznih strokovnih šolah. Druga svetovna vojna mu ni prizanesla. Okupator ga je z drugimi zavednimi Kamničani najprej zaprl v mekinjski samostan, nato v Begunje, iz Begunj pa so ga preselili v Šentvid nad Ljubljano. Od tu so ga 10. julija 1941 z drugimi interniranci odpeljali v Smederevsko Palanko. Od tod se je vrnil v svoj ljubljeni Kamnik in delal povsod, kjer je bilo treba. Čeprav je bil sposoben in odličen pedagoški delavec, se ni nikdar vsiljeval v prve vrste. Prav zato so ga imeli nekateri za čudaškega in vase zaprtega. Mi, ki smo ga poznali, pa smo ga imeli radi. Spoštovali smo ga.

Ob tem se nam nehote vsiljuje vprašanje, koliko naših prosvetnih pa tudi družbenopolitičnih delavcev odide od nas, ne da bi jih dodobra spoznali. Zgodi se celo, da ni prav na njihovi zadnji poti nikogar, ki bi se jim za tiho, a uspešno delo vsaj skopo zahvalil.

Od pokojnega Ivana se je na Podgorskem pokopališču v imenu prosvetnih delavcev toplo poslovil Ciril Merčun, v imenu internirancev pa Nace Vodnik.

Roziki Frasovi v slovo

V sprevodu, kakšnega v Radljah ne pomnimo, smo se pred nedavnim poslovili od vzgojiteljice, matere treh otrok, predane družbeno-politične delavke, predvsem pa dobre delovne prijateljice Rozike Frasove. V tistih letih, ko smo morali vse ustvariti skoraj iz nič, saj jih je že čez dvajset, je prišla Rozika v Radlje. Bila je prva vzgojiteljica, ki je z množico naporov urejala otroško varstvo v Radljah. Koliko dela, resnične, predane ljubezni do otrok je vložila v socialistično vzgojo mladih!

Čeprav ni imela srednje vzgojiteljske šole, je z izkušenostjo in izredno tankočutnostjo nesebično pomagala vsaki začetnici. Čeprav je imela svojo družino nadvse rada, se je razdajala povsod, kjer je bilo potrebno. Deset let bo tega, ko sta skupaj s pokojnim učiteljem Janezom Kadišem urejala otroške radijske igre v lokalnem programu radia Radlje. Rozika je zapustila precej pravljic, ki jih je, podpisane s skromnimi inicialkami f. r., objavljal „Mladi rod" in druga glasila. Ponosni smo lahko na njeno delo! Z izrednim študijem je dokončala tudi šolanje. Njena največja želja je bila, da bi v Radljah zgradili nov vrtec. Ko je bil ta odprt, je takrat že bolna, ponavljala: „srečna sem, srečna". „Bojevala se bom za vsako minuto tega svojega življenja," je večkrat rekla. To je bila volja Rozike Frasove. In vendar smo se morali posloviti. Življenje, če boš kdaj vprašalo za bero, ne bo težko odgovoriti: Rozika je storila veliko! Hvala!

kw

V pesnikov spomin

Vsako leto objavljamo ob slovenskem kulturnem prazniku stran poezije – v glavnem izbor pesmi iz zbirk, ki smo jih prejeli, da pišemo o njih. Izogibamo se ponavljanju istih avtorjev in skušamo dati našim bralcem (ki morda zbirk niso kupili) droben grozd slovenskih pesniških stvaritev. Bera je vsako leto dokajšnja – včasih prevlada količina, drugič kakovost – le prostora v časopisu je premalo.

France Forstnerič

Usoda prišleca

Samotarja iz tujega plemena
prižene nekaj v nove kraje,
kot da je tu nekoč že bil,
pa je kri njegovega rodu to pozabila.

Ko pride, je plašen in vljuden.
Zbrano si ogleduje nadrobnosti,
komu se celo zazdi,
da je vohun,
pa je le tih in domotožen.

Stvari prepoznava daleč nazaj
kot kakšen starinoslovec.
Boža sledi nohtov na zidu
z ozarjenim čelom
zagrenjenega vedca.

Otroci, nagonsko prebrisani,
se mu dvoumno nasmihajo, kakšna ženska
si ga (iz radovednosti) celo poželi,
starci in starke, ki vejo preveč,
ga srdito prezirajo, možje so
razdvojeni in zbegani, zato
se jim mimo njega navadno mudi.

Potem se ga navadijo in k takemu
deblu ali človeku se obračajo
obrazi v strasti in srdu:
kakor pred slepim ogledalom,
ki ga sploh ne vidijo,
vedno kaj naklepajo.

Podobnost s presajenim drevesom
je nesporna: deblo se debeli,
a les je mehak in krogi letnic
so vse bolj redki in razvezani.

Najbolj mirno pa prhni drevo
od stržena navzven, kadar se pod njim
dva parita: vroč krč v drobovju,
velike beločnice zahajajo nad mahom
kakor mesec nad mrzlo zemljo,
tisoč let potem,
ko so na njej ljudje izumrli.

(Iz „Pijanega Kurenta")

Miroslav Slana

In tako se iščeva

PRVIČ sem te našel
v otroškem vrtcu
narisanega s sinje plavo barvo
spodaj napis:
reka trst gorica
naša so pravica –

ČEZ morje
sem z zeleno kredo osla narisal
spuščali smo ladjice po mlaki
oj plava po morju mi barčica
smo žuboreli
učiteljica je sanjarila o mornarju
za domovino s titom – naprej
smo pozdravili
odžuboreli smo mamam v objem
mame so dišale
po medu akacijevem –

OD takrat se iščeva
morje mene
jaz njega –

Tone Pavček

Uiti iz tega kroga
nebesed, nedejanj,
kjer je prostora
vse manj in manj

za rože in trnje,
za tišino in krik,
za zemljo in zrnje,
za časten izid,

kjer se ruši dočista
nestalna hiša iz kart,
kjer strupenost nesmisla
stiska za vrat,

stiska počasi ko mora,
kot da je rabelj nor,
da je vse manj prostora
za beg ali upor.

Uiti iz tega kroga.
Uiti – kam?
Kdo je, ki se mi roga?
Rabelj ali jaz sam?

Jože Ilaj

Kdo

4.
vojske so mimo
in leta so venčasta
beg je krotak noči vlažne
vrelci bolščijo
oblaki so žolti
o suhih semanjih dneh
iz navade še zmeraj
sprašujejo po prerokbah
o vojskinih časih
z besedami
katerih pomen je pozabljen
v jeziku
ki je razbita svetilka

nikoli nikomur
ne bo mogoče povedati

Veno Taufer

Komentar

jaz pa ti pravim tako
da te imam rad hudo
da te imam rad hudo
jaz pa ti pravim tako

imel bi s teboj otrok
ko v morju ponoči rib
ko na nebu podnevi ptic
imel bi s teboj otrok

da mi je brez tebe hudo
po solzah bi plavale ribice
po vzdihih bi plavale ribice
da mi je brez tebe hudo

(Iz „Prigod")

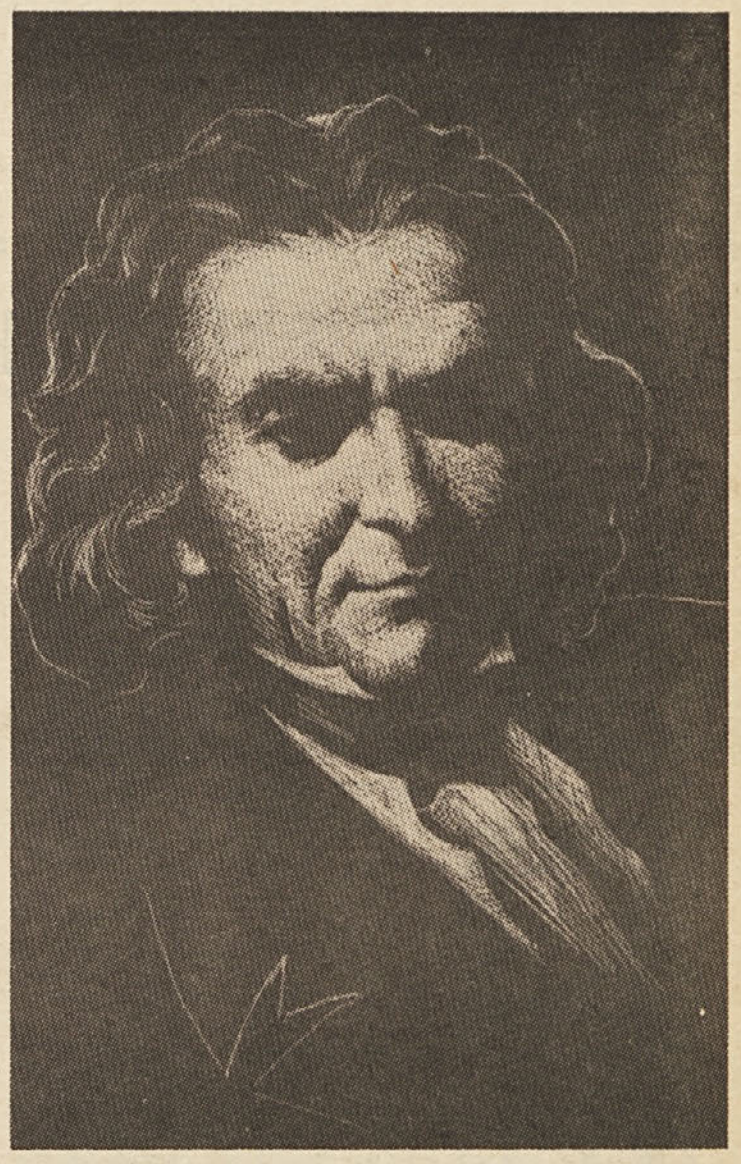

Janez Menart

Jetnik

V temačnem grajskem kevdru kosmat in žolt jetnik
ob zid priklenjen trza z lisicami verig.
Dva meseca že trza in maje vzidan klin
in klin počasi melje kot majhen božji mlin.
Pod klinom mokast pesek, iz kamna s klinom zmlet,
kot prah v peščeni uri v mrak seje medlo sled.
Za lino tik pod velbom vse bolj umira dan,
ob glinast vrč za vodo že trka rep podgan.
Klin v zidu vse bolj škriplje, kot pes, ki rebra tre,
veriga se napenja, napne in klin izdre.
Jetnik globoko sope in v temo rok strmi
in zven verig posluša in tiplje lepko kri.
Tam zgoraj vstaja luna in orel iz višin
v neslišnih krogih krili prek hribov in dolin.
Pod njim na beli skali siv stolp dviguje ost
strmeč na dvor in hrame, na zid in dvižni most.
Pod hrami gnile štenge, vtopljene v mrak in hlad,
gube se v črnih krogih do togih, težkih vrat.
Za vrati je kup sodov in v sodih je smodnik
in tam nasproti sodov v temi stoji jetnik.
Jetnik se zgane, tiplje, ob zidu najde pot,
klin v špranjo dog zarije in vlomi režo v sod.
V neslišnem curku pljusne mu v roko sipki prah,
on seje ga med prsti, kot da presipa strah.
Potem za hip obstane, od potnih srag oblit,
in s klinom kresne, kresne ob raskav skalnat zid.

France Vurnik

Utrinek

Kadar se ves svet
zoži
pod pramenom luči
namizne svetilke,
je vse, kar je bilo
in kar je hotelo biti
čisteje navzoča resnica.

Kako dolgo čakaš
na takšen utrinek!
Kako dolgo
nadomeščaš lastno luč
s privzetimi varljivostmi.

In samega sebe izdajaš!

(Iz „Vsegazavedanja")

SATIRA IN HUMOR

Česa se je spominjal šolnik Bimbel, ko je študiral za šoferski izpit (v nadaljevanjih)

Naloge objektivnega tipa

Tovariš iz moto-mota je razdelil nekakšne pole, zalepljene v polivinil in zbujal vtis velike učenosti.

Toda preden je opravil to pomembno delo, je tovarišica, ki jo je imel s seboj za pomočnico, pobrala od vsakega študenta po 6 jurjev in osebne izkaznice.

– Torej, da se bomo razumeli, je rekel. Kdor se bo zmotil pri vprašanju, ki je točkovano s tremi točkami, gre že na zagovor. Če zgrešite petico, padete. Časa imate 40 minut. Kdor bo padel, se lahko ponovno prijavi šele čez osem dni. Kdor bo naredil, lahko dvakrat opravlja praktični del. Zahtevam popolno tišino. Knjige s klopi! Vi, tovariš, sedite tjale! Začnimo!

Lepo. Spodbudno. Popolnoma v stilu reformirane šole. Kako že rečemo v šoli takimle testom? Tri vprašanja in le eno pravilno. Pomisliš, obkrožiš – zadeneš ali pa zgrešiš.

Bimbel je ciljal, da je bilo kaj! Koliko ton obremenitve tovornjaka s prikolico ali brez nje prenese cesta? 10, 30 ali 40? Dvajset starih ton. Takih izpred nove matematike. Kako bo po novem, se še ne ve. Še nismo jemali; zdaj smo prišli šele do 3. razreda, na učiteljišču pa še sploh nikamor. Ko mladi rod diplomira, mora brž v tečaj za prazne množice. O dobre stare šole, ki so podkovale Bimbla! Zato mu gre kot po maslu! Na kateri razdalji zasenčiti luči, koliko metrov od tal so privzdignjeni prometni znaki in take reči.

Fant, ki je sedel za Bimblom in ki so ga kazila nepremišljena leta, je stegnil vrat čez Bimblovo ramo. Bogve kaj ga je pičilo. V mladosti včasih kar tako pride, da počneš stvari, ki ti jih le strokovnjaki iz Zaupnih pomenkov lahko razlože. Oko iz moto-mota je to opazilo in postavilo oba na hladno. Bimbel in tisti fant sta podprla društvo z 12 jurji, bila grdo ozmerjana in izgnana iz raja. Tako se je Bimblu pri nalogi objektivnega tipa zgodila neobjektivna krivica. Vsaj denar bi mu morali vrniti. Kadar je on pošiljal otroke iz razreda, jih je pošiljal zastonj!

Bila je že trda tema, ko se je ves matast odpeljal iz mesta v svojo provinco. Naslednji dan so ga kolegice že navsezgodaj obgostolele, kako je bilo. Od same radovednosti so vstale bolj zgodaj kot običajno. Dodatni pouk so vendar redno zamujale. Bimbel je obžaloval, da je dobil obisk in potem iz vljudnosti ni šel delat tistega pol izpita. Sploh ne ve, kdaj bo zdaj prišel na vrsto. Grozno, kako se mu bo ta študij zavlekel!

– Daj no, so žvrgolele kolegice, prej boš imel v rokah dovoljenje kot pa učbenike in učni načrt. Glej, kakšna svinjarija je to, da moram učiti po novem, pa nimam iz česa.

Prvo uro so pri Bimblu pisali nalogo. Pol razreda je zlasal, pol pa ga je zbutal pred vrata. Strokovnjak iz Zaupnih pomenkov bi že znal razložiti zakaj.

Bimbel

Aforistične definicije

NESMRTNIK: Človek, ki je plačal neumnost množic z življenjem genija.

●

LJUDOŽEREC: Humanist v službi Gole resnice.

●

ČASNIKAR: Govoreči pisalni stroj, na katerega udarjajo tuje roke.

●

BANČNIK: Je moja leva roka, ki sega v tvoj desni žep.

ADVOKAT: Zastopnik mojih interesov, ki postanejo nazadnje njegova molzna krava.

●

BIROKRAT: Kompjuter, ki dela po sistemu preluknjanih kart in nima nikjer javnega servisa za popravilo.

●

IDEALIST: Človek, ki žrtvuje pol življenja za zalivanje smrekovih panjev.

●

VDOVA: Dežela, ki je izgubila vse vojake, ker so postali kmetje.

●

IDEALEN SVET: Idealen svet bi bil svet brez meja, brez jezikov, brez vojska, brez posesti in – brez ljudi.

UTOPIST: Je osel, ki riga na simpoziju slonov.

●

NEZVESTA ŽENA: Sladka preteklost, ki je za poročenega vsak dan resničnost.

●

GENIALNI IZUM DOBE: Stroj, v katerega mečeš inženirje, profesorje, inteligenco, ven pa letijo analfabeti – za delo na tem stroju.

●

KAJ JE NEMOGOČE: Nemogoče je v Krtovem kraljestvu govoriti o svetli prihodnosti!

●

KAJ JE MOGOČE: Da je naša omejenost neomejena.

●

KAJ JE MIR: Mir je sredstvo za zagotovitev tovarn orožja.

IVAN CIMERMAN

Čez tisoč let – šola v letu 2895

Takratna šolska poslopja bodo jednaka sedanjim krasnim palačam bogatinov, sestoječa iz treh delov. V I. delu boe elegantno opravljeno stanovanje nadučiteljevo in vsega učiteljskega osobja. V II. delu bodo učilnice, a v III. tovarna za učna sredstva in pripomočke. Nadučitelj bo tudi ravnatelj tovarne, učitelji pa poslovodje posameznih oddelkov. Seveda bodo morali v to svrho prej obiskovati tečaje za deška ročna dela v stroki mizarstva, rezbarstva, kiparstva, kartonaže itd. O srečni čas! Saj ne bode več slišati tistih sedanjih tožb učiteljstva o slab m, zdravji škodljivem stanovanji, slabih šolah, pomanjkanji učnih sredstev itd. V tistej srečnej dobi se bodo tudi fizične moči učiteljstva razvile jako visoko, kar je v sedanjem „sijajnem gmotnem položaji" uprav nemogoče, da prava pravcata utopija. Zato pa bodemo v zaželjenem letu 2895. v svetu veljali za najvažnejši činitelj občine, fare, da celo države z naslovom: Visoko častiti, velezaslužni, veleučeni, veleslavni itd. Telefon bode za vselej zamašil natolcevalna usta slovenskemu listu, ki je lani udrihal po nas, češ, da si vzamemo dopust, kadar se naveličamo poučevati in da omožene učiteljice baje po pol leta doma ostajajo. Takrat bodo s pomočjo telefona lahko tudi bolani učitelji in učiteljice brez ozira „omožena" ali „oženjen" iz postelje poučevali. Vsak učenec si bode namreč ob 9. uri v šoli nataknil na uho telefonovo slušalko ter poslušal v postelji govorečega učitelja oziroma mu odgovarjal; umeva se samo po sebi, da bode v šoli radi discipline stal uniformirani pedagoški policaj, kakoršnih na mnogih krajih tudi dandanes manjka, toda brez uniforme . . .

Popotnik 1895 str. 108

Kratkočasnice

Učitelj tudi med drugimi vprašanji učenca vpraša: „Kaj nosimo na nogah?"

Deček odgovori: „Možje nosijo škornje in žene čižme." „Kaj pa imamo v škornjih in čižmah?" nadaljuje učitelj. Učenček zopet prav veselo in glasno odgovori: „Žene nosijo nogavice ali štumfe; možje pa ali golo nogo, ali pa cunje."

Učiteljski tovariš 1863 str. 14

Učenik: Kakšna beseda je po nemški „Schulbank" (šolska klop)?

Učenec: To je zložena beseda . . .

Učenik: Iz česa je zložena?

Učenec: Iz desk.

Učiteljski tovariš 1863 str. 160

Pridni deklici je pri pisanji iz peresa kanilo. Deklica vsa prestrašena zakriči: „Joj, svinja, svinja!"

Učenik: Tako ne rečeš prav; reci: „madež" sem naredila.

14 dni pozneje:

Učenik: Nežica! Kje si bila včeraj?

Nežica: Odpustite, gospod! Sem bila doma. Oče so „madež" zaklali.

Učiteljski tovariš 1862 str. 63

pogled skozi šolsko okno

Rdeči nageljni

Navadili smo se na možaka, ki vsak dan prodaja srečke ob Prešernovem spomeniku v Ljubljani in vzklika: „Jutri žrebanje!" Morda ne reče vsak dan „jutri", morda možak zdaj stoji zdaj sedi – vsekakor pa je okrog njega vedno precej ljudi; včasih stoji kraj njegove mizice tudi imeniten avto. Takrat je vsakomur jasno, da sta mizica in možak samo privesek tega avtomobila – kajti najvažnejše je to, da bo „jutri žrebanje" in da pod soncem in meglo ni večje sreče, kot zadeti avtomobil.

Navadili smo se tudi, da se okolica za slovenski kulturni praznik – 8. februar nekoliko spremeni: tedaj so na podstavku Prešernovega spomenika venci, šopki in celo sveče. Spomin na našo prvo kulturno pomlad. Mimo spomenika prihajajo učenci in dijaki raznih razredov – eni klepetavi, drugi zbrani, odvisno od starosti, precej pa tudi od tistega, ki jih uvaja v našo kulturno preteklost ter jih uči slovenskega jezika in literature.

Pa nam misli že spet stečejo po uglajenih tirnicah očitkov in samoočitkov: premalo damo za kulturno vzgojo mladine, premalo ji damo materialnih možnosti, knjižnic, galerij, ekskurzij; premalo časa odmerimo njeni kulturni rasti in izobraževanju; morda celo premalo svojega prepričanja, da je kultura v resnici temelj narodove samobitnosti. V mislih na hitro preletimo referate in koreferate o kulturi in kulturni vzgoji in že smo potolaženi. Tako zanič pa le ni.

Muzej narodne osvoboditve ima podatke o prvem slovenskem kulturnem prazniku leta 1942. „Gospodarji" Ljubljane, njenih šol, torej tudi slovenske kulture so bili tedaj – Italijani. Kako se je začelo? Kdo bi to povedal? Vsak udeleženec takratnega množičnega zborovanja ob Prešernovem spomeniku ve: Prej se o vsem tem niso dosti pogovarjali. Kadar gre za poštena, pomembna dejanja se ljudje sporazumejo z nekaj besedami. Tudi mladina. S poljanske gimnazije so prihajali skupaj celi razredi: dvignili so se v šoli iz klopi in odšli. Kričanje in grožnje italijanskih profesorjev jih niso niti zmedli. Potem so prihajali še drugi dijaki, študentje in Ljubljančani. Nekdo je spregovoril, vzklikali so svobodi in Prešernu – bilo je svečano. V to so pridrli italijanski policisti, polovili tiste, ki so stali najbliže spomeniku in jih 15 odpeljali na policijo. Tako je bil proslavljen prvi slovenski kulturni praznik.

Navadili smo se, da govorimo o dogodkih iz slavne preteklosti, kot da gre za neke lagende – ne pa za resnično življenje in dejanja ljudi, od katerih mnogi še danes živijo. Da, vsi smo se bolj ali manj navadili jemati življenje plitvo. Morda mi je zato ostal v spominu kot bleščeče lep nek sončen dan proti koncu lanskega maja. Nebo je bilo jasno, vreme malce vetrovno, da se je zganilo celo sajasto ljubljansko zelenje. Kot pisane zastave veselja so plapolale tudi svetle obleke maturantk. Po cestah so hodili sprevodi: maturantje so zvonili, trobili, vzklikali, prepevali, prenašali velikanske ključe, metle in znake svoje šole. Bilo jih je lepo gledati – mlade, vesele ljudi z rdečimi nageljni v gumbnicah ali na zavihkih. Te kite cvetja in veselja so se vile po ulicah, čez Tromostovje pa proti pošti ali postaji. Poti so bile različne, veselje pa kot da je enako za vse. Ljudje so se ustavljali, jih gledali in se jih veselili.

Nenadoma je ena takih pomladnih kit krenila pri Tromostovju s ceste in pojoč ovila Prešernov spomenik. Maturantje so snemali rdeče nageljne s prsi in jih metali Prešernu. Potem so pojoč odšli proti pošti. Možak ob spomeniku se je zdramil iz trenutne zmedenosti in zbrano zaklical: „Jutri žrebanje!" Ljudje, ki so se prej ustavili, so odvrveli v svoje smeri.

Nič takega se ni zgodilo, česar smo vajeni: ni bilo vnaprej pripravljenega prihoda, ne govora o veliki preteklosti in velikem poslanstvu, še vzklikanja ne. In vendar je bilo več, kot smo v današnjih časih vajeni: bil je veder, iskren, samonikel, enkraten poklon tistih, ki vstopajo v naše – tudi kulturno – življenje; njemu, ki je postavil temelj slovenski kulturni in s tem tudi narodnostni samostojnosti.

LENKA ZALESNIK

kultura

Beneško slikarstvo XVIII. stoletja

Na Slovenskem imamo zelo malo takih razstav, na katerih gostuje posameznik, skupina ali pa je prikazano celotno obdobje. Izjema je ljubljanski grafični bienale. Zato je tem bolj razveseljivo, če vsaj na redke čase doživimo razstavo „gostujočega značaja". Ljubljanska Narodna galerija je pripravila razstavo Mojstrov beneškega slikarstva XVIII. stoletja in omogočila vpogled v manj (splošno) poznano področje, če seveda pri tem odmislimo splošno znana imena, kot so Tiepolo, Guardi, Canaletto idr. XVIII. stoletje pomeni v benečanski kulturi nastop Vivaldijeve zanosne glasbe, pesniškega patosa Pietra Metastasia, gledališko igrivost Goldonija. Razstava beneških mojstrov XVIII stoletja je bila poprej v Udinah, v palači Attems in je že tam doživela bogat obisk in lep odziv med obiskovalci. Ni dvoma, da bo doživela podoben odziv tudi v Ljubljani. Že raznolika motivika slikarjev je sama po sebi privlačna, naj gre za pokrajino, slikovite predele mesta, mitološke ali nabožne prizore, pa tudi za portrete, pastorale. Poleg omenjenih mojstrov najdemo na razstavi še dela S. Riccija, G. Pellegrina, J. Amigonija pa Carlevarijsa, Benkovicha, Dizianija, Longhija itd. Razstava beneških mojstrov bo odprta do začetka marca.

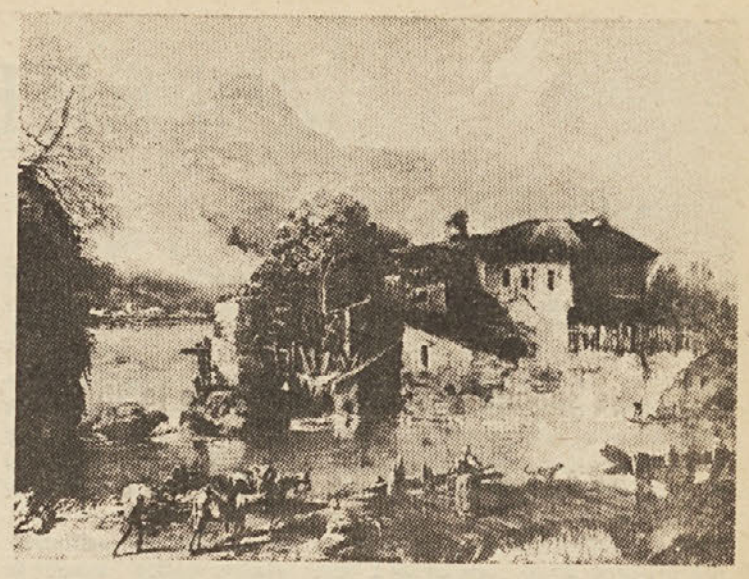

Pokrajina z mlinom, olje – Antonio Diziani

Ustvarjalni nemir

Pogovor z Ladom Smrekarjem

Že nekaj let se pogovarjava o portretu, vendar je bil moj sobesednik, znani slovenski kulturni delavec in ravnatelj Dolenjskega kulturnega festivala Lado Smrekar vsakokrat tako zelo zaposlen, da se mi je zmeraj izmaknil z napol šaljivim dodatkom, češ da še ni umrl. Toda zdaj mi je odgovoril na nekaj vprašanj, ki vsaj deloma osvetljujejo njegovo osebnost in dvajset let dela v Kostanjevici, ki je prav z njegovim nastopom postala znana doma in po svetu.

– XVIII. festival je končan; sklenili ste ga nadvse slovesno z odprtjem bienala; te slovesnosti se je udeležilo več tisoč obiskovalcev. Kako ste zadovoljni s tako pomembnim uspehom, saj ste s svojo akcijo razgibali ves jugoslovanski prostor?

„Nikoli nisem zadovoljen. Ko prireditve tečejo, se bojim novih, in ko pridejo nove, se bojim, kako se bodo posrečile! Toda gibati moram, nek nemir me žene naprej, nemara je to strah pred praznoto, ki je last nedejavnih ljudi, tega pa se zelo bojim!"

– Predsednik Zveze pisateljev Jugoslavije Ciril Kosmač vas je v časniku Borba označil kot slovenski pojem, generalni sekretar SZDL Jugoslavije Beno Zupančič je v reviji Teorija in praksa navedel Kostanjevico kot vzor, najstrožji slovenski kritik, predsednik Akademije znanosti in umetnosti Josip Vidmar vas v svojem velikem intervjuju v Delu navaja kot zgled, kako je treba delati na področju kulture in prosvete itn. Ali ste kaj ponosni na ta priznanja?

„Nič, zakaj v Kostanjevici sem nekaterim že dvajset let trn v peti in se ne morejo sprijazniti ne z napredkom ne z mojim prispevkom zanj. To ni cinizem, marveč zelo grenko spoznanje."

– In vendar imate Kostanjevico radi! Ali je izobražencu težavno bivati in delati v provinci?

„Pogostokrat sem bil prav v Kostanjevici v težkih krizah in življenje mi je prineslo nešteto duševnih muk. Jokal sem, potem pa sem se spomnil Cankarja, ki pravi: „Že ena sama solza iz ljubezni prelita je dolgega življenja vredna!" Kako lepo, toda jaz sem jokal iz obupa, ljudje!

Provinca je predvsem vprašanje duha, meni Čehov. Res, kaka komunalna storitev je sicer potrebna naselju in brez nje skoraj ni mogoče, vendar to ne more dvigniti nekega kraja iz anonimnosti; za to je potrebno kaj več, kaj zahtevnejšega, kaj nadarjenosti, duha. Za dosego takih smotrov je pač premalo politikantstvo malovaškega tipa, kajti politiko štejem za modrost, ki zahteva nadarjenost, znanje in kulturo."

– Kaj je po vaše politikantstvo?

„Samozadovoljno bevskanje, laž, prevara, podtikanje, sprenevedanje, namigovanje, puhlost, praznota, plezanje kvišku po tujih hrbtih, kar vse ima za skupni imenovalec mentalno in človeško revščino posameznikov in družbenega okolja, ki jo take kreature sestavljajo.

Odlični hrvaški dramatik in politik Mirko Božič, ki je napisal prav to dramo, ki jo že ves november snemajo v Kostanjevici – „Pravičnik" je njen naslov in v njej nastopajo tudi naši domači igralci – je zapisal: „Kakor je visoko do neba, tako je globoko do človeka!" Vidite, človek pa je najvišja osmislitev življenja in prav življenje je tisto, ki mora zmeraj znova obujati velikane duha, ki naj pokažejo svetu globino, resničnost in smisel človeškega bivanja in moč modrosti človekove. Zato je treba življenje bogatiti, človeku zaupati, do sebe biti pošten, do drugih pravičen. V tem krogu bi se morala sukati sleherna družba in še celo provinca, s temi spoznanji bi morali ustvarjati, pa bi bilo manj razočaranj in provinca ne bi več imela sramotilnega predznaka."

– Ali veliko zahajate med ljudi?

„Ne! Premalo! Nič! Kdo bo pa delal, če bom „modroval" po krčmah in posedal po hišah! Naš program bi potreboval veliko ljudi, teh pa v provinci ni, vsaj takih ne, ki bi presegli stopnjo miroljubnega poprečja, bili pripravljeni delati, tvegati, se žrtvovati in biti odgovorni. Mene zanima junak v boju, ne po vojni!"

– Pravijo, da ste visoki . . .

„Imajo prav, meter osemdeset!"

– In da se z vami ne da, pravijo . . .

„Tudi to je res, posebno če bi kdo rad za malo denarja veliko muzike, za malo dela veliko slave in priznanj. Spoštujem delavne, požrtvovalne, ustvarjalne, pa naj bo to izobraženec, delavec ali kmet. Dostikrat so mi ljubši preprosti ljudje."

– Imate dosti sovražnikov?

„Sprašujete brez polakirane vljudnosti in zato tudi odgovarjam tako. Dosti. Še več kot jaz sam pa jih imajo dosežki mojega dela. Še nikoli mi nihče ni zavidal dela, dosežke pa zmeraj. Ljudska zavist je brezmejna in najbolj občutljiva takrat, kadar kdo uspe. Nekatere poznam, ki že leta trdijo, da teče Krka navzgor. Dobro, naj teče! Drugi spet, da prepokonci hodim, tretji, da sem slabo prilagodljiv. Jaz pa vam pravim, da se jim najbolj zamerim s tem, ker se nočem sončiti v njihovi senci in ker grem mimo za velikolaškim upornikom Levstikom z geslom:

„Nikomur glave ne uklanjam
in nisem vklanjal je nikdar
in brez bojazni še oznanjam:
ti slepec si in ti – slepar!"

– Zelo dobro ste poznali Otona Župančiča, Finžgarja, Meška, Lojza Kraigherja, Prežiha, bili ste osebni prijatelj Alojza Gradnika, da o sodobnikih sploh ne govorim, saj se skoraj dnevno zbira pri vas vsa kulturna elita. Tudi sami pesnite; v zborih je večkrat slišati kako vašo pesem, ne samo tisto „Naprej ponosno delovne brigade", ki jo je prepevala vsa sedanja srednja generacija na delovnih akcijah. Ali veliko berete?

„Rad bi več, če bi lahko. Šola mi jemlje veliko časa in ker je to moja osnovna dejavnost, je razumljivo, da ji dajem svoje najboljše moči in svoj najboljši čas. Rad bi široko zastavljeno, humano, s temeljitostjo in prožno zavednostjo prežeto ustanovo, ki bi mladi rod naučila spoštovati delo kot osrečujočo slast življenja in ga usmerjala v tok ustvarjajočega, poštenega in kultiviranega zorenja. Samo v delu je smisel človeškega bivanja, saj življenje ne prinese ničesar zastonj. Življenje nam je darovano, zaslužimo si ga s tem, da ga sami darujemo, pravi stara indijska modrost."

JOŽICA TEPPEY

aktualno o današnji umetnosti

Zadrega

Od pradavnine do nedavna je umetnost spremljala človeka in družbo ob najpomembnejših dogodkih. Vzemimo za zgled visoko kulturo Egipta; poslednje vladarjevo bivališče so krasile freske izredne umetniške vrednosti. Motivika teh slik je predsmrtno in posmrtno življenje. Etruščanske grobnice so polne slik na isto temo.

Že Heraklit je trdil dialektično, da človek ne more dvakrat stopiti v isto reko. Kajti nove in nove vode prihajajo. Vse se spreminja. In danes? Kaj storiti? Ali utoniti v kalni vodi industrijskih odplak ali pa se vzpeti vse bliže k studenčnici in bresti po žuborečem potoku do izvira? In res sta današnja in polpretekla produkcija v umetnosti krenili v mnogočem na pot – nazaj! Seveda, mnogokrat se morata človek in človeštvo ozreti tudi nazaj, da bi dobila potrditev ali zanikanje pravilnosti svoje poti. Toda kakšen je ta pogled nazaj? Ali je vedno lahko znanilec nečesa novega, boljšega? Ali moremo v mnogih krizah sedanjosti vedno kreniti naprej? Mislim, da bo temu malokdo pritrdil. Marsikdo se je v upanju, da se vzpenja proti vrhu, spuščal v dolino sladkega življenja, v odplake zastrupljenih voda, v kanale, oropane studenčnic in jasnih opredelitev.

Oglejmo si delo romunskega kiparja. Njegova plastika predstavlja skupino petih nagrobnikov – lesenih kolov raznih oblik. Namenjeni so spominu na svojce, na najdražje. V današnji tehnologiji malo uporabljamo les. Kmalu nam bo ostal ta le še simbol ognja in domačnosti. Kipar je kole zasadil v zemljo, v katero so pokopali svojce. Podoba je taka kot pred deset tisoči let. Takrat so svojce zakopali v sedečem položaju pod ognjiščem, da bi jim čuvali dom pred nesrečami. Teden dni so se poslavljali od svojca, še danes je ostalo ime sedmina. Izpostavili so ga in plesali ob njem. Težko umljive navade so v civilizaciji betonske džungle, predvsem pa betonske mentalitete, postale smešne. Čas je zlato, zato posvetimo umrlemu le pol ure ali nekaj minut pokopa. In dalje? Kličejo nas vendarle opravki. V službi dobimo tri dni dopusta. Kaj pa sedmina? In še v teh treh dneh pravzaprav ne pomislimo na svojca. Misel nanj se nam povrne, ko smo rešeni vseh rutinskih opravil. Zaposlenost, saj veste. Človek niti nima časa izraziti svojih čustev, poskrbeti mora za avtomobile, kupiti simbolne obleke, obvestiti znance, pripraviti dobro gostijo in še in še. In umetnostna podoba? Ta je ostala pri neolitskih kolih, brez predzgodovinske zamišljenosti in poglobljenega žalovanja. Čustva, ki so včasih gibalo življenja, so sedaj nadzirana, bolje bi rekli, da se jih skoraj več ne zavedamo, ker jim nikdar ne damo duška. Utesnjeni v zreducirani jaz se trkamo na prsi in se oziramo po širjavah vesolja, premalo pa se zavedamo praznote v nas samih. Težave obidemo – to nam je prešlo v kri, s tem pa oživimo tudi dimenzijo veselja v nas. Ali sploh še najdemo človeka, ki bi se od srca nasmejal? In tak je ves svet. Postal je pust kot ti pomniki naših svojcem. Oblika je ostala, vsebine človečnosti pa ni. Ob tem bi se morali zamisliti, morda bi kiparju lahko zaupali naše tesnobe. Je torej pot nazaj res pristna ponovitev? Vse bolj se zdi, da je le prazen izhod iz zadrege.

IGOR PLEŠKO

Ciciban bere samo dobre knjige

Veliko in povsod beremo in govorimo o dobri in lepi knjigi, o estetski in neestetski slikanici za naše najmlajše – za cicibane.

Posebno v zadnjih mesecih starega leta naj bi se na pobudo Zveze prijateljev mladine in zavoda za šolstvo SRS lotili ne samo enkratne akcije temveč načrtnega dela, svetovanja staršem in vzgojiteljem, katera in kakšna knjiga je primerna za otroka, ki ga šele „gradimo" in estetsko vzgajamo.

Vzgojno-varstveni zavodi po vsej Sloveniji naj bi posvetili temu področju vzgoje posebno skrb. Samo mimogrede bi omenila, da bi morale pri tem prizadevanju pomagati tudi trgovine. Izločile naj bi ves „šund". Žal pa so police v knjigarnah in papimicah do vrha založene s knjigami in slikanicami založb Jugoreklam, Nolit in Progres. Če želiš kupiti „Kekčevo" knjigo, ti hočejo prodati vso serijo „Marink". Zaloga je neizčrpna. In na pogled se zdi, da so vsa prizadevanja le Sizifovo delo.

Vzgojno-varstveni zavod Lenart v Slovenskih Goricah že dalj časa uspešno sodeluje z Delavsko univerzo in knjižnico v Lenartu. Najprej smo se dogovorili za obiske otrok iz vrtca v knjižnici, kjer si otroci enkrat mesečno ogledujejo knjige, se jih uče izbirati in si jih lahko tudi sposodijo.

Druga oblika sodelovanja je „pravljična ura" enkrat tedensko v knjižnici. Vzgojiteljica iz vrtca pripoveduje in izbira, knjižničarka svetuje. Pri teh pravljičnih urah sodelujejo tudi otroci s terena in s tem tudi njihovi starši. Otroci po pravljičnih urah tudi rišejo. Risbe so razstavljene v knjižnici. S tem seznanjamo širši krog obiskovalcev knjižnice z njenim delom in z delom vzgojno-varstvenega zavoda, kajti ni malo ljudi, ki mislijo, da se v vrtcu samo „nekoristno" igramo.

Pred novoletnimi nakupi ter v skladu z načrti Zveze prijateljev mladine in zavoda za šolstvo SRS smo v VVZ Lenartu pripravili majhno razstavo estetske in neestetske slikanice, ki je bila pozneje prenesena v knjižnico, tako da so poleg staršev otrok, ki obiskujejo zavod, seznanjeni s prizadevanji za dobro knjigo tudi drugi starši, tisti pač, ki obiskujejo knjižnico. Ob tej priložnosti smo razstavili tudi estetske in neestetske, primerne in neprimerne igrače, dekorativno aranžiranje in izdelke otrok.

Starši so si z zanimanjem ogledali razstavo, naše naloge pa s tem še ni konec. Še dalje in še načrtneje moramo skrbeti za našega otroka in ga estetsko vzgajati, da bo pozneje, ko odraste, znal uživati lepote, ki jih ima še tako vsakdanje življenje.

MARIKA FEKONJA

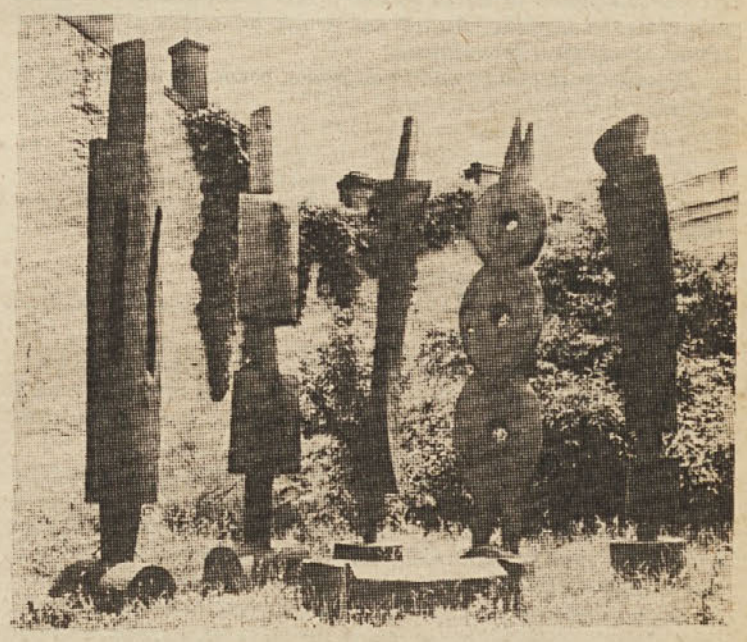

Znamenja, 1971, les – Gheorghe Iliescu – Calinesti

IZBERITE MED NOVIMI KNJIGAMI

Najboljši Kljukec na svetu

Švedska mladinska pisateljica Astrid Lindgren, poprej Ericson, je nesporno postala H. Chr. Andersen XX. stoletja. S „Piko Nogavičko" je osvojila svet, svet mladega rodu na različnih celinah. Morda je posredno v marsikateri deželi s svojimi mladinskimi deli opozorila, da se zdi tudi otrokom današnji svet drugačen kot v romantičnih pravljicah. Sestavine vsakdanjega življenja so v njenih delih naravne, samoumevne, a zgovorno blizu mlademu bralcu, saj je tudi raven teh povesti uravnana po njih. V Kurirčkovi knjižnici je izšel „Najboljši Kljukec na svetu", po katerem bo rad segel vsakdo, ki ga je Astrid Lindgren pridobila s „Piko Nogavičko". Tudi v „Najboljšem Kljukcu na svetu" ne manjka značilnih stvarnih prizorov, ki so „opazovani z očmi mladega bralca", vendar se pistaljica tudi tu ne odreče zdravi fantaziji, vedrini in humornosti. Pisateljica je ohranila tudi v tej povesti značilne sposobnosti, da podaja dogajanja preprosto, a hkrati tako, da je to začetnemu bralcu sila blizu; prav tako spontano zna ubirati tudi otroške dialoge. Vzgojni moment nikjer ne „štrli" iz dogajanja, marveč je z vsem dogajanjem zraščen celoto. Kristina Brenkova je verjetno posredno prevedla „Najboljšega Kljukca na svetu", pri tem pa poskrbela, da je imena in okolje podomačila. Za lepe, ustrezajoče ilustracije je poskrbela Marlenka Stupica.

Črtomir Šinkovec:

Sonce na hoduljah

Zbirko mladinskih pesmi Črtomira Šinkovca „Sonce na hoduljah" je natisnil zavod Borec v Kurirčkovi knjižnici. Gre za preproste, kratke pesmi, ki so namenjene bralcem začetnih razredov, zato pestrijo besedilo potrebne ilustracije. Pesmi so ubrane na doživljanje narave ali na drobne vsakdanje dogodke, kjer postanejo živali sestavni del kratke zgodbe. Naj gre za letne čase, novoletnico, otroška vprašanja ipd. Pesnik želi podati pestre motive in slediti slogovno preprosto ubrani izraznosti. Le tu in tam najdemo ritem in rime, ki so površne, saj je za otroški spomin in dojemanje verjetno bolj blagozvočno, če je ritmika izrazita, enakomerna. Ilustracije Jelke Reichmanove se polnovredno povezujejo z besedili. Vedrina in poenostavljena poteza sta morda najbolj značilni za lirizem Jelke Reichmanove. Knjižica Č. Šinkovca „Sonce na hoduljah" bo prav gotovo veliko mladih bralcev navdušila.

Programirani pouk z računalniki

Programirani pouk je pri nas šele v povojih. O njem ne vedo veliko niti mnogi učitelji; zato nam je dobrodošla vsaka knjiga, ki nas objektivno in razumljivo seznanja z najnovejšimi tovrstnimi pridobitvami v sodobnem šolstvu. Ena izmed takih je tudi knjiga PROGRAMIRANA NASTAVA I NASTAVA UZ POMOĆ KOMPJUTERA – KIBERNETIČKI PRIKAZ; v srbskem jeziku jo je napisal mag. Nikša-Nikola Šoljan, strokovni uvod je prispeval Milan Bakovljev, v latinici pa jo je izdala beograjska založba Naučna knjiga. Avtor je v tem svojem zanimivem delu prikazal dosežke primerjalne analize programiranega pouka in pouka z računalniki, vse seveda z vidika kibernetike. 116 strani obsegajoča knjiga vsebuje tudi povzetek v angleščini, 32 strani izbrane bibliografije strokovnih del z obravnavanega področja ter imensko in stvarno kazalo. Cena knjige: 35 dinarjev.

V. T. ARHAR

Pavle Zidar:

Romeo in Julija

Drobna knjižica (izdala jo je Državna založba Slovenije) vsebuje enega izmed najboljših slovenskih besedil o medsebojnih odnosih moškega in ženske – naj bo fanta in dekleta ali srečnega pa tudi ne več srečnega moža in žene. Posega v bistvo tega odnosa: čustvo, ki dva človeka pritegne, ju tudi zveže in povezuje – tako zaradi ustvaritve novega življenja kot tudi zaradi izpolnjevanja in odkrivanja samega sebe v ljubljenem (ali morda ne več tako zelo ljubljenem) človeku.

Druga prvina, ki brez določenega imena in z različnimi poimenovanji preveva besedilo, je minevanje časa in s tem spreminjanje vsega obstoječega. Torej tudi nas samih. Naših čustev, odnosov. Z razčlenitvijo in opredmetenjem človekovih spreminjanj – torej tudi spreminjanj moža in žene, njunih odnosov – je odstranjena krivda, ki jo ljudje vselej iščemo, tako sami v sebi kot pri drugih, kadar se začno odnosi krhati. Posledice teh spreminjanj pa vseeno ostanejo – in morda so prav zaradi odsotnosti krivde toliko bolj človeško tragične. Pisatelj jim da isto razsežnost kot ljubezni: večno obstajanje v spreminjanju.

Besedilo je pisano jezikovno dovršeno, privlačno in nas duševno obogati.

Miroslav Slana-Miros:

Na zelenem oslu

Z naslovom zbirke je mišljeno morje. Res so to pesmi o morju – a še zdaleč ne o milem, blagem, vzdihujočem, da človek kar medli od hrepenenja. V zbirki tudi ni podob razgrete ljubezni na obali, razgrete od sonca in src.

V zbirki je tisto morje, kakršnega poznajo domačini obmorskih krajev: hraneče, a brezsrčno, tudi posmehljivo. Na obali rdeča, izsušena zemlja, ki noče kaj prida roditi. Pa zimski hlad in dolgčas, ko edinole vino in ostra šala preženeta more in sove. Vmes je še trdnost primorskih starcev in večno nova otroškost otrok.

Pesmi so pisane jasno, ostro, v njih je globina človekovega čutenja (lepega in bridkega) in lepota novih, presenetljivih pesniških primer. Zbirka je pridobitev za vsakega ljubitelja dobrih pesmi.

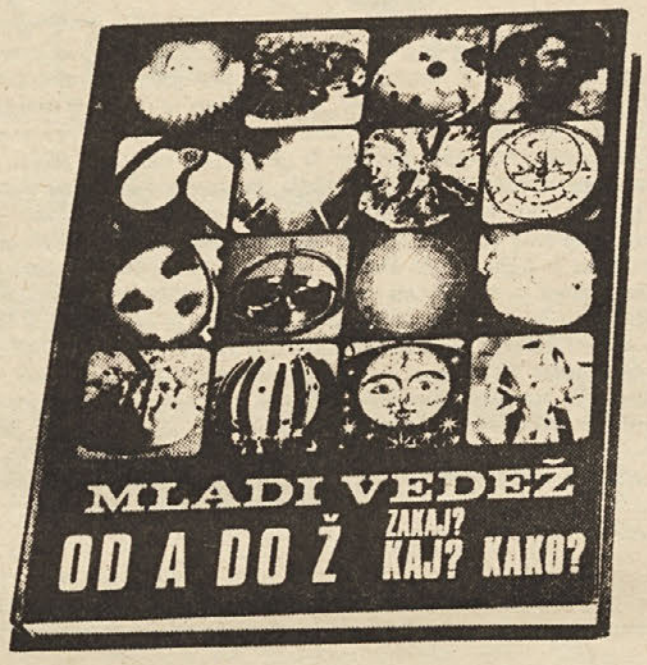

Pomlajeni Mladi vedež

Odkar je založba Mladinska knjiga leta 1961 izdala prvo slovensko enciklopedijo za otroke – Mladega vedeža, je le-ta doživel že več ponatisov. To dokazuje, da naši šolarji takšno enciklopedijo želijo, jo potrebujejo in pridno uporabljajo. Toda pri današnji naglici življenja ter spričo naglega razvoja znanosti in tehnike je že deset let kaj dolga doba. Zato tudi najboljše enciklopedije kmalu zastarijo. Tega se je založba dobro zavedala. Ker nadaljnji ponatisi niso prišli več v poštev, je uredništvo celotno gradivo znova predelalo, ga dopolnilo in obogatilo z najmodernejšimi ugotovitvami in spoznanji. Pri tem zahtevnem in obsežnem delu so sodelovali mnogi priznani slovenski strokovnjaki. Najnovejši Mladi vedež, ki je izšel ob koncu leta 1973, vsebuje skoraj 4000 gesel in je izredno bogato ilustriran. Namenjen je otrokom od 8. do 13. leta. Uporabljali ga bodo lahko posamezniki in učitelji pri skupinskem pouku. Zaradi tega bo dragocena pridobitev za šolske in ljudske knjižnice. Kljub obsežnosti pa Mladi vedež še zdaleč ne zadošča. Založba Mladinska knjiga že pripravlja tri nadaljnje specializirane otroške enciklopedije za področje zgodovine, tehnike in kulture. Seveda bodo tudi te namenjene našim šolarjem. Prva knjiga Mladega vedeža stane v prosti prodaji 170 din.

V. T. ARHAR

Marjan Pungartnik

Žalostinka za galjotom

Ker sodi Pungartnik v najmlajši rod naših literarnih ustvarjalcev, bi skorajda pričakovali, da bo njegova prva zbirka do kraja zreducirana, oropana klasične metaforike, nekam „skrivnostna", težko razumljiva, nekomunikativna, „hermetična" itn. Vendar ni tako. Dejali bi lahko celo, da je Pungartnikov pesniški svet s svojo preprosto povednostjo, z nizanjem oprijemljivih, konkretnih spoznanj in razmišljanj pravzaprav klasičen, že kar „konservativen". Mladega pesnika na primer vznemirja usoda sončnic, ki jih je pod modrim, grenkim Pohorjem čedalje manj, razmišlja o neizpolnjeni erotični izkušnji, spominja se materinega rdečega krila in očeta z radiom v nahrbtniku. Za tem poje o jeseni, o kravah in konjih, o hruškah in mravljah in o bolj ali manj skritem utripu prvobitne narave še na toliko načinov, da je tudi to za najmlajši rod pesnikov vsaj nepričakovano, če ne že presenetljivo. Pungartnikova poezija je tako rekoč od prvega do zadnjega verza prijetno, osvežujoče presenečenje.

Zbirko je izdala mariborska založba Obzorja.

I. ILICH

Nove strokovne knjige

Bogoljub Prokić: Crtež kao nastavno sredstvo i njegovo dejstvo na efekte učenja. Eksperimentalno proveravanje u tavi geografije.

Biljka Vasić i dr.: Govorno ponašanje učenika osnovnoškolskog uzrasta.

Vujo Knežević: Kibernetičke osnove strukture i funkcije povratne informacije.

Premalo družbene pomoči

Kakšen bo položaj slovenskega založništva v spremenjenih družbenoekonomskih odnosih? Ali novi odnosi zagotavljajo normalnejše delo založb ali pa se bodo težave še kopičile? Na taka in podobna vprašanja iščejo založbe odgovore ob načrtovanju svojih programov za leto 1974.

Na eni izmed tiskovnih konferenc je predstavila program svoje letošnje založniške dejavnosti tudi Cankarjeva založba v Ljubljani. O sedanjem položaju slovenskega založništva in o težavah, ki jih mora premagovati ta založba in založbe sploh – je spregovoril predsednik založniškega sveta Cankarjeve založbe Miloš Poljanšek.

Slovenske založbe še vedno niso deležne tolikšne družbene podpore, da bi lahko normalno delale. Posledica tega je oženje programov, dostikrat celo komercializacija. Že zdavnaj bi nam moralo biti jasno, da književne produkcije ni mogoče enačiti s proizvodnjo drugih tržnih izdelkov. Za založništvo ne bi smel veljati zakon, ki postavlja na prvo mesto blagovnotržni interes; prednost bi morala imeti kulturna, umetniška vrednost te dejavnosti.

Kaj vse otežuje založniško dejavnost? Ena bistvenih značilnosti je razcepitev založniških hiš, njihovi programi so le formalno usklajeni, odnosi pa nekorektni. Posledica tega je enostranost založniškega dela, posnemanje v izdajanju podobnih publikacij itn.

Denarna podpora družbe je tako skromna, da ne more bistveno vplivati na uresničenje programov. Izjave, češ da naj bi bila deležna opore predvsem tista dela, ki imajo družbeno vrednost, ostajajo mnogokrat zgolj besede. V resnici pa je tako, da dobe tudi te, za družbo izredno pomembne zvrsti založniške dejavnosti premalo denarne pomoči.

Cankarjeva založba bo letos posvetila posebno pozornost tisti dejavnosti, zaradi katere je bila pravzaprav ustanovljena – družboslovni literaturi. Prednost bo imela marksistična literatura; doslej založba namreč ni dobila nikoli dovolj denarja za to, da bi tovrstni program redno uresničevala. V počastitev stoletnice Leninovega rojstva (1870) je letos izdala Leninove izbrane spise o nacionalnem vprašanju, za 50-letnico njegove smrti (1924) pa knjigo madžarskega književnega kritika, marksističnega estetika, teoretika in filozofa G. Lukacza: Lenin. Izšli bosta še dve knjigi Leninovih izbranih spisov in 5. zvezek izbranih del Marxa in Engelsa.

Program družboslovja bo še kakovostnejši in obsežnejši kot v preteklosti. V zbirki Misel in čas bosta izšli razpravi Božidarja Debenjaka in Borisa Majerja, v zborniku Janka Jerija o Slovencih v Italiji pa bo zbrano vse, kar je bilo napisano o tej problematiki po l. 1945.

S področja domače književnosti bo izšlo osem del: tri pesniške zbirke – Mateja Bora, Gregorja Strniše in Milana Jesiha – proza Vitomila Zupana, Bena Zupančiča in Pavleta Zidarja in dve deli s področja esejistike – avtorjev Bojana Štiha in Dušana Velkavrha.

V znanstveni izdaji bodo izšle poezije Ceneta Vipotnika pod naslovom Bela krizantema. Razen tega bo izdala Cankarjeva založba še vrsto priročnikov in učbenikov, ki jih bodo napisali domači avtorji. Med temi bo tudi priročnik Janeza Gradišnika Slovenščina za vsakogar. Tako kot v preteklih letih bodo izhajale tudi letos zbirke 100 romanov, Bios, Mozaik in slavni Nobelovci.

MARJANA KUNEJ

Pot do dobre knjige

V vsakem, na videz na kratko predstavljenem načrtu katerekoli založbe tiči veliko prizadevanj in naporov ustreči tistemu bralcu, kateremu so knjige namenjene. Knjige Prešernove družbe, organizacije, ki jo je ustanovila SZDL l. 1953 s posebnim namenom, da skrbi za širjenje dobrih in naprednih knjig med vsem slovenskim ljudstvom, naj bi si torej utrle pot tudi do tistih, ki jim doslej branje ni bilo kdo ve kako pri srcu. Prešernova družba naj bi torej uresničevala lepe zamisli, zapisane v resolucijah; dobre namene, zasnovane ob začetku kulturne akcije. V svoj program za leto 1975 je morala torej zajeti knjige, ki so poceni, pa vendarle ne cenene, kakovostne, pa vendarle razumljive vsakemu še tako preprostemu bralcu, ki je v resnici zelo zahteven; upoštevati njegove želje po pestrem, zanimivem in bralnem izboru.

Prešernova družba si je v preteklosti sicer pridobila bogate izkušnje, vendar pa se je po naglem vzponu – ko so bili naročniki njenih publikacij člani iz skoraj vseh delovnih organizacij – nenadoma znašla v krizi; število naročnikov se je zelo zmanjšalo. Boj za denar in materialne dobrine je zameglil željo in potrebe po kulturnih vrednotah.

„Kulturna akcija je že zdavnaj razglašena, a žal ostaja samo pri besedah," je dejal urednik revije Obzornik Tone Fajfar. Začeti je treba s knjigo; ta pa ima med kmečkim prebivalstvom veliko več bralcev kot med delavskim. Prešernova družba se je lotila že več konkretnih akcij; prizadeva si navezati čim boljše stike s poverjeniki in bralci v delovnih organizacijah vseh občin: v 326 tovarniških glasilih in v drugih časopisih seznanja bralce s svojimi izdajami. Zbirka Prešernove družbe za leto 1973 je izšla v 25.000 (nekatere knjige celo v več) izvodih, letos pa se bo naklada še dvignila.

Kakovostna, umljiva in bralna besedila – to je merilo za objavljanje del, ki bodo izhajala pri Prešernovi družbi. V redni knjižni zbirki za leto 1974 (ureja jo Miško Kranjec) bomo dobili poleg tradicionalnega Prešernovega koledarja, ki bo posvečen 30-letnici osvoboditve, kar dve slovenski izvirni novosti: zgodbo Janeza Švajncerja Ko človek zori in Toneta Svetine Ugaslo ognjišče. 50-letnici Leninove smrti bodo posvečeni Spomini na Lenina, ki jih je napisala njegova žena Nadežda Krupskaja. Skoraj pozabljene in med mladino premalo priljubljene narodne pesmi, ki so jih nekoč zbrali zbiralci narodnega blaga, bodo ponovno oživele v knjigi Mlada Breda, ki jo bo uredil prof. Boris Merhar. In še knjiga, ki bo poskrbela za naše zdravje: Zdravilne rastline dr. Franja Smerduja, avtorja znanega Našega zdravnika.

V zbirki Ljudska knjiga, ki jo ureja Mira Miheličeva, bo izšlo letos 6 knjig, in sicer dve iz klasične svetovne literature ter sodobni romani, ki so danes v svetu deležni velikega priznanja. V tej zbirki bodo izhajala manj znana dela, ki pri nas še niso bila prevedena ali pa bodo ponatisnjena tista, ki so izšla že pred leti, pa so potonila v pozabo.

Mesečna ljudska revija Obzornik (ureja jo Tone Fajfar) je postala priljubljeno vsakomesečno branje. V lepi in bogato ilustrirani opremi bodo v Obzorniku še vnaprej objavljali kratke zgodbe domačih in tujih pisateljev in zanimive članke z vseh področij, povzetke sestavkov, objavljenih v tujih revijah in knjigah, ter prispevke domačih strokovnjakov.

Odziv na prizadevanja Prešernove družbe je precejšen. To potrjuje pomembnost njenega poslanstva, akcije, ki mora postati po besedah predsednika Prešernove družbe Borisa Ziherla „spopad z raznimi drugimi težnjami, ki se pojavljajo v našem življenju in imajo ekonomsko bazo, v kulturi pa se negativno razodevajo. To so težnje po komercializaciji; zato prihajajo na trg stvari, ki s kulturo nimajo dosti skupnega. Nasproti tej lažikulturi je treba postaviti nekaj dosti boljšega. Kulturna politika Prešernove družbe mora biti usmerjena v to, da posreduje širokim plastem dobro knjigo trajne vrednosti s področja domače in tuje literature. Na tej poti nameravamo ostati še vnaprej."

In dalje: „Za nas ni načelnih nesoglasij med konceptom množične in „vrhunske" kulture. Merilo je samo eno: posredovati bralcu najboljše stvaritve preteklosti in sedanjosti. Zaradi tega ne more nihče iz vrst naših kulturnih delavcev podcenjevati takih prizadevanj. Vsa naša kulturna produkcija mora upoštevati stari ekonomski zakon, namreč, da ni samo produkcija odvisna od povpraševanja, temveč da je tudi povpraševanje odvisno od produkcije. Gre za prizadevanje ustvariti višjo socialistično kulturo, ne pa neko „prizemno" kulturo, ki ponavadi ne zasluži niti tega imena."

MARJANA KUNEJ

Ekskurzije pod strokovnim vodstvom

Človek rad potuje in spoznava najrazličnejše zanimivosti. Vsak od nas potuje križem po domovini in vidi prijetno pokrajino, zanimiv muzej, dobro ohranjene freske in še marsikaj. Mnogo teže pa najde podatke o vsem tem, saj se nam doslej še ni posrečilo dobiti vodnika po Sloveniji ali njenih predelih, v katerem bi bilo tako rekoč vse, kar koga zanima. To vrzel najbrž še prav posebno občutijo učitelji in profesorji, ki leto za letom vodijo svoje učence sem ter tja, vendar težko odgovarjajo na množico vprašanj, ki jih zastavljajo radovedni potniki.

Morda so prav zaradi iskanja dobrih strokovnih podatkov postale pred leti tudi med pedagoškimi delavci tako priljubljene poljudnoznanstvene ekskurzije, ki jih je takrat prirejalo Slovensko geološko društvo. O njih je Prosvetni delavec že poročal. Vodili so jih strokovnjaki geologi, botaniki, arheologi, umetnostni zgodovinarji, geografi, speleologi in drugi. Pred dvema letoma pa sta podobne ekskurzije začela prirejati Društvo ljubiteljev drobne grafike Exlibris Sloveniae in prvi slovenski knjižni klub Svet knjige. Čeprav je pri teh izletih temeljni poudarek na umetnostni zgodovini, ne manjka geoloških, zgodovinskih, geografskih in drugih razlag. Priljubljenost teh ekskurzij je presegla pričakovanja, saj je šlo npr. na štehvanje v Ziljsko dolino 150 ljudi, precej pa jih je ostalo doma, ker so bili avtobusi zasedeni do zadnjega kotička.

Za leto 1974 sta Društvo Exlibris Sloveniae in Svet knjige pripravila kar šest zanimivih izletov. Med njimi bosta dva z avtobusi, drugi pa peš. Lani je bilo veliko zanimanje za oglede posameznih mest, zato bosta tudi letos v programu ogled Kamnika z okolico (21. aprila) in ogled Ljubljane (10. novembra).

Prvi avtobusni izlet bo kar kmalu, in sicer 17. marca. Pot bo vodila iz Ljubljane skozi Postojno in Pivško kotlino. Tam bodo udeleženci slišali nekaj o geološki zgradbi kotline in okolice; posebno zanimiva je velikanska prevrnjena guba Nanosovega masiva. Ustavili se bodo tudi v bližini Divače in pogledali nekaj izredno bogatih nahajališč fosilov. Nato bodo obiskali Skocjanske jame, se ustavili na gradu Socerb in na koncu še v Hrastovljah.

Druga avtobusna ekskurzija bo trajala dva dni, 8. in 9. junija. Namenjena bo obisku Prekmurja, zanimive deželice ob madžarski in avstrijski meji, ki pa jo večina zelo malo pozna. To je gričevnat svet Goričkega in svet ravnin okrog Lendave in Murske Sobote. To deželo je prijetno orisal domačin Miško Kranjec, vanjo pa je znal postaviti svojo umetnino tudi arhitekt Jože Plečnik (cerkev v Bogojini). V Moravcih so znane toplice. V Filovcih, Kuzmi in drugod delajo lončarji lične izdelke, v okolici Lendave so načrpali precej nafte. Te in še marsikatere druge zanimivosti bodo videli udeleženci ekskurzije.

Prav gotovo bo privlačna ekskurzija iz Litije do gradu Bogenšperk (19. maja). Tam je zanimiva geološka zgradba posavskih gub, ki v nekaterih delih skrivajo rudna bogastva in premog, pa tudi grad Bogenšperk je za slovensko kulturno zgodovino izredno pomemben. V njem je Valvasor ustvarjal svoja največja dela, ki so ponesla slavo naše domovine daleč po svetu.

Marsikdo se je najbrž že spraševal, kako je nastalo Ljubljansko barje, kaj se skriva pod površjem, kako so živeli mostiščarji? Vse to bodo razlagali strokovnjaki na poti od Notranjih Goric do Podpeči 13. oktobra. Udeleženci se bodo ustavili tudi v znanem kamnolomu, kjer že od rimskih časov naprej lomijo podpeški kamen, enega najlepših slovenskih okrasnih materialov.

Program ekskurzij je torej takle:

17. marca: z avtobusom iz Ljubljane do Postojne, Škocjanskih jam, Socerba in Hrastovelj. Za to ekskurzijo bodo sprejemali prijave v knjižnem klubu na Titovi 3 od 6. do 8. marca.

21. aprila: ogled Kamnika.

19. maja: iz Litije do Bogenšperka.

8. in 9. junija: z avtobusom v Prekmurje.

13. oktobra: od Notranjih Goric do Podpeči.

10. novembra: sprehod po Ljubljani.

Podrobnosti o posameznih ekskurzijah bodo objavljene malo pred napovedanimi datumi v časopisu Delo. Prepričani smo, da bo za te izlete letos veliko zanimanja in da bodo lahko koristili tudi pedagoškim delavcem. Na njih bodo dobili podatke, ki jih bodo lahko uporabili za poznejše izlete s svojimi učenci.

RAJKO PAVLOVEC

Pestujmo kolegijalnost!

Kdo zamore dandanes, v dobi občnega napredka, brez predsodkov reči, da ne zavzema narodno učiteljstvo važnega mesta v razvitku in napredku človeštva? Res lep in vzvišen je njegov poklic: vzrejati in vzgojevati nevedno mladež, ki je izročena njegovej oskrbi. Kakor pa nobeno delo, pri katerem posluje več faktorjev, ne more vspevati, ako niso vsi faktorji zjedinjeni, istotako tudi učiteljstvo ne more brez vzajemnosti vspešno delovati. Le sporazumljenje, edinost in kolegijalnost pomogo do tega.

Učiteljev poklic ni lahek. Pot, po katerej stopa mu ni z rožicami posuta in le prepogosto mu je nehvaležnost v plačilo za njegov trud. Čestokrat ga tarejo skrbi, ogrene mu sive megle nezadovoljnosti veselje do življenja – toda kakor pred gorkimi žarki pomladnega sonca ginevajo megle, se raztopi led, istotako ginejo skrbi in nezadovoljnost učitelju, ako zasliši milo besedo ljubečega kolege. Čestokrat se primeri v človeškem življenju, da je naša notranja nrav nekako prerojena, da nam srce v radosti poskakuje, čestokrat pa se zopet primeri, da trpka nezadovoljnost in dušna bolest teži naše prsi. V takih trenutkih treba nam je prijatelja, ki nas zna tolažiti, o katerem vemo, da čuti z nami. In kdo naj učitelja v takem položaju bolje umeje, ko ravno zopet le učitelj, katerega veže isti poklic, kateri v istem poklicu z njim enako misli! Zato pa je treba, da se tem trdneje združimo, da stojimo pred svetom zložni kakor mogočna četa bojevnikov za narodno prosveto in pravo izobraženost, kajti nas vse veže le jedna vez: ljubezen do mladine, ljubezen do človečanstva z namenost ga izboljšati, kakor je to naš poklic. Skušajmo pred vsem, da se med sabo poučujemo in izobražujemo. Prava kolegijalnost se kaže gotovo prav dobro v tem, da pridobivamo duševnih zakladov tudi tistim, katerim hočemo biti pravi tovariši. V ta namen so nam na razpolago društva in zborovanja, katerih drugi stanovi nimajo . . . Društva naj nam torej bodo to, kar morajo biti: najtrdnejši most za prijateljsko vez med učiteljstvom. V društvih se zbirajo mladi in stari učitelji, onim je skušenost starejih pravi vrelec, iz katerega zajemajo dobrih nasvetov in navodov? Nasprotno pa se starejši učitelji pomlade v družbi mlajših in okrepe k novemu delovanju . . .

Prirejajmo tudi zabavne večere, pri katerih budimo duha. Petje in godba še nista izginila iz učiteljskih krogov. Kako lepo priliko za plemenito razvedrovanje duha te dve umetnosti ondu, kjer posluje več učiteljev vkupe! Prijateljskim razgovorom o šoli, o vzgoji in pouku, o vednostih in znanostih, ki oživljajo duha in ga krepčajo za novo delo, sledi naj milo petje in umetna godba. Ali se ne pospešuje na ta način mej učiteljstvom ljubezen in kolegijalnost, se li ne bodo na ta način učitelji jeden druzega tesneje oklenili, ne bodo li z večjo ljubeznijo za sveto stvar njihovega poklica delovali; se li ne dela na ta način za blagor šole, naroda in domovine? Brezvspešni bodo napadi naših nasprotnikov za nas šele takrat, kakdar se bo ukoreninila v nas prava bratovska kolegijalnost, kadar bomo brez zavisti odkritosrčno mej seboj občevali! Le z združenimi močmi smemo upati boljše bodočnosti, smemo upati, da tudi narodnemu učiteljstvu napočijo boljši časi!

Popotnik 1886 str. 277–278

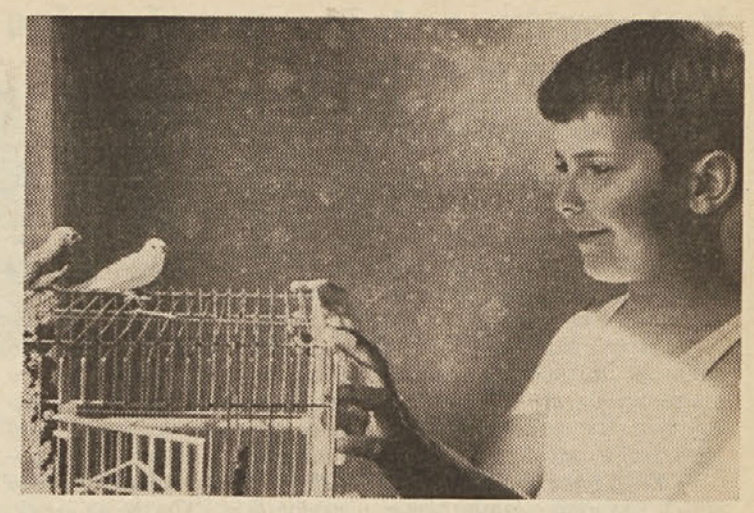

Veselo prijateljstvo – Foto: M. Kambič

VZGOJA IN VARSTVO

Med teorijo in prakso

Vodstvo vzgojiteljske šole je pripravilo skupaj s profesorji metodiki 17. januarja 1974 pogovor z vzgojiteljicami mentoricami, ki bodo svetovalke dijakinjam petega letnika pri njihovi obvezni praksi v vzgojnovarstvenih zavodih od 28. letošnjega januarja do 9. marca. Dijakinje, večina izmed njih bodo jeseni že vzgojiteljice, naj bi se v tem času navajale na otroke, pridobivale do njih pravilen odnos, navadile naj bi se na delo v vrtcu in na delovno disciplino. Spoznavale bodo življenje v vrtcu, se seznanile z vodenjem roditeljskih sestankov, govorilnimi urami, z delom samoupravnih organov in z drugimi akcijami, ki bodo potekale v tem času.

Dijakinje bodo svoje teoretično znanje prenesle v praktično delo z otroki – najprej dva tedna z najmlajšimi, štiri tedne pa bodo delale v starostnih skupinah od 3–7 let. Aktivno se bodo vključile v vsakdanje delo ob mentoricah in se seznanile s potekom sprejemanja otrok zjutraj in predajanja otrok staršem popoldne. Prof. Podlipnikova je posebej opozorila na pomembnost dobro načrtovanega in pripravljenega dela posamezne dijakinje ter na razčlenjevanje in preverjanje uspešnosti vsakodnevnega dela. Pomembna je tudi redoljubnost dijakinj in vživljanje v delovno ozračje otroškega kolektiva. Svoje znanje bodo preizkusile pri izvedbah skupnih zaposlitev na prostem in pri organiziranju smotrnih sprehodov.

Prof. Zakrajškova je podala nekaj navodil, kako naj dijakinje vodijo psihološka opazovanja, začenši z anonimno anamnezo otroka do mnenja o otroku kot o razvijajoči se osebnosti na vseh področjih njegovega razvoja. Tov. Jamškova in prof. Cilenškova sta posredovali nekaj načelnih stališč o delu po interesnih skupinah in poudarili, da ne smemo nasilno odklanjati frontalne oblike dela. Pri obliki dela v interesnih skupinah naj si mentorica in praktikantka delo delita; to prispeva k boljši kakovosti in pomaga uresničiti načelo aktivnosti posameznega otroka. Prof. Stražar je opozoril mentorice, naj pozorno spremljajo govor dijakinj in jih opozarjajo na morebitne napake. Dijakinje se morajo zavedati, kako je treba razvijati govor predšolskega otroka. Otrokom naj podajo sodobno pripovedno vsebino, ki naj jo utrjujejo v različnih oblikah z metodami vseh vzgojnih področij. Dijakinje naj bodo pri delu samostojne, njihovo delo pa skladno in smiselno povezano z vzgojnim programom.

Prof. Erženova je poudarila, naj bodo dijakinje pri izvedbi likovnih zaposlitev pozorne na skladnost motiva, velikost in obliko papirja ter likovno tehniko. Urejajo naj likovni arhiv, sodelujejo pri pustni dekoraciji, pri izdelavi daril za 8. marec mamicam, realizirajo naj flanelograf. Za ponazorilo naj bo čim večkrat narava sama, materiali, ki jih bodo uporabile pri določenih ponazorilih, pa naj bodo izbrani iznajdljivo in skrbno izdelani. Dijakinje naj prinesejo v šolo tudi nekaj otroških likovnih izdelkov," je svetoval prof. Kočevar. Prof. Koščeva je opozorila na izvedbe vadbenih ur na prostem in na intenzivnost izvedbe. Poudarila je, naj se ne ponavljajo pogosto za otroke utesnjevalne oblike kolon in vrst. Dijakinje morajo vsak dan najti možnosti za izrazno gibanje otrok, je opozarjala prof. Krofličeva.

O pomenu vključevanja modernih oblik glasbene vzgoje, glasbenih iger, poslušanja vokalne in instrumentalne glasbe in kolektivnem muziciranju, je govorila prof. Gostičeva. Dijakinje naj vpletajo v delo znanje igranja na instrumente, ki so v vrtcu, ali pa jih bodo prinesle s seboj. Prof. Rusjanova je omenila, kako pomembno je, da vzgojiteljica opazuje prehrambene navade otrok in primernost oblačil otrok na sprehodu in v igralnici.

Mentorice se zavedamo odgovorne naloge pri uvajanju prihodnjih vzgojiteljic v njihovo praktično delo. Rade sodelujemo z njimi, saj je to osebje, ki bo v vrtcu vodilo vzgojno dejavnost. Želimo, da bi bile dobre vzgojiteljice. In še ena dobra stran takega sodelovanja: v naše delo vnašajo mlade vzgojiteljice tudi prenekatere novosti, ki so jih spoznale pri pridobivanju teoretičnega znanja. Vse to pa pomeni popestritev dela in konkretno spreminjanje teoretičnih pridobitev znanja v praktične preizkušnje.

ZMAGA GLOGOVAC

NAŠ PRAVNIK SVETUJE ?? !!

Sklicevanje sestankov

VPRAŠANJE: V naši ustanovi je zelo veliko sestankov, saj smo jih imeli v zadnjem četrtletju kar dvajset. Glavni problem je v tem, da nas o sestanku obvestijo isti dan, ko je sestanek. To pa nam – predvsem materam povzroča veliko težav. Nekateri delavci smo namreč tudi po petnajst kilometrov oddaljeni od službenega mesta in smo odvisni od voznega reda javnih prevoznih sredstev. Če se sestanka ne udeležimo, nam ravnatelj ponuja delovno knjižico.

V koliko dneh po nastopu službe je treba delavcu izdati odločbo o nastopu dela in kdaj ga je treba seznaniti z njegovimi pravicami in dolžnostmi?

Ali je treba osebni dohodek izplačevati določen dan v mesecu?

K. A.

ODGOVOR: Ne bi se spuščali v koristnost in potrebnost tako številnih sestankov, menimo pa, da imate kot delovni ljudje pravico zahtevati, da se skličejo sestanki vsaj tri dni prej in da se vam z dnevnim redom dostavi tudi gradivo zato, da bodo sestanki res uspešni. To svojo zahtevo uzakonite tudi v splošnem aktu ali poslovniku. Ponujanje delovne knjižice delavcu zato, ker se ni udeležil sestanka, je neodgovorno dejanje, ki si ga vodilni delavec ne bi smel privoščiti; primerno je za obravnavo pred organom delavskega nadzora.

Lastnost delavca v združenem delu pridobi delavec z dnem, ko podpiše izjavo, da se strinja s pravicami in obveznostmi, ki jih določa samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih v združenem delu. Kandidata, ki bo izbran na prosto delovno mesto, mora delovna organizacija obvestiti o njegovi izbiri in o dnevu, ko naj podpiše navedeno izjavo. Obvestilo mora imeti pravno obliko odločbe, z datumom tistega dne, ko mora izbrani kandidat začeti delati. Vse te posle opravlja kadrovska služba podjetja pred nastopom dela. Hkrati je treba kandidatu predložiti na vpogled samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu, da se lahko še pred nastopom dela seznani s svojimi pravicami in dolžnostmi, ki iz dela izvirajo. V praksi resnični nastop dela in podpisovanje izjave časovno sovpadata.

Dan, ko se izplačujejo mesečni osebni dohodki, je odvisen od dogovora med delavci delovne organizacije. Obdobje, v katerem se izplačujejo osebni dohodki (od 1. do 5. v mesecu in podobno) se določi v pravilniku o delitvi osebnih dohodkov in ga torej splošne službe ne morejo samovoljno spreminjati.

T. Š.

Statut ali kaj?

VPRAŠANJE: Izvoljena komisija je sestavila osnutek statuta, ki smo ga člani delovnega kolektiva dobili 24 ur pred zborom delovne skupnosti, na katerem smo statut sprejeli. V razpravi so sodelovali le člani komisije za pripravo samoupravnih aktov, drugi pa osnutka statuta nismo mogli pregledati v tako kratkem času.

Ustrezna komisija občinske skupščine je dala k statutu nekatere pripombe in zahtevala popravke. To je baje uredil ravnatelj, ne da bi o tem obvestil delovno skupnost.

IPŠ

ODGOVOR: Sprejemanje samoupravnih aktov, sprememb samoupravnih aktov pa tudi statuta, ki je temeljni samoupravni akt vsake organizacije združenega dela, je treba izvesti po postopku, ki ga določa statut. Z osnutkom statuta morajo biti seznanjeni vsi delavci, zato je tudi potrebno, da je osnutek določeno dobo v javni razpravi. Pripombe k statutu, ki jih dajo delavci, družbenopolitične organizacije ali občinska skupščina, je treba predložiti delovni skupnosti v razpravo, da se ugotovi utemeljenost pripomb in zavzame ustrezno stališče.

Opisani postopek sprejemanja statuta ni v skladu s temeljnimi ustavnimi načeli, z ustavno pravico o informiranosti delavcev, hkrati pa kaže na nerazvito samoupravno zavest posameznikov in družbenopolitičnih organizacij v vašem kolektivu.

T. Š.

ŽELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER JESENICE

razpisuje

prosto delovno mesto

RAČUNOVODJE za nedoločen čas.

Pogoj za sprejem:

Višja izobrazba ekonomske smeri.

Osebni dohodki po pravilniku OD ŽIC.

Nastop službe 1. aprila 1974.

Vloge pošljite na upravo ŽIC, komisiji za delovne odnose in razmerja do 15. marca 1974.

Verbotonalna metoda – pomoč slušno in govorno prizadetim

Pogovor z lingvistom prof. dr. Petrom Guberino

Dr. Guberino imenujemo očeta verbotonalne metode. To je najsodobnejša in doslej najuspešnejša metoda v procesu rehabilitacije slušno in govorno prizadetih oseb.

Za svoje edinstveno delo na področju rehabilitacije slušno prizadetih je bil odlikovan z najvišjim francoskim odlikovanjem: legijo časti.

– Kdaj, kako in čemu ste se pričeli ukvarjati s slušno prizadetimi?

„Ko sem l. 1951 raziskoval problem poslušanja glasov pri učenju tujih jezikov, sem se pričel ukvarjati z rehabilitacijo slušno prizadetih. Motivi tega raziskovanja na področju učenja tujih jezikov so bili znanstvenega značaja, na področju rehabilitacije slušno prizadetih pa znanstveno-pedagoški in humani."

– Kako se je rodila verbotonalna metoda (VTM) in kaj nudi aparatura SUVAG slušno prizadetim?

„VTM se je rodila iz zamisli, da je treba pričeti od pacienta in njegove možnosti, posebno v prvi fazi rehabilitacije. Tradicionalne metode so učile, da je nujno okrepiti tiste frekvence, ki jih pacient ne sliši (navadno-visoke), zanemarjati pa tiste, ki jih pacient sliši (navadno – nizke). To v praksi ni dalo nikakršnih rezultatov.

Izhajajoč od pacienta sem ubral nasprotno pot. Raziskoval sem možnosti rehabilitacije na osnovi tistih frekvenc, na katere je pacient najobčutljivejši. Zato so v VTM nizke frekvence tako pomembne, saj so le-te hkrati nosilke ritma in intonacije, ki sta osnovna jezika.

Aparatura SUVAG je del VTM. Ta metoda omogoča

– učenje govora

– pacientom z do 80 decibelov (db) izgube sluha omogoča dobro poslušanje govora na njihovih optimalnih slušnih poljih. Le-te se lahko po 4 do 5-letni medicinsko-pedagoški rehabilitaciji po VTM prešolajo v redne osnovne šole.

V kategoriji gluhih, z nad 90 db izgube sluha se lahko po 4 do 6-letni rehabilitaciji po VTM prešola v redne šole 25 %, slušno prizadetih otrok."

– Kdo v SFRJ je, razen vaše skupine v Zagrebu, prvi pričel z rehabilitacijo slušno prizadetih po VTM?

„Razen Zagreba so pričeli delati po VTM: Center za korekcijo sluha in govora ZD Maribor in šoli za slušno prizadete v Karlovcu in Skopju. Tu bi posebno želel poudariti izredne uspehe dela v Centru za korekcijo sluha in govora v Mariboru. To je gotovo eden najboljših centrov v vsem bogatem sklopu tovrstnih ustanov, tako v SFRJ kot v svetu, kjer uporabljajo VTM."

– Kje v svetu že uporabljajo VTM?

„V Jugoslaviji, Sovjetski zvezi, Romuniji, Bolgariji, Franciji, Italiji, Belgiji, Zahodni Nemčiji, ZDA, Kanadi in Braziliji. Doslej je teh centrov 86, odpirajo pa še nove."

– Kdo razen avdiopedagogov še sodeluje z vami na področju rehabilitacije slušno prizadetih?

„Avdiopedagogi so glavno osebje. Sodelujejo še: zdravniki vseh profilov, pedagogi, psihologi, socialni delavci, logopedi, fonetiki, ritmiki, glasbeniki, kinestetiki, elektroinženirji šibkega toka in elektrotehniki."

– Kakšni so vaši nadaljnji načrti v zvezi z rehabilitacijo slušno prizadetih?

„Raziskujem, kako bi lahko uporabili akupunkturo pri VTM. V treh centrih, kjer uporabljajo VTM – Torontu, New Yorku in Bruxellessu – to že preizkušajo.

Razen tega raziskujem s svojimi sodelavci tudi nevro-fiziološke pojave pri gluhih otrocih, ki razumevajo govor prek vibratorja in SUVAG in korelacijo med vestibularno občutljivostjo in uspehom rehabilitacije poslušanja po VTM. Del teh raziskovanj in dela poteka v sodelovanju z medicinsko kliniko (vinogradska bolnišnica Zagreb) in nevrofiziološko kliniko v Ljubljani."

Pogovor pripravila:
MARIJA ŠKOFIČ

Pedagoško delo vivarija biološkega inštituta univerze v Ljubljani

Biološki inštitut ima že več let svoj vivarij, ki je prvotno razvijal le znanstveno delo. V zadnjem času usmerja svoje delo vse bolj v pedagoško smer. Velika pridobitev je novi razstavni del. S tem so dobile šole lepo možnost posodobiti svoj pouk.

Zbirka v razstavnem delu je izbrana tako, da ustreza učnemu načrtu osnovne šole. Vse delovne dni dopoldne, ob sredah pa tudi popoldne je odprt za šolske ekskurzije. Ogled poteka pod strokovnim vodstvom. V zanimivih akvarijih, akvaterarijih in terarijih si učenci ogledajo pisan rastlinski in živalski svet: vodne rastline iz raznih delov sveta, jajcerodne in živorodne ribe, dvoživke, plazilce . . .

Dva velika akvarija sta napolnjena z morskim živalstvom, izbranim po učnem načrtu šestega razreda. Nenehna povezava z raziskovalnim oddelkom na morju nam omogoča, da vsebino redno obnavljamo. To je velika pridobitev za šole ljubljanskega in tudi širšega območja.

Posebno zanimivi so: riba pljučarica, človeška ribica in „blatni kužek", njen sorodnik iz ameriških voda.

Po ogledu žive zbirke zavrtimo, na željo obiskovalcev, kratek film in prikažemo diapozitive z vsebino, ki je vezana na razstavljeno gradivo.

Vse več je učiteljev biologije, ki pridejo po nasvet in dobijo strokovno pomoč pri urejanju in vzdrževanju živih zbirk na svojih šolah. Hkrati lahko poceni kupijo vodne živali in rastline za opremo akvarijev na šoli.

V gojitvenem delu vivarija vzdržujemo kulture, ki so potrebne za vaje pri pouku biologije v gimnaziji. Učiteljem zelo pomaga tudi to, da gojimo zahtevnejše kulture, ki bi jih na šolah težko vzdrževali: mikroorganizme, občutljive na pH, čiste rase vinske mušice, hidre ipd.

V prihodnje bomo sodelovanje s šolami še poglobili. V pripravi je jamski akvaterarij. Poleg človeške ribice, ki jo že imamo, bodo v njem tudi druge jamske živali.

Upamo, da bo ta kratka inforamcija koristila tistim učiteljem biologije, ki z našim delom še niso seznanjeni. Pričakujemo njihovo sodelovanje.

RUDI OCEPEK

kinematografi prikazujejo

HROŠČ GRE NA VSE – je šarada neumnosti in neokusnosti. Dobro bi bilo izvedeti, s čim lahko Morava film upraviči to distribucijo.

MAŠČEVALCI – režiserja Daniela Manna je tretjerazredni western z nekoč prvorazrednimi igralci – Wiliamom Holdenom, Susan Haywort in Ernestom Borginom.

Upor sužnjev je znastveno fantastični film Leea Thompsona, ki z dokaj poenostavljeno vizijo prihodnosti skuša izrabiti večni motiv spopada med oblastniki in podložniki. Film skuša ob analizi ideologije enih in drugih ter njihovih konfliktov prisiliti gledalca k razmišljanju – toda ostal je le na ravni dobrega komercialnega filma. Nenavadno oblikovane ideje o konfliktu ljudi in opic namreč ne zna upravičiti.

MESNO SPOZNANJE je tragikomičen film Mika Nicholsa, ki ga poznamo iz filmov Kdo se boji Virginije Woolf, Diplomiranec in Catch 22. To pot obdeluje temo, ki bi bila lahko zelo banalna, a jo Mik Nicholas z zelo zanimivimi filmskimi prijemi vešče in inteligentno dvigne do razmišljanja o pomenu in vrednosti spolnosti v človekovem življenju. Film je zelo primeren za delo v srednji šoli.

ZA KAKŠEN DAN je film, ki je nastal pred davnim časom v češko-francoski koprodukciji. Nasprotja med vzhodom in zahodom, pojmovanje socializma tu in tam in razlike v načinu življenja – vse to je sicer nakazano, vendar pa film deluje nedosledno; rdeča nit, ki vodi skozi tako zapleteno intimno in družbeno življenje našega časa, se večkrat pretrga. Film, ki bi bil lahko zelo zanimiv, je ostal na ravni teznega filma. – mb

IGRA KART – Luigi Commencini nam lepo razčleni, kaj pomeni, če je ob veliki lepi vili naselje revežev. Pred nami se zvrstijo človeške skrbi, nagnjenja in velike sanje o lepšem življenju, ki ga lahko prinese šop bankovcev (ali pa tudi ne). Spoznamo, kako dvolično je lahko poštenje, kolikšen pohlep in kako velike so družbene razlike. Alberto Sordi je mojstrsko zaigral vlogo poštenega, nerodnega reveža, ob njem pa Silvana Mangano pohlepno in odločno ženo. Bogataša sta Bette Dawis in Joseph Cotten. Film ni samo komedija, ampak predvsem družbena kritika. – MM

PASTIRCI – z veseljem pričakovani mladinski film, po scenariju Jožeta Potrča in v režiji Franceta Štiglica. Pred nami je otroški svet, ki se spopada s problemi tovarištva, ljubosumnosti, domišljije in odgovornosti. Filmu lahko ob dobri kameri poočitamo, da je ta otroški svet preveč opazovan z očmi odraslih; to mu jemlje čar. – MM

BENEŠKA LJUBIMCA – melodramska spakedranka, ki bi nam morala priklicati solze v oči. Osladnega zbira čustev ne moreta omiliti niti igri Florinde Bolkan in Tonyja Musanteja. – MM

23 UR LE MANSA – Steve Mc Quin v svojem elementu – avtomobilske dirke. Film je skoraj dokumentarec, z bledim sentimentalnim vložkom. Če to odmislimo, lahko še vedno uživamo ob dobrih posnetkih dirk. Vendar so tudi te nekoliko predolge. – MM

SHAMUS – SLA PO NEVARNOSTI je kriminalka. Neznanci ubijejo tatu, ki je ukradel diamante. Lastnik jih noče nazaj, zato najame privatnega detektiva. Po vseh probratih detektiv odkrije, da je sam lastnik kriminalec itn. Seveda se zna Shamus odlično pretepati, je akrobatsko izvežban, ima svoj način govora in na koncu seveda – zmaga. – mm

Z VSEH VETROV

KOLIKO SO ZAPOSLENI UČITELJI V SKANDINAVSKIH DEŽELAH?

Danska, Finska, Islandija, Norveška in Švedska so sprejele desetletno enotno šolo kot temelj svojih izobraževalnih sistemov. Sedaj razpravljajo o tem, kako bi v teh deželah uskladili delovno obveznost učiteljev.

Razlike so precejšnje.

Tako imajo na primer učitelji, ki poučujejo na Danskem materin jezik, manjše število ur kot njihovi kolegi v drugih deželah, učitelji v srednjih šolah pa so na boljšem kot učitelji osnovnih šol.

Danski učitelj, ki poučuje svoj jezik v štirih razredih s po 30 učenci, ima tedensko največ 17 ur, za vsako nadaljnjo uro pa je posebej nagrajen.

In kako obračunavajo celotni delovni dan Skandinavci? Vanj vštejejo tudi čas, ki ga prebijejo na sestankih in v komitejih, nadzor nad učenci med odmori, pogovore s starši in podobno.

Danci vračunavajo v svoj delovni čas tudi čas, potreben za priprave: menijo, da je le za eno učno uro potrebno 1,6 ure priprave. Če opravi delavec v enem letu več kot 250 ur, štejejo presežek za zunajučno delo.

Norvežani menijo, da je za pripravo učne ure potrebno 30 minut. Pri Švedih traja učna ura 40 minut: skupaj s pripravo štejejo učitelju za to delo 1 uro in 35 minut.

Izračunali so tudi, da porabi učitelj 304 ure letno za zunajučno delo, predmetni učitelj 377 ur, univerzitetni učitelj pa 385 ur.

Ker bi v Skandinaviji radi uskladili učiteljev delovni čas z delovnim časom drugih uslužbencev, je norveški parlament celo predlagal, naj bi zakonsko določili delovni čas učiteljev.

BREZPLAČNO OBVEZNO ŠOLANJE

Dve zvezi staršev na Francoskem sta se odločili, da bosta v prihodnje zahtevali, naj bo celotno obvezno šolanje (ki traja v Franciji 10 let) brezplačno. Zato da bi ugotovili, koliko stane šolanje otroka družino, so v začetku lanskega šolskega leta anketirali starše učencev. Anketa je pokazala, da stane vzdrževanje enega otroka v vrtcu povprečno 36 frankov mesečno, v osnovni šoli 101 frank, v nižjih razredih srednjih šol (prvi del pouka II. stopnje) 320 frankov, izdatki za šolanje v drugem delu druge stopnje pa so različni glede na vrsto šole (v srednji tehniški šoli znašajo 508 frankov, v tehniški gimnaziji pa 647 frankov). Več kot 50% anketiranih je izjavilo, da porabijo v začetku šolskega leta za nakup knjig in drugih šolskih potrebščin precej več denarja, kot pa ga porabi družina povprečno za življenje otroka.

Starši nasprotujejo taki izobraževalni politiki, ki ustvarja socialne razlike. Zavzemajo se za brezplačen pouk zato, da bi vsem otrokom zagotovili enake možnosti za obvezno šolanje.

NOVA IRSKA VLADA IN NOVA PROSVETNA POLITIKA

Lani je bilo na Irskem ustanovljeno novo ministrstvo za prosveto, ki je sprejelo vrsto ukrepov za prosvetno politiko te dežele. Izdali so odločbo, da je irski jezik še naprej obvezen predmet v vseh osnovnih in srednjih šolah. Leta 1974 bodo uvedli triletno šolanje za vse učiteljske šole (do sedaj je trajalo izobraževanje učiteljev dve leti). Na 9 učiteljev bo prišlo 310 učencev (doslej 340). Novi odbor za opravljanje izpitov v prihodnje ne bo več pri odseku za prosveto. Namesto dosedanjega bo izpitno gradivo sprejemal in pregledoval novi odbor. Inšpektorji, ki so to delo opravljali doslej, bodo prosti; tako bodo laže izpolnjevali svojo svetovalno vlogo in sodelovali z učitelji.

ŠOLE NA LEDENEM OCEANU

Na ledolomilcih sovjetskega ladjevja, ki plove po Ledenem oceanu, preživijo profesorji matematike, fizike, kemije, zgodovine in književnosti vsako leto skoraj dva meseca. Poučujejo v šolah, ki so na ladjah. „Ladijske šole" v ničemer ne zaostajajo za kopenskimi. Posebne kabine so opremljene z vsemi potrebnimi učnimi pripomočki. Samo na ledolomilcih v vzhodnem delu sovjetskega arktika redno predela gradivo za srednje šole več kot sto mladih mornarjev. Skoraj vsi se pripravljajo za vpis na sovjetske srednje strokovne in visoke šole.

In še zanimiv podatek: skoraj vsak tretji mornar na ladjah sovjetske trgovske mornarice ima srednjo strokovno ali visoko izobrazbo.

TUDI OTROCI IZ MANJŠIH OBČIN V SREDNJE ŠOLE!

Ker večina občin na Kosovem ne more imeti vseh srednjih šol, na katere bi se radi vpisali absolventi osnovnih šol, morajo učence iz manjših občin sprejeti večja središča. To je priporočilo in sklep PK SSRN. Poudarjeno je tudi, da je treba spremeniti merila za vpis v srednje šole ter upoštevati območno in socialno sestavo učencev. V srednje šole naj bi se vpisalo čim več vaških deklet, zagotoviti je treba več štipendij za prihodnje srednješolce s hribovitega območja ter bivanje v domovih in internatih.

Vse to pa se bo uresničilo le tedaj, če bodo občine med seboj tesneje sodelovale in če si bodo za to prizadevali vsi družbeno-politični dejavniki v Pokrajini.

Strokovna šola za ženske poklice na Koroškem

Šolske oblasti v Avstriji so dovolile, da se enoletni gospodinjski šoli v Št. Jakobu v Rožu priključi še dvojezična triletna strokovna šola za ženske poklice. S tem so dobila slovenska dekleta, ki končajo osemletno šolo, več možnosti za nadaljnje izobraževanje.

Učni načrt te poklicne šole obsega pouk domačega in tujih jezikov, poslovodstva, knjigovodstva, strojepisja, stenografije in predmetov v zvezi s sodobno psihologijo in vzgojo.

Po končani šoli se lahko dekleta zaposlijo v raznih poklicih: v pisarnah, trgovini pa tudi v internatih. Lahko nadaljujejo študij za socialne in vzgojiteljske poklice.

Dekleta, ki se šolajo v teh šolah, imajo pravico do državne podpore.

STANKO SKOČIR

Obvestilo

Vse naše naročnike ponovno obveščamo, da stane letna naročnina Prosvetnega delavca za posameznike 30 din, za ustanove pa 50 din.

UPRAVA IN UREDNIŠTVO

prosvetni delavec

List izdajata republiški odbor Sindikata delavcev družbenih dejavnosti SRS in izobraževalna skupnost SRS – Izhaja štirinajstdnevno med šolskim letom – Ureja uredniški odbor, odgovorna urednica Neža Maurer, namestnica urednice Marjana Kunej, tehnična urednica Tea Dominko.

Naslov uredništva: Ljubljana, Poljanska 6/I, telefon 315-585. Naslov uprave: Ljubljana, Nazorjeva 1/I, telefon 22-284, poštni predal 355-VII.

Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Letna naročnina: 30 din za posameznike, za šole in druge ustanove 50 din – Št. tek. računa: 50101-678-47093

Tiska ČZP Ljudska pravica. ISSN 0033-1643.